

Het geslacht der Santeljano's. 's Werelds daverende wedloop. Eerste boek

Joost Mendes

bron

Joost Mendes, *Het geslacht der Santeljano's. 's Werelds daverende wedloop. Eerste boek*. W.L. & J. Brusse's Uitgeversmaatschappij, Rotterdam 1921

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/quer001gesl07_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de [gebruiksvoorwaarden](#).

Voor JANEKE

Eerste hoofdstuk
Myriam

Het huis van Bram Pakkedrager was een hoog, breed, massief pand. Het stond op het tierige pleintje, waarop vijf kleine en drie grotere verkeerswegen als een zwaar gehavende ster uitliepen; op het pleintje, dat het jolige centrum, het hart van Dortendam was en dat 's Maandags nu schuw als grootstadsvermaak door vele boeren met hun glanzend-gele en krijt-witte klompen werd bekuierd, als heuging aan de jool die jaren geleden, ook door Hollands boerenfolk, zelfs van de platste streken, als de grootste uitgang en het machtigste levensavontuur daar was genoten. Waren ze er toen heen getrokken om het zwaar-vergulde, ranzig-stinkende, walmende kermisvermaak, nu beklosten ze het om de renommée van modern stadsdivertissement dat het had; en waren ze eertijds in het dolle uit-laaien van hun op het platte land niet kwijt kunnende dronken donkere begeerten mee de belhamels, de beesten geweest, nu begaapten ze het, de verweerd-gegeeselde koppen versuft, oneigen, onveilig en wantrouwend. Want het pleintje had waarlijk een allure van groote-stadschheid gekregen. Van

drie dicht bevolkte kwartieren slenterden er de mensen aan. Oostelijk, door de straat van het Grand Café, kwamen uit de dicht opeengedrongen moderne en oude ghettowijk in stoeten en bij groepen de joden; westelijk het gehaaide en vecht-zieke volk van den 'Tuin' en van dat wat er op en om de dijken leefde en ook het gemengde burgerlijke en deftiger volk dat naar de binnenstad winkelde; en van het zuiden liep er op aan heel de bevolking van een nieuw, snel verschrompeld stadsdeel, dat de kamer-verhuur tot zijn grootbedrijf had gemaakt, waar de hospita heerschte als de verzorgster van brakende studenten en als de flikflooiende en kijvende uitzuigster van parasiteerend-hongerende schilders; waar de knippen en de zonde-kamertjes waren en Dortendams ontucht, erger dan ooit, heengeweken was toen het openbare bordeel, vroom en berustigend, aan den inkijk moest onttrokken en bij regeeringsbesluit werd uitgeroeid; waar de nek-geplooiden rijkaard en de dikke-buik-zinnelijke bourgeois hun maintenées kamerden en de abortus provocatus lieten verrichten bij abonnement.

Heel het gewoel uit al die richtingen drong op het pleintje aan en tippelde er overheen. Het nieuwe door al die drukte en veelsoortigheid van beweeg heen was vooral de vleugjes parfum die er geurden, de slanke heupjes die er wiegden, de hoge dunne hakjes die er stapten en het azen en banen daar van Dortendams dandy-achtiger jongelingschap. ‘De groote Kast’, het oude hotel-restaurant noordelijk van het pleintje, verjongd nu en mee-gemoderniseerd in dat nieuwe, werd de inloop en inwip van heel dat zedelossere vertier, en, tot op zekere hoogte, de concurrent van het veel jongere, pompeus-moderne Grand Café, drie minuten er vandaan. Maar beide koffiehuisen toch, behielden hun eigen sfeer, al dwaalden er wel eens gasten van het eene naar het andere. Zamelde ‘het Grand’ vooral het opkomendintellectualisme, de gretige redeneerders en de uitmunters in spel, ‘de Kast’ ving alles wat mooie jassen droeg en elegante robes, gaf dak aan een lodderige, leegzittende bent, die zwaar en kostbaar consumeerde en van louterzinnelijkheid glansde.

Het forsche huis der Pakkedragers zag hoog op heel dit stuk echt Dortendamsch leven neer en stond rustig-rijk te midden van dat gedruisch der binnenstad.

Toen Pakkedragers welstand als ruw- en geslepen-houder met den dag was toegenomen, de winsten van de meest onverwachte kanten waren toegestroomd en hij een kapitaal-aan was had bereikt, waarover hij tien jaar korter had gedaan dan door hem berekend was, had hij het prachtige pand in zenuwende haast gekocht, het op duizend onnoozele guldens vlak voor denverbaasden neus van Moelie Streep, den grootsten Dortendamschen ruwhouder, afgemijnd. De rijke diamant-koning, woedend, had Pakkedrager de hem toegevallen plok verachtelijk pardoos in het gezicht gesmeten. En Bram, door het sombere en melancholieke al van zijn natuur nooit parvenu, had de plokduiten met zijn kippige oogen serieus bij elkaar gegraaid en ze als een winstje meer in zijn portefeuille gestopt. Maar mèt het huis was ook de diepe verandering gekomen. De toestroomende winsten, de overstelpingen van geld, de dagen dat alles, zelfs het meest

waardelooze, goud werd in zijn handen, schenen plotseling voorbij. Zooals eerst meermalen van de onverwachtste kanten de rijkste winsten waren gekomen, kwamen nu de verliezen; vrienden bestalen hem, familie had zich parasiteerend op hem vastgezogen, zijn werklieden 'ruilden' en 'blompotten'. Zijn altijd al wantrouwende, donkere innerlijk diepte zich uit tot een vreeslijken kuil van de zwartste achterdocht. Gejaagd, ziek-rusteloos holde en sloop hij om zijn bezit heen. Elk verlies, elke afzet, viel als een mokerslag pal op zijn kop, bracht hem in een staat van krijschenden waanzin. Het begrip eener aanranding van dat wat van hem was van niemand anders dan van hem, steeg tot een jammerklagende vertwijfeling in hem op. Dat hij weer zou verliezen dat heerlijke, dat afgebedene, dat aangebedene, dat, waarvoor hij krom gelegen had, gebedeld, gezworven, gehongerd, gewaakt, was een gedachte voor hem, een uitzicht, een visie, zóó onttakelend, zóó verpletterend, dat heel het leven voor hem zijn waarde verloor. En als een bar geheim kwam zich schuw-sluipend in

hem vastzetten de neiging tot zelfmoord.

In de periode dat Bram Pakkedrager bij vlagen nog streed voor het behoud van wat hij had en tegelijk als een verslagene telkens onweerstaanbaar verlangde naar het verlichtend, verlossend eind, in de dagen dat hij door die uitmergelende worsteling van het eene tegen het andere, van zenuwoverspanning niet kon zitten en niet staan, niet kon slapen en niet wakker zijn, niet kon eten en niet vasten; de benauwingen, de angsten, de waanvoorstellingen in al snellere opvolging op hem neerdompten in trillende verschrikking, blauw vergrauwend zijn kop; hij begon weg te sluipen naar de raarste hoeken en plekken van zijn huis en zijn kalmere uren van een weggesufte verstrooidheid, van een angstige abstractie waren, alsof hij pijnlijk, moeizaam op iets zon, in dien tijd was Rachel, zijn lieve, engel-zachte, verstandige vrouw ongeneeslijk ziek geworden en na enkele jaren van in smartelijk-heldere bewustheid zich verloren weten en het levend rotten van haar lichaam telkens kordaat meehelpend even stuiten, gestorven.

Van toen af was Pakkedragers psyche tot een finale ontredde geworden. Tussen hem en zijn kinderen was altijd strijd geweest. Maar nu missend de zachte, lieve, verstandige middeling van zijn vrouw, vlogen van weerszij de willen op elkaar aan, in ongebreidelde vrijheid. Zijn kinderen, innerlijk vrijwel allemaal gelijk aan zijn natuur, excentriek, nerveus, psychopatisch van aanleg, verschilden op één punt hemelsbreed met hem. Pakkedrager had altijd hun maatschappelijk-practische africhting gewild; hun jonge, vroege, eenvoudig-burgerlijke bruikbaarheid, hun snelle en vaste materiele zelfstandigheid; vak-bekwaamheid of handel als de dingen van hun toekomst. Geen spelerei, geen zijwegen, geen studie of wetenschap en vooral geen kunst. Studie, wetenschap gaven dungsmeerde boterhammen; kunst, droge oudbakken korsten; verrotigheid allemaal. Maar niet had Myriam haar donkere krullen-weelde tot een artistieke, lossige Cléo de Mérode wrong opgestoken, of ze was daar falikant tegenin gegaan; eerst voor haarzelf, toen voor Leon, later voor Lydia en Edith. Dat had

dadelijk tusschen haar en den ouden Pakkendrager naar heftige tooneelen gedreigd. Maar het intelligente, fijne, vroeg-grijze maatje Pakkedrager, met heel haar hart altijd aan den kant van de kinderen en blindelings op de hand van Myriam, haar oudste, haar trots, haar schat, wist altijd zoo tusschenbeiden te komen, dat de kinderen hun zin kregen zonder zweem van te hebben overwonnen, pa Pakkedrager toegaf, zonder dat hij begreep te hebben verloren. De spontane, begeerige eischen en buitensporige geweldnarigen van de kinderen werkte ze naar haar man toe om tot vriendelijke, vleiende kleinigheden, amper de moeite van het bespreken waard, die hij ze uit eigen hart moest schenken. En het ingewilligde bracht ze den kinderen onder een vracht van quasi-ernst, voorbehoud en vermaan, als een groot offer, ten slotte als een zware plicht, hun opgelegd door pa. In het begin had die weeke en verweekende tactiek wel bedarend gewerkt, heel wat hel tusschen vader en dochter afgewend. Maar gebracht had ze Myriam een onverwoestbare kern van onweerstaanbaarheid, van onaantastelijk-

heid, van overdreven doorzettingskracht, onverzettelijk-zieken wil, ongebreidelden trots en een onmatig superioriteitsgevoel en den ouden Pakkedragereen brutale streep gehaald door de sterke voornemens, die hij met de vermaatschappelijking van zijn kinderen had voorgehad. Averechts was het allemaal uitgekomen; een voor een waren ze in de kunst gegaan. Myriam schilderes, Leon cellist, Lydia pianiste, Edith violiste. Het vurige verlangen naar hun gezonde, pootige onafhankelijkheid van hem en van ieder, zag Pakkedrager omgewrongen, vernield tot een stumperige lange afhankelijkheid van hem - en als hij onderging of stierf zelfs van anderen - die hem drukte, ter neer sloeg, hij niet aan dorst en zijn jagende angsten verdubbelde. En toen Myriam als een prachtig kweeksel van voorspoedigheid en overvloed met iederen dag al fijner tot vrouw was opgebloeid, haar verstand zijn scherpte had gekregen, haar gevoel zijn volheid en ma Pakkedrager al meer in ziekte aan het wegslinken was, waren de egocentrische willen van den vader en de dochter dadelijk tegen elkaar opgetoornd als nooit

te voren. Gaan voelen was Myriam zich het geestelijk compas van het gezin, de meerdere van allen die daar in- en uitgingen. Als vanzelf, zonder overgang, werd in het huis aan haar nu alles onderworpen. Van de twee kleine broers had ze het respect als een strenge moeder en gewillig, gehoorzaam waren de twee jongere zussen. De volwassen broer, Leon, was een en al beduchtheid voor haar en de oude Pakkedrager ging haar zoo ver mogelijk uit den weg. Baas was ze al voor drie kwart. Maar toen ma Pakkedrager in een tot het laatste oogenblik snikkende helderheid in haar arm was gestorven en Bram Pakkedragers psychose al maar verergerde, hij al eenige malen op de meest verdachte abnormale dingen was betrapt, had Myriam kort en goed, over hem en allen heen, het heele roer in handen genomen en was zij hun aller geestelijke en materiele hoedster geworden. Nu was Pakkedragers weerstand triest geknapt. Uit iedere verkalmeling van zijn vlagenden waanzin keerde hij gebrokener terug; en hoewel hij dan weer, nusamen met Myriam, de zaken deed, schoof hij ontkracht, bevend,

bevreesd, innerlijk zieker dan te voren, alle verantwoordelijkheid op haar. Wat al sterker in hem werd, buitensporig in hem groeide en zich al actiever in hem roerde, was zijn wantrouwen. Van een verbijsterende proportie werd dit. Hij nam voorzorgen van veiligheid en beveiliging voor hem en zijn bezit als een hijgende vervolgde. Iets waardevols dat hij had ingepakt, pakte hij nog eens in, dat dan weer opnieuw en dit nogmaals, als kon hij van angst er niet mee eindigen. En ook gebeurde het wel op zijn kantoor, dat hij, ineens zóó onbedwingbaar bezeten door de waanvoorstelling bestolen te worden, een tegenover hem staanden werkman of makelaar vroeg zijn jas uit te trekken en die, onder voorwendsel hem te willen passen, gejaagd en zenuwachtig lachend aantrok, alleen om dan vrijelijk en amicaal in de zakken te kunnen graaien en zich te overtuigen dat er niet iets in zat dat van hem was.

Die gruwzame verzenuwing, die al maar toenemende vlagende verbijstering bij dien man in de krachtigste dracht van zijn jaren, waren van een diepe smartelijkheid; maar als

hij, van zijn zware angsten even verlost, uit blijheid hierom naar alles greep om dit in hem te kunnen vasthouden, tegenover anderen zelfs de in zijn hart voorvoelde vreeselijk mislukkende richting die zijn kinderen gingen, begon te prijzen als het schitterendste dat zijn knappe Myriam voor hun toekomst had uitgedacht en zoover ging dat hij in machtige, trillende vrees als verblijd pochte, dat geen van zijn vier al groote kinderen goddank iets met het verrotte vak en den verrotten handelte maken hadden, kunstenaars wieren, dan werd zijn donkere wezen met dat altijd zinnende, duistere voorhoofd en die fel-bijziende bollenzige oogen, van een geranseldheid, van een verlorenheid om te snikken.

Dat beangstigend duistere voorhoofd van den ouden Pakkedrager, het loodrecht-opgaande er van, het vreemd-geslotene, starre er aan, hadden ook Myriam en Leon en de twee nog groeiende zussen al. Als een gave pracht, maar van een vreemde, koude onverzettelikheden, stond het bij Myriam onder haar golvend-volle, zijig-zwarte haar, boven de trots-bogende brauwen en de als goud-

leer glanzende oogen. Het zon altijd, heftig, scherp en waaksch, over de fiere brauwen, over den grooten fijnen neus, den schalks-verstandigen kleinen mond en de intelligente kin heen, peinsde ononderbroken, effen en steil, tegen alles aan en naar iedereen toe, beheerschte koel-beraden heel het marquant-mooie van haar hoofd. Wat het eerst van alles aan haar imponeerde, was dit voorhoofd; dat altijd zinnende, naar alles tastende voorhoofd, dreigend-loodrecht, strak, glad en geheimzinnig als een gevoelige plaat. Dan kwamen haar oogen; haar grijs-groen-bruine oogen, in kleur-spiralende mengeling fonkelend tot diep goud. Haar huid was niet blank en haar lichaam niet gevuld; ze had geen rondende schouders, die als een fijn-krachtig juk de borsten droegen, geen borst-welving, geen bochtende heupen ook, schuttend en schragendeen kloek baarkrchtig bekken. Ze had niets van de vrouw die in haar eigen blankheid smelt, lui leeft en teert op de omspannenheid van haar vleesch, waaraan alles zacht en rond en gevuld en golvende is en enkel bewustelijk lijf. Van een even-getinte, doffe ivorigheid

waren haar wangen en handen. Ze was sluike en soepel van gestalt, niet groot, niet klein en ze tripte op voetjes die in een mannenhand konden. Modieuze kleeding schuwde ze; ze was er te trotsch voor en ook te aesthetisch. Maar gekleed ging ze prachtig in de stil-zelfgevendene scheppingen van kleur-combinatie en snit en in de altijd uiterste bedachtheid daarbij van wat met haar wezen en verschijning harmonieerde. Haar groote gedecideerde zelfbewustheid ook hierin gaf haar vele jaren meer dan ze oud was. Haar vol aesthetisch begrip en de rijkheid van haar innerlijk bij haar eigen kleeding sloegen niet gemakkelijk aan, omdat die van een te rijp-bezonnene ingehoudenheid was en van een te groote distinctie; maar bij de kleeding van haar zussen, als hartstochtelijk geïnspireerd door het sterke gevoel dat die in den geest zooveel jeugdiger en zoo heel anders waren dan zij, schoten haar fantasie en origineelheid uit tot een tarding aan al wat banaal was. Van de blonde, slanke, fijne Lydia maakte ze een nymph zoo zacht-kleurig en licht, dun en doorschijnend koos ze haar kleedjes. Dit kind

met haar lachend gouden krulhaar en stil-kijkende licht-blauwe oogen was zoo rein en naïef, dat ze met een Japansch-zijden hemdje en een sjerpje om gekleed was. En Edith, de stoere, forsche, donkere, met de verlangenwarme, zwarte oogen en heftig-rooden mond, werd onder haar handen, ongetemperd, de vurige zinne-vrouw die ze was; haar robuuste, wulpsch-golvende, fel-hijgende lichaam omhing ze met de zwaarste en diepst gekleurde stoffen, die plooiend en doffend, persend de breede leden omvingen tot een rijzige, lokkende struischheid.

In Myriams snellen bewustelijken groei tot lichamelijke en geestelijke volwassenheid had niemand sterker dan zijzelf een groote disharmonie zien uitrijpen. Een heftig dualisme - de verscheurende kamp tusschen de geestelijke en de lichamelijke vrouw in haar - was van toen afhaar innerlijk binnen gestormd. Naar buiten, wist ze, was haar geest geschonken, dat wat haar lichaam stil binnen-in, diepjammerend opeischte als zijn eenige functie en taak. En te heftig alleenlijk vrouw was ze om die averechtsche, ongezone orde in haar,

uit zelfbehoud, niet in haar te zien worden tot de allesbeheerschende leugen van haar leven en zonder deze niet te voorvoelen ook, als haar snellen, beschamenden val. In verholen smartelijkheid had Myriam zich diep en meedoogenloos overtuigd, dat een vrouw, wier lichaam incapabel was zijn natuurlijke en eenige werkzaamheid - bekoring, lokking - te verrichten en wier geest in zijn afschuwelijke onlijfelijkheid als een onzichtbare koppelaar daarbij te hulp moest komen, als vrouw een vroeg- en jong-verlorene was. En hysterisch overslaand in uitersten, had ze daarop nu haar leven ingesteld. Moest haar geest dit dubbele werk doen, hij zou het! En in vereeniging met haar waarlijk toch fijne fysiek en de bekorende uitzonderlijkheid van haar wezen, begon ze dit knappe, dit prachtige tafereel van haar stille, innerlijke tragedie. Van een onvergelykelijke regie en schitterende enscèneering werden nu de opstelling van haar dagen. Onuitputtelijk, onvermoeibaar was ze in de weer. Ze koos de plekken en de momenten, het mensch-materiaal en de attributen; ze zocht, toetste, voerde op en zon, zette ieder te werk

aan haar verst reikende doelen, schiep een sfeer om zich heen van onweerstaanbare suggestie, waarboven zij zich in ongenaakbare onaantastelijkheid hoog verhief. Ze had tot dit alles de volkomen geestelijke en algeheele materiele macht De geestelijke had ze verwonnen, zelfstandig, uit de volheid van haar eigen hevige drangen; door haar bijtenden afkeer van proleterigheid, haar geëmancipeerd-artistieke begrippen, ziekelijken onafhankelijkheidszin, overbluffende brutaliteit en fijn-tastende misleiding; door haar erg-denken schimp, felle ironie, abnormalen zelfstandigheidsdrang en barre flux de bouche; de materiele was haar toegevalen door den dood van haar zachte, wijze moeder en het ontredderde leven van haar ontoerekenbaren vader.

Haar eerste, diepst-vertrouwde in het gezin was de meid-huishoudster Anna; de grove, rossige, wit-bleeke Anna, met haar rustige, diepe alt, de groote, puilende lichte oogen en zwaren ontzaglijken mond. Die felle meid met haar hoog-geheupte lichaam, de stoere schouders en de korte, alles als een veer zoo licht

dragende armen, stelde zich altijd voor haar op en liep overal achter haar aan; tilde, knielde, kroop voor haar, rekte zich voor haar uit tot schrikwekkende reuzigheid en wrong zich voor haar in elkaar tot een bal, stil, alles zonder woord, in den enkel krachtigenzwoeg van haar rijpe, zinnelijke boezem. Anna was alles. Ze was Myriams lieflijke helpster, haar kleedster van de robe tot de pon en van de pon tot de robe; ze was haar badvrouw, manicure, coiffeuse, de verzorgster van haar fijne, zachte lingerie. Als Myriam 's avonds laat, terwijl alles al sliep, soms in sprakeloze vermoeidheid thuishkwam, ving Anna haar in de straatdeur op, droeg haar naar haar slaapkamer, lei haar op den divan; zacht en handig werd ze dan ontkleed, kregen haar tengere, broze leden het Japansch-soepele peignoirtje, haar fijne voeten de brocaat-gewerkte muiltjes; kwam die bijna analphabetische meid met den hyper-modernsten Franschen roman uit Myriams kast aangedragen, zette ze thee en voerde Myriam sandwiches. En als Myriams krachteloze uitputting door die koestering en troeteling dan zalig week, zij zoetjes, bijna adem-

loos, in iets als een slaapje wegsluimerde en in de ontspanning van die gul-gegunde rust, stil en ongestoord, haar zwakke taaie kracht weer trillend door haar lichaam kwam te stroomen, dat haar mond rood en vochtig er van werd en kinderlijk ging wijken, haar broze hoofdje zacht begon te fleuren in een hogere opglanzing van haar zware, volle haar, zat Anna, haar rossigen kop doodelijk wit, de felle lichte oogen grauw omwald en rood ontstoken, de dikke lippen droog en paars, waaksch-rechtop, onbeweeglijk, ineenstortend-vermoeid te wachten op het opengaan van Myriams oogen en het warme, genottelijke, weelderige heen- en weer-gewentel van haar lijf, om haar dan te verzorgen voor den nacht.

Het waren vooral deze stonden geweest die Myriam dikwijls had gebruikt om die voor niemand bukkende, heet-gloeiende melodramatische volksmeid aan haar te binden als een lijfeigene. Myriam had altijd de behoefte gevoeld in de intieme stilte van den vroeg-nacht, als haar hoog-gespannen leven van den dag en vooral van den avond aan het bezinken ging en ze uit al het waargenomene en erva-

rene haar hysterisch-onbesuisde, fel-onwrikbare conclusies trok, zich te uiten, al haar onaantastbare stellingen uit te zeggen, zonder dat vermoeiende weerspraak daar belemmerend tegen inging. Het stille zinnen van haar massieve voorhoofd, dat haar in het contact zoo bewapende en beveiligde, was haar in de stil-nachtelijke alleenheid van haar kamer, als ze wilde vaststellen, onwizigbaar, wilde afrekenen, onherroepelijk, te weinig concreet en te zwak van actie. Ze begeerde in dien stond tegenover zich een levend wezen, dat luisterde naar haar taal en keek naar haar durf, dat misschien afkeurde, stil, maar dit niet mocht, niet kon, niet deed, luid; een wezen dat doorlopend getuige zou zijn van haar in alle dingen nooit falend goed recht, op wie ze kon overbrengen, om het dan buiten haar in woorden te hooren van een ander, alles waartoe haar eigen hartstil-begeerig aanspoorde; voor wie zij de slimste, de verstandigste, de sterkste was, de heldin, het licht van den morgen, het levende orakel; een wezen volslagen geestelijk onderworpen en voor het gemak tegelijk ook lijfelijk haar slaaf. Ze

had gezocht, lang, en eindelijk gevonden, Anna.

Vele malen in het eerst als Anna haar dan hielp en voor den nacht verzorgde, had ze die meid, uit drang om te komen tot spreken, plots de gekste vragen gesteld en van zichzelf, even onverwacht, de meest intieme confidenties gedaan. Diep verward, verbouwereerd, wilde in het begin die breede, onschuldige, primitieve vrouw heel confuus nog ontwijken; niet antwoorden op de vragen, niet luisteren naar de verhalen die Myriam haar deed. Maar doordat Myriam dan iederen keer stilliger, opener, brutaler, het eenmaal gevraagde opnieuw vroeg en het vertelde herhaalde, was bij dat romantische volkskind die gezonde, fijne eerste schroom heel snel ontworteld en in haar de heftige deern ontwaakt. Ze was nu heet gaan verlangen naar die late avonden en vroege nachten van dit stil en eenzaam samenzijn. Als rijke feesten, waarvan het eene net voorbij was en het andere al weer dadelijk wachtte, zoo roesden die stonden den ganschen dag zingend door haar kreunend, hijgend sloof-leven heen.

Nu had Myriam haar niet meer met vragen te overrompelen en met vertellen te lokken. Ze was mededeelzaam geworden als een gehypnotiseerde die zich strak, onbewogen leegspreekt tot op het hart en fel gebrand op en hijgend hunkerend naar het diepst intieme in Myriams leven, wijl dit een heftig, maar zeer eng zich concentreerend verbeeldingsleven smachtend, schroeiend in haar had gewekt. En dit wilde Myriam, gul en verbijsterend van openlijkheid, haar geven, niet uit waarheidszin of drang tot eerlijke uitwisseling, maar alleen om als een hoog-verheven wezen, als een onaantastbare macht en geheel ter eigene glorie, volkomen, volledig te heerschen over één mensch althans, zij het dan over dit arme oorspronkelijke.

Toen Myriam zich door dat grove weefsel van Anna's psyche had heengeboord, onverschillig voor en zich misschien niet eens bewust van de jammerlijke verwoesting die ze in dat primitieve innerlijk had aangericht en haar telkens bleek hoe diep en onwrikbaar die meid haar onderhoorige was, was ze onstuimig begonnen aan haar africhting. Van de

zich bij haar ontwikkelende perfectie dier dressuur hing voor Myriam zeer veel af, wyl Anna de voor haar uitgaande suggestie moest zijn die rond haar persoonlijkheid de door haar zelf geïnspireerde sfeer zou scheppen. Ze leerde haar spreken en bewegen, ontvangen en laten wachten, achteloos doen als ze juist scherp op haar hoede moest wezen, vriendelijk en bedaard zijn als ze inwendig raasde, stug en onbeweeglijk worden als ze wilde ijlen van blijdschap. Ze leerde haar verwarring stichten, zich verstarrend van den domme houden, halve waarheden tot heele leugens maken, vreeselijke leugens tot halve waarheden en rechtuit liegen met een stalen voorhoofd. Wat haar in de stilte der vroeg-nachten, als theoretische levenskennis, als geraffineerde bespiegeling was toevertrouwd en ingepompt, kreeg ze nu in de praktijk van het dag-contact te verwerklijken. Voor al de in het huis der Pakkedragers op en neer gaande menschen afzonderlijk had ze Myriams toegespitste instructies. Op den ouden Pakkedrager moest het meest worden gelet, op Leon ook zonder verslapping, op Edith voor-

al, die ook buitenshuis moest worden gevolgd en op de broertjes die geen oogenblik uit het oog mochten verloren. Oom Jacq, de oude Pardo, mocht in geen hoogen rug-stoel zitten omdat zijn hoofd vet afgaf; José Pardo nooit alleen gelaten omdat hij stal, Jef Pardo maar heel spaarzaam bij haar toegelaten omdat die verliefd deed. En nog voor tientallen anderen ook handelde Anna naar vaste opdrachten, allemaal spinsels van Myriams sluwe brein, waarmee ze lokkend afstootte en afstootend lokte en die gericht waren op de abnormalste verheffing en uitmiddelpuntigste verbijzondering van haar persoonlijkheid. Anna's trouwe, blinde medeplichtigheid hielp haar de menschen onderwerpen vóór ze met hen in contact was. De nauwgezette verslagen die de meid haar deed, waren voor haar het materiaal waaruit zij mede haar levenskunst schiep; ze tastte er door naar het innerlijk van al die wezens, zag hun drangen en bedoelingen en bepaalde haar vernuftige tactiek, die bijna nooit dan tarding was. Wie slecht tegen wachten kon, zich daarover woedend maakte of gegriefd voelde, liet ze heel

kalm halve uren en langer antichambreeren, terwijl ze hun demonisch tijdschriftjes liet brengen met interessante plaatjes. En kwam ze eindelijk voor den dag, dan vertelde ze in strak-negeerende effenheid van haar gezicht, irriteerend bedaard, welke gezellige futiliteiten haar zoo fijn hadden beziggehouden, of bracht, gekleed om uit te gaan, geoccupeerd een vluchtig handje en verdween. Den matineuze beleedigde ze in zijn ochtend-enthousiasme, den volle nacht-rust behoevende suggereerde ze afgetakeldheid. 'De morgenstond met zijn goud in den mond' verfoeide ze, schold ze burgerlijk en de vroegnachtslaap vond ze bête. Bekwijlde niet elke proleet den zonsopgang en lei niet iedere burgerman na twaalven 's avonds behoorlijk-verwezen in zijn bed gekruld? Aan sterke in het evenwicht houdende kracht reet ze zich open en bezeerd zon haar zinnende voorhoofd dan op wraak. Een furie kon die tengere vrouw dan worden, alles aandurvend wreed en van een onuitputtelijke aanvalskracht. Plichtsgevoel en gewetensdrang ondermijnde ze met vernielenden schimp, maar roekeloos verza-

kende bohémiennerie en artistiekeerigheid steunde ze in geestdriftige aanvuring. Ze beloofde ieder uit eigen drang en op het juiste moment precies dat wat zoo heerlijk begrepen werd begeerd en noodig was, maar alle beloften bleven bijna altijd onvolbracht, schond ze, omdat niet helpen haar begeerte was, maar enkel het met de belofte wekkende gevoel van haar haar verheffende minzame groothartigheid. Orde en regel waren voor haar begripen van de hatelijkste onverbiddelijkheid, dingen van de droogste, dorste afzichtelijkheid; ze voelde ze als een aanranding van haar verheven heilige impulsen, als de stomonbehouwen boeiing van haar vrijen wil. Een koe graasde nog in vrijheid, zou zij dan altijd present moeten zijn bij het dienen van het eerste gerecht. En brutaal, kalm ook stapte ze bijna als regel door de luister-stilte van een schouwburgzaal heen; te komen voor den aanvang en kleinerend als al die schapen te moeten zitten gapen tegen het neere scherm, daar waren haar haar eigen vrije doeningen op dat moment veel te goed voor.

Alleen achting en lust had ze voor zichzelf.

Voor eenzelfde tijdstip lei ze zich vast aan de meest uiteenlopende afspraken, innemend dadelijk bereid indien ze tot haar kwamen als verlangens, fijngeslepen ze uitlokkend als ze te schaarsch waren of geheel achterwege bleven. Verbrokkeld voldeed ze er dan aan één en liet de rest in slaafsche geduldigheid of ziedende getergdheid wachten; en zelfs trapte ze ook meermalen die eene aanlokkelijkste uit heel die veelheid van zich af, omdat het plotseling een zacht-streelend lauw bad was in de blanke porseleinen kuip thuis dat lokte, of een leuk bommeltreintje, waarmee ze lekker naar een stil oordje door de fijn-geurige dreefjes hobbelde en zoo van de door haar misleide en omstrikte bende zalig weg-kilometerde.

Een onfeilbaar geheugen had ze; een geheugen, dat als een altijd fel-dreigend wapen ergens verborgen in haar lichaam stak, dat wonderbaarlijk functioneerde in haar strijd om invloed en macht. Wat haar maanden geleden onsamenhangend heel vluchtig en terloops als een half gefluisterde intiemheid was verteld, of wat haar meerdere jaren her in zachten biechte-drang, in bevende welling

van zich blootgevende oprechtheid was toevertrouwd, bracht ze plotseling in listig gevonden verband, *woordelijk* naar voren, dat het om je heen viel als een net. En wee, wanneer haar confidenties of bekentenissen in brieven werden gedaan; dan was de overgeleverdheid aan haar volledig; de mogelijke loochening, als bij het gesproken woord, dan uitgesloten, deed haar felle machtsbewustheid, als het er zoo toe lei, wild groeien, stijgen tot chantage. Als kostbare juweelen, als waardevolle fondsen, als groot bankpapier, sloot ze de lorrigste kattedelletjes en de prachtigst verzorgde epistels van dien inhoud in een ijzeren trommel weg. En dat het in haar handen gevaarlijker bezit was dan een onhandig geladen revolver onder het bereik van een gek, zag niemand beter dan zij zelf in, wijl ze de vreeselijke manifestaties van haar helsche drangen als een onbedwingbare vernietigingslust altijd in zich gaande wist. Wat zich in haar broeder Leon, de wankel-knappe cellist, ondanks hemzelf, vrijwel eerlijk dadelijk openbaarde als het onverbiddelijk-mislukte in zijn kunstenaarschap en hem tot een gedes-

equilibreerden half-artist maakte, die zijn bar tekort in allerlei buitenissige dingen uitleefde, hield zich in Myriam als een misleidende schijn hoog-trots overeind. Maar in wezen leed ze aan dezelfde ziekte, werd elk schilderijtje dat ze opzette een zeeperig knoeisel. Maar het was niet toevallig of opmerkelijk dat Myriam kunstenares was bij de gratie van datgene waardoor juist ieder ander het zeer stellig niet zou zijn. Alleen in het groote, hooge, machtige huis der Pakkedragers, met zijn drukken aanloop zoo midden in de stad en zijn lokkende, grenzenloos-royale gastvrijheid, kon deze uitzonderlijkheid gedijen. Zijzelf het eerst, als sluwe gangmaakster voor haar superieure kwaliteiten, had dezen kijk op haar gelanceerd; en toen haar kring, gebiologeerd, vleizuchtig en intiem-corrupt, dien had overgenomen en uitsprak, was zij zich, gesuggereerd door wat door haar eigen suggestie was ontstaan, pas recht goed gaan voelen wat ze absoluut niet was. En zóó hadden ze haar persoonlijkheid in die richting verheven, dat ze haar het eenig ware, het eenig werkelijke waardoor de kunstenaar *is* - de daad tot scheppen - ridder-

lijk schonken, wijl het niet minder dan een twijfelen aan haar overvloedig-rijke gaven zou zijn, die van haar te eischen. Maar innerlijk - en voor wie scherp schouwde ook uiterlijk - bleef ze de hevig-gekwelde onrustige. Een reputatie - wist ze bij tijen plotseling fel - die zich niet voltrok langs de stille onomstootelijkheid van de daad, doch in stand bleef en zich verbreidde door een van mond tot mond gaande renommée die niets achter zich noch voor zich had, enkel steunde op verhoudingen door haarzelf gekweekt, duurzaam gehouden of vermoord, zóó een aanzien moest te avond of te morgen onherroepelijk beschamend naar zijn val loopen. Het was deze tragische onrust in haar, die haar altijd praten deed, betogen, theoretiseeren, schimpen, vernielen, speculatief en scherp, geestig en wreed, overbluffend-brutaal. En het was de eenige waarlijke kracht waarmee ze de vreeselijk-vele uren van haar machteloos, daadloos kunstenaarsleven, evenals haar broeder Leon, verdonkeremaande en doodde, de donkere kronkelweg in haar bovendien, waarlangs haar zwaar belaste psy-

che naar buiten brak en met alle middelen de suggestie van haar alvermogend kunnen vermeesterde.

Twee machtige dingen kampten dus in Myriam fel en onbedwingbaar: de aanvulling van het tekort in haar lijfelijk vrouw-zijn en: het handhaven van een kunstenaarschap dat ze daadwerkelijk miste. Het onuitputtelijk vermogen dat deze heftig inwerkende krachten, ieder afzonderlijk en in gezamenlijkheid, eischten, bezat ze nu, op haar vijfentwintigste jaar, volop en in een haar glanzend vermooiend elan. Ze liet niets na om voortdurend het bewijs te leveren van haar schitterende lichaams-conditie, van haar durf en taai-volhardende vitaliteit. En gedreven door het ostentatief verlangen in haar, te imponeren onder iedere omstandigheid, deed ze dingen van de meest dwaze overmoedigheid en inspanning. Ze kuierde in de dakgoot en klauterde tegen de pannen op om den metselaar na te rijden die daar een reparatie aan het verrichten was; holde plotseling dwars door alles heen weg, naar de verre achterbuurt-woning van haar werkvrouw, wier kind ze met koudwater-be-

handeling van een langdurige dauwworm zou afhelfen. En dan weer had ze haar dag, dat ze onvermoeibaar, wantrouwend-nauwgezet door het huishouden ging, van den kelder naar den zolder klom en van hoog weer naar laag; naar de eetkamer joeg, naar de keuken, de kasten en de buffetten, inspecteerend en controleerend, opmerkzaam en zinnend, detectivisch naar de jampotten en zalmbussen keek of er ook braak was op gepleegd en in plotsen driftigen overgang pa Pakkedragers garderobekast opensmeet om Leon te betrappen op wat hij er mogelijk uit had aangetrokken of stiekum verpatst, of lang ensluw Ediths kamer doorsnuffelde. De witte, rossige, schonkige Anna, in wier bestier nu zoo autoritair getreden werd, volgde haar hierbij dan op de hielen; spiedde met haar felle, blauwe, bolle oogen, in spanning gesloten den zwaren lippen-mond, naar Myriams voorhoofd, als om achter de argwanende steilheid er van te tasten naar Myriams verdenkingen en beschuldigingen.

En in de practische huishoudelijke economie betoonde ze vaak een actie die tot razer-

nij steeg; ze holde naar de markten en liep heele dagen de veilingen af. Het bij opbod en afslag koopen had een groote aantrekkelijkheid voor haar, omdat er een brok heerlijke machts oefening in stak; in het openbaar zoo kalm en onwrikbaar allen weerstand der andere liefhebbers breken, schonk haar een aangenaam stillende bevrediging. En de opkoozers en uitdragers, dat losgelaten mesjoggene vrouwmensch als een bedreigster van hun negotie, hun brood wetend, sloten zich vol wraaklust aaneen, lokten haar naar den meest waardeloozen rommel en joegen haar nooit aflatend bod op tot een dolzinnige hoogte. En gebeurde het dat er meer dan een veiling op denzelfden dag was, dan liet ze uit practische overweging een huurrijtuig achter haar aangaan, dat dadelijk bij de hand was wanneer het noodig bleek; werden de belachelijk opgedreven prijzen dikwijls nog drie- en viervoudig bezwaard met een reuzenrekening van den stalhouder. Als dan eindelijk al die kreupele en halfsleetsche dingen het huis in kwamen; de hooge, breede marmeren gang volstond met tafels en stoelen, ledikantstuk-

ken, nachtkastjes en stilletjes; vol lei met gordijn-garnituren en tafelkleeden, pakken ondergoed, laarzen en sokken, schilderachtig koperwerk en allerlei uitheemsche ouderwetschigheid voor haar atelier; en de hooge Anna als een grommende waakhond er om heen ging, dan sloop er opnieuw een felle machtsdrang in Myriam binnen, een heftig verlangen, om allen die er wat uit konden gebruiken of broodnoodig hadden, aan haar onderwerpend te verplichten; begon ze onachtzaam toe te zeggen, stellig te beloven en gul te verdeelen; zou ze die dit sturen en een ander dat, maar liet ze ten slotte alles snel naar den zolder brengen, behalve het allerbeste, dat ze voor zichzelf nam.

En al meer stapelde ze in de overladen, volle leegheid van haar dagen. Geen schilderijen-tentoonstelling opende er of ze toog er heen, geen ster trad op of ze was er bij. En met al die celebriteiten zocht ze in adoreerende minzaamheid op slag de vertrouwelijkste connecties; dan kwamen de in overvloedigheid elkaar wegbotsende afspraken, de gastvrije onthalen, de mildelijk-lieve hulp-betoo-

ningen op het rijtje af. Het huis der Pakkedragers stond dan in een ommezien in het tumult van die lokkend-bedriegelijke brasserie. Er werd gedraafd en gereden, besteld en gekocht, met brieven gekruierd en met telegrammen gewerkt, gegeten en gedronken in een chaotischen roes. En uit dit alles drong zich dan moeizaam eindelijk ook de geest omhoog; kwam het vale, karakterlooze kunstgezwam en het ijdele beweren, roerde zich de afgunst-kritiek en de zelf-ophemelarij en kregen allen, geestig, brutaal, autoritair, hun meerdere of mindere waardevolheid als kunstenaar, als een grooter of kleiner geschenk uit de handen van Myriam. Wie tusschen al dat sterk-zinnelijke en zwak-geestelijke kabaal als een lastdier rondging; in starheid telkens aan- en wegschimde als om enkel uit Myriams oogen de ongezegde opdrachten op te vangen; sloofde aan de enorme koffietafels die werden achtergelaten en aan de nog grootere avondtafels, die weer wachtten, het was de bleeke, vossig-rosse Anna, als verwezen geconcentreerd in de haar sloopende verzwoging van haar lichaamskracht, vol en in

stomme dienstbaarheid wegschenkend het meest superbe dat ze te geven had aan de aller geliefde - en ook haar - Myriam.

En te midden van die barre excessieve naarbuitenstorming van Myriams actie, die alleen stilling was, dooving van haar voorvoelde verheimelijkte tweevoudige mislukking, leidde ze nu ook de zaak; de groote, rijke, florissante zaak van Bram Pakkedrager, de trots, de macht, de liefde van zijn leven; beheerde zehet bank-deposito, degroot een de kleinekas, 'zag ze in' en 'sorteerde' ze; kocht, verkocht, keek na en 'gaf uit' Bevend stonden de werklieden aan haar stoel en versmoord vloekten ze haar het gebeente uit het lijf. Ze kankerde hen met haar tirannieken trots, haar brutale kortafheid en effene sluwheid. En in verwarring bracht ze hen, als ze in een plotselinge mildere gemeenzaamheid hen naderde, ze haar hysterische, altijd actie zoekende bemoeizucht bruut op hen los liet; het vele kinderen verwekken hun verweet en de geslachtelijke afgebeeldheid hunner vrouwen, of, met haar maniacalen hygiëne-hartstocht, hun onwelriekende ongereinigdheid constateerde en meermalen dan

aan haar vlagende overmoedigheid toegaf, hen, als schooljongens diep krenkend, wegzond om hun handen te wasschen of schoone onderkleeren aan te trekken. En terwijl ze aan den eenen kant graag als een Vrouwe tegenover hen deed, hun hulp bood bij de opvoeding van hun kinderen, raad gaf bij ziekte, druk met dokters voor hen confereerde; ingreep in hun meest intieme aangelegenheden; de vrouwen tegen de mannen in verhoor nam, de kinderen tegen de ouders, was ze aan den anderen kant de felle, alleenlijk op het grootst mogelijke voordeel beduchte werkgeefster, die wreed gedaan gaf en valschelijk protegeerde, hun aller afhankelijkheid van haar tegenover elkaar geslepen uitspeelde en misbruikte; de ijskoude, hartelooze meerwaarde-slurpster, die knevelde, perste en uitzoog.

En dan waren er de makelaars! De op Londen en Parijs reizende makelaars; de chique, mollige mannen met hun enorme cachetringen en hun in twee bogen hangende zwaargouden horloge-kettingen hoog boven de zinnelijk-aangegeten embonpoints; de ronde, vette, gladde venten met de brillantine-

glanzende koppen, de hagelwit-randende sous-vesten en het prikkelendste parfum; de half-analphabeten van het eigen land en dik tongigste stotteraars van de eigen taal, suiteslaand met het slechtste Whitechapel-Engelsch en het gebrekkigste schoolbankjes-Fransch; de rose beeren met de van ruw en geslepen barstende portefeuilles geketend in hun zwellende vest-borstzakken en de van enkel goud zware portemonnaies geketend in de zakken op hun gat. Ook dit gilde hanteerde ze, Myriam, in onbesuisde hoogmoedige overmoedigheid. Ze had ze allen aan het handje, die zinnelijke schranzers en vrouwenjagers, die brallende brassers en brooddronkene lollers, negeerend hun modieus aangekleede vleezigheid en branie-brute vetzuchtige wereldstedelijkheid, beschimpend hun stom-liederlijk en stom-roekeloos levenstumult. En een der eersten onder hen, de machtigste, de rijkste; de blankste, de molligste, de mooiste; de aanzienlijkste vertrouwensman van het Londensche ruw-syndicaat, Mr. Nico Paye, die in wijn-beschonken schennis-wellust een armelijk wijk-sjoeltje tot urinoir had

geïmproviseerd, had ze tusschen een hoog hartigen ruk òp en een driftigen smak néér van het loket, de deur gewezen. Heel het diamantverhandelende Dor tendam had over dit voorval gesproken; tot op de slijperijen, de snijders- en klooverswinkels, de schijvenschuurderijen was het doorgedrongen. En voor de zooveelste maal stond het huis Pakkedrager in de meest benijde algemeene aandacht en had het wederom, ondanks de praatjes over Bram Pakkedragers mesjogaas en de hem vervangende ook mesjoggene dochter, zijnsterke onafhankelijke machtigheid getoond.

Maar naar binnen was de ondergang gaande, ging het met een vaart van de hooge helling der trotsche, rotsvaste credietwaardigheid naar den diepen poel van nood verkoop en prolongatie. In wezenlooze verstarring, buiten staat met een woord te waarschuwen en veel minder nog met een daad in te grijpen, keek de oude Pakkedrager op den chaos neer. Hij was al meer geworden de geestelijk-verlamde, de droeve non-actieve, die op zijn toffels door het huis dwaalde, de pluisjes op het tapijt najoeg en het stof van den schoorsteenmantel

blies, ijverig jacht maakte op de vele slingerende lucifersdoosjes en op den zolder zich in het zweet werkte met stoffen, wrijven en ruimen. Had Myriam het verstaan naast haar ieder en alles dwingenden forceerenden wil, haar uiterste geslepenheid en indringende speculatieve psychologie, evenwicht te houden tusschen inkomsten en uitgaven en dag aan dag in noeste concentratie en met waarlijke vakkundigheid aan en voor de zaak te arbeiden, ze zou het begin van verval niet enkel hebben gestuit, maar gekeerd en omgezet tot een nieuwe periode van bloei. Want haar vermogend lokken en omstrikkende vasthoudendheid, haar sluwe geheugen en macht over het woord, haar scherpen geest en vreemdbekorende charme waren een prachtige kans geboden. Maar haar finale onbekwaamheid zou ook hierin blijken. Het was of de druk van iederen positieven arbeid haar verlamde, of voortbrengen, produceeren, een irriteerende knelling van, een stom-brutale eisch aan haar persoonlijkheid waren. Alleen in het niets begrenzende improductieve, in het niets tot stand brengende en tot daad makende, in het niets

bereikende, leefde ze ruim, vrij en bandeloos en met den ziek-sterken wil en de verstarde hardnekkigheid van de enkel aan zichzelf verslaafde hysterica. Tegen alle regel en usance ging ze in. Zij was er niet voor de dingen, maar de dingen waren er voor haar. Was het levertijd voor de werklieden, dan verscheen ze niet, liep ze met de vrienden kunst na te jagen, of bezichtigde ze inboedels. En moest een makelaar haar hebben om een bod over te brengen of een cachet te verbreken, hij zocht haar op de meest dwaze plaatsen, behalve op kantoor. Maar niets ontging haar of liet ze ongemoeid. Haar destructieve, desorganiseerende geest vrat alles aan; scheuren, schimpen, splijten was haar heetste hartstocht. En waar ze gebuktheid zag, die geen knieling voor háár persoonlijkheid was, daar werd ze de gevaarvolste, de meest beleedigende intrigante. Zoo had ze ook van het personeel van haar bank, dat haar koel en correct, maar zakelijk, zoo nu en dan den voet dwars zette en op de vingers tikte, een maniacalen afkeer; maakte het voortdurend tot mikpunt, denuncieerde het en stremde het in zijn slaafschen ijver en

streng-bevolen plichtsbetrachting op iedere manier en als ze er maar even de kans toe kreeg. Maar vol tot actie kwam ze pas, als ze werd achterna gereden voor een testorten surplus op haar meermalen dubbel verbruikt deposito; dan nam ze een rijtuig naar de bank en liet ze zich regelrecht naar de directiekamer brengen; en als de kille banke-man dan voor haar kwam, lachte ze hem, afleidend en ontwapenend dadelijk bij zijn entree, fel en hoonend de smakeloosheid, de aartsburgerlijkheid van zijn kamer in het gezicht; beloofde hem een ets hier, een aquarel daar en een prachtige pul op tafel; zou ze den boel verder onder haar toezicht laten restaureeren; bedwelmdde hem kleineerend met haar formidabele, rijk-vergaarde kunst-inzicht, beschimpte welgekozen zijn enkel stomme geld-bezit en nam dan afscheid met zijn persoonlijke waarborg voor het deposito-tekort en een nieuw credietje bovendien. Als er van eenigen positieven arbeid en dus van een zekere productiefheid bij haar nog sprake was, dan waren het deze buitengemeene transacties, dan waren het soortgelijke meesterstukken van bru-

taliteit en overdondering. Want al die uren, die halve ochtenden en heele middagen, die vele avonden en stukken van den nacht, die ze vol praatte in spanning van al haar krachten, brachten niet anders dan de leege, finaal-waardelooze actie van een wezen, dat enkel al maar zwoegde aan de opvoering, aan de opstuwung van eigen faam en bij wie verder alles verstikte in het vreeselijk-daadlooze en parasiteerende van haar bestaan.

En al regeerde ze nu haar werklieden met al de verfijning en het sluw-gezochte van een vermoeid-onmachtige, die alles alleen nog maar kon drijven naar de spits; al geeselde ze haar makelaars met een spot zoo heftig, dat die diep-schendend zelfs door zoo zwaar gepantserde dikhuidigheid drong en maakte ze die glanzende sinjeurs tot wegschropelende joggen; al overrompelde ze een bankdirecteur of een anderen geldman fijn en geslepen en bracht ze vele malen het verbroken financieele evenwicht weer op peil, haar matelooze verspilling en alles negeerende plichtsverzaking, haar onstuimig jagen naar eer en vereering, naar representatiefheid, naar heer-

schen en macht, haar bandeloze hunkering naar glorie en naar de al onomstootelijker vestiging van het geloof aan haar übermenschelijke alvermogenheid, zogen in dorstige zwelging al die door haar schrandere, sluwe brein behaalde voordeelen binnen een minimum van tijd op, brachten de zaak voor al hachelijker situaties en dreven haar naar de catastrofe.

Toen had Myriam haar oom, Jacques Pardo, op kantoor genomen.

Zooals in plotselingen duizel iemand snel zich vastgrijpt aan het minste, het geringste, het stakkerigste, zoo had Myriam, in een kort moment van felle ontstelling de hopelooze vernieldheid van de zaak overziend, zich plotseling vastgegrepen aan dien bangen, akeliggauw sjofladen, jezuïtischen Parijschen, echt-Hollandschen Portugees. En alsof deze onzelfstandige man, dit wrak van geranseldheid en ongestilden kommer, deze van pijn en levensonbekwaamheid altijd stil-snikkende verdrieteling, die nooit dan gebogen voor haar stond, haar de voeten zoende, haar likte, streefde en flikflooide en als een begenadigde

haar verhief; alsof die van haar armelijk-afhankelijke kruiper nu de hard kelderende zaak zou redden, ja, al gered had bij zijn intree, zoo had ze zich dadelijk heel luchtigjes en als verrijkt nog meer van al dat proleterige gemier losgemaakt, om heel de vracht van een beschamenden, benauwendenden ondergang te laten drukken op de borst, op het heele lichaam van dien uitgeworpen en verworpen man. En terwijl de oude Pardo zich hoog in het hooge huis de bijziende oogen uit zijn grauw-gelen kop keek op het ruw en geslepen; zuchtte van angst om het verlies van zijn baantje als het mis ging; zijn weegschaaltje niet in balans kon krijgen en zijn sorteertang niet houden in zijn hand van beklemmende verzenuwing en bevende gejaagdheid waarmee hij malverseerde, knoeide, ruilde, gapte; en de oude Pakkedrager, ongekleeed en met een treurdagen-baard, heel ijverig als een zwoeger tusschen den rommel op den zolder scharrelde, onder de goocheme bewaking van Anna, als een cipierster zwijgend om hem heen, liep beneden zoo dagelijks op den middag de groote, hoog-donkere zitkamer vol; was het of al wat er aan uitmid-

delpuntigs en buitenissigs over dat drukke ontuchtige stadspiepjtje tippelde, door het breede, rijke huis der Pakkedragers was aangetrokken en naar binnen gehaald; ging Myriam daar rond in een stralend elan, bevelend, bedienen en dikwijls snel toeschietend-minzaam, hooghartig betoogend en geestig spottend, fel schimpend altijd en zwart lasterend vaak. En als dan warm en vol animo en gematigd-hysterisch het glas wijn, de snoep en de conversatie op gang waren, gebeurde het wel dat Myriam was verdwenen en dat juist wanneer haar afwezigheid in troosteloze klacht werd opgemerkt, ze weer naar binnen vlinderde, meestal met een vracht aan bloemen in haar arm. En als ze dan zwijgend, zacht, heel zacht en neuriënd-rustig in strakke negeering van allen en hevig geconcentreerd, naar al de beschikbare vazen reikte, die voor haar op de tafel zamelde en de bloemen daarin schikken ging, dan wendden zich al de hoofden, de lichamen naar haar heen, werd heel die volle kamer diep-aandachtig stil en stroomde hun aller extase hijgend op haar toe.

Tweede hoofdstuk
Het aloude schoone, eerste contact

Heel vreemd en zoo heel anders ook dan nog kort voorheen, was er in Ko sinds en een ingekehrdheid gezonken; was er iets als een zachte, stil-blijde droefnis hoog en sterk om hem heen gekomen. Zijn fijne, gevoileerde stem, anders zelden in rust en altijd vol suggereerende articulatie, was nu heel zwijgzaam en in haar spaarzaam opklinken trillend van ernst, heel stil en heel teeder. Zijn de vraag dikwijls voorbijrennend antwoorden en zijn fel-juist antwoorden meermalen zelfs zonder een vraag, heel zijn slaande voortvarendheid, was als diep in hem teruggeweken. Innig en bedaard en rustig uitluisterend stond hij tegenover al het tot hem gesprokene en met fijnen schroom ging hij voorbij en liet hij onaangeroerd het hem niet toebehoorende nog onzegde. In zijn mooien kop spiegelde het nieuwe, ongekende van dien zielestaat. Zijn blank gezicht was teer-blauwig overschaduwde en zijn stralende oogen waren door een peinzende bezonnenheid overfloerd. Het was of het bezielde licht binnen in hem het zuiver lijfelijk blinken van zijn wezen temperde, dit in verhoogde glorieing had verwon-

nen. In droom en mijmer ging hij rond, maar het dag-begin drukte hem niet, zoo min als het dag-einde hem verlichtte. Ochtend aan ochtend ging hij trouw en sterk naar zijn arbeid en wakker en stevig grepen zijn blanke breede knuisten naar de taak. En als hij tegen den avond thuiskwam, was niet alleen dat vol-gedragene, dat stil-verzonkene van zijn gemoed standvastig, ongeschonden, maar leek het telkenmale verdiept en van een nog grootere stabiliteit. Op de werkplaats, in het eerst, hadden de makkers elkaar oolijk belonken. Ze hadden er geen steek van begrepen en gemeend voor een doodge woon pestbuitje van hem te staan. Maar toen ze, begeerig naar zijn uitbundige levensdrift, hem in hun lol wilden betrekken en hij daarop vreemd-afwezig had gereageerd en ze het daarna waren gaan probeeren met vriendelijk-paaiende ernstigheid, had zijn stem met zóó indringend vermaan hun gezegd, dat hij met rust wilde worden gelaten, dat ze hun niets en niemand ontzienden Kaapsch-brutalen gijn en ook hun stunteligen, hakkelenden ernst dadelijk hadden stopgezet en bedremmeld waren teruggekrabbeld.

Ook de machtige bazen-kracht van Jolie Soesan - die eerst recht en op de oude manier - had Ko in trotschen weerstand gebroken, als niemand ooit zou hebben gedurfd; iederen keer de probeersels, vain dit brute, stomme heerschap om dien heerlijken, hemzelf nog zoo vreemden staat van zijn innerlijk te ontwrichtende vernielen, met onberekenbare lef teruggesmeten en van toen af duurzaam op een afstand gehouden. En zoo in het ooglopend koel, hooghartig en hardhandig had hij dit gedaan, dat ze allen bevreesd waren geweest voor een vreeselijke uitbarsting van den baas en dat Ko Santeljano de laan zou uitgaan. Maar onderwijl volbracht hij zijn werkmanschap bekwamer dan ooit; deed hij wonderen van procenten-winning en gewichtslivering, was zijn uitschot het geringst en waren zijn kappen het zuiverst en het gladst. En Jolie Soesan, de gemeen-tartende vitter, de vreeselijke bedreiger en oppermachtige voltrekker, die hun allen de stuipen op het lijf joeg, voor wien ze allemaal zoetig-likkend en grijnzend-flikflooiend kropen, was voor Ko kleintjes lammenadig afgedeinsd, deed niets en hield zich koest.

En ongemoeid nu in de zelf-omvangenheid van zijn blij-droeven mijmer, spon hij ook daar voort aan die diepe, vreemde zelfongekendheid in hem, aan die zilverend-lichtende, zacht-melancholische verheugenis, en gingen de lange, zware dagen van pootigen arbeid, stil en zonder wicht, heel rustig langs hem heen.

Maar thuis, bij Lot en Daan, kwam pas de diep-uitzuchtende absolute ongestoordheid; die beiden, zijn gemoedsgesteldheid als wijdend, schonken hem een aandachtige onaandachtigheid zóó ingekeerd, dat zij stiller waren dan hij, hem hierdoor ontnemend iederen mogelijken druk van zich forceerende beheersching. En bij die volmaakte, begrepene veiligheid was het of dan pas dat nieuwe dromen op zijn diepst, glanzend, brandend in zijn oogen kwam te staan, of het een ijl-verblankenden weerschijn naar zijn gave voorhoofd opsloeg, een broze, vaal-blauwige matheid op zijn teere koonen neerscheen.

Dat zijn stem in huis niet schalde, niet streed, niet jubelde, niet uitdaagde, niet knauwde, maar in een gedragen timbre, zacht en trillend

de dingen zei; zijn wilde, kwieke lichaam zoo heel bedaard en rustig deed, het was Lotje een wonder te schoon om er niet lang en stilletjes op te staren; maar haar fijne wezen liet hem enkel voelen haar heerlijke verheuging over deze ongekende rijkheid meer in hem. Want geen voorstelling had ze van wat er in hem gaande kon zijn; en het was ook dat niet wat haar bezighield, gejaagd of bedaard tot vorschten bracht. Zij wilde alleen die als plotseling verschenen, prachtige zware verdieping van zijn innerlijk, dat heerlijk-nieuwe ook voor hem, hem helpen dragen en alles doen ter breedere, rustige gedijng ervan. Wist ze dus niet wat er door hem henen doolde en prikkelde dit ook niet haar zacht en zoet gemoed, met echt Santeljanosche intuïtie stelde ze onwrikbaar vast, dat zoo diepe, vroomverstilde ingekeerdheid in een altijd zoo hevig bruisende, heet-hartstochtelijke ziel als van Ko, alleen verrijzen kon door de aanschouwing daarin van iets wonderlijk schoons. En hoog boven het reëel, tastbaar kennen van het kleine of grootere feitelijke uit, was dit prachtige Lotje het weten, dat Ko aan een

schoonheid in hem bouwde en zijn innerlijk er zoo door beroerd kon zijn, dat al zijn steeds zoo fel naar buiten brekende hartstochten en krachten als gestild er in te sluimer gingen. Niet wist haar weinig gecompliceerde, gave hartje te bepalen waarnaar in Ko ook dit weer henen wees; alleen dat het wàs, schonk haar de diepste voldoening. En de vreugd, de zachte glorie erom was soms zoo sterk, zoo rumoerig in haar, dat opeens in de stille alleenheid van haar huishoudentje haar oolijke lach al de doode kamer-dingen in het ootje nam, haar lieve zuivere stem het eene liedje na het andere verzong. En heel in het verborgene, ze wist het pas als het gebeurde, bekoesterde ze hem nu inniger en warmer danhaartweeandere jongens. Lachend, in zelf-bestraffing, bepruttelde ze dan boos haar onrechtvaardigheid. Maar iederen morgen weer luchtte ze zijn bed het langst, schudde en kneedde ze het zoo onstuimig en gewikst, dat het dol hoog-bollend als te wachten kwam op zijn fijne lichaam, dat er in zou wegzinken als het getroeteld lijfje van een kindje in zijn geurige wieg. En wat hij graag at, bereidde ze met

al de ditjes en datjes eraan en erom, die hij smakelijk en aangenaam vond. Daan en Raf keken soms wel even, maar dat het hèm ontging, dat vond ze zalig. Want de versterking, de al grootere verdieping van het gebeurende in hem mocht door geen dingen van buiten af onderbroken of gestoord. Het was daarom ook, als hij soms stil tegenover haar zat en zijn oogen begonnen groot te glanzen alsof hij in hevig verzezen begeerte zou gaan spreken, zijn mond als trilde al om in eindelijke zelfbevrijding nu heerlijk uit hem telaten wegvloeien naar haar toe, alles wat nog zoo onverzettelijk vast en zoo diep, zoo donker en tegelijk zoo licht binnen in hem lag, dat ze dan, bang dat het in ontijdigheid zou gebeuren, behendig wegvluchtte, Lot. Maar als ze dan wederkeerde en ze zag zijn oogendroomend peinzen weer verzacht en enkel zoo stil en diep naar binnen lichten, dan snauwde ze zichzelf stevig uit om haar malle, opgewonden vluchten, was ze er zeker van dat het verbeelding was geweest, hij geen oogenblik er aan gedacht had te spreken. Een hooge jubel kwam dan stil-bedwongen in haar stijgen en vol zoet

geluk stroomde ze, dat hij als een sterke, groote man gezwegen had, hij had vastgehouden dat wat er in hem aan het groeien was en waarop hijzelf nog als in heilige verwezenheid staarde.

Van allen had Lot alleen de milde, rijke onzelfzuchtigheid, de goedheid en de grootheid, het ontroerend zelf-verloochenende, om het pas geborene in Ko's innerlijk, dat hem als onherkenbaar had gemetamorphoseerd, met zoo heerlijke distinctie en volle overgegevene liefde te omvatten, dat het enkel troost, kracht en hulp werd, enkel gebaarlooze, woordelooze, onpersoonlijke schenking van het allergaafste, allerbeste. Raf zou zoo nu en dan hebben willen schamperen, als Lots oogen in verdonkering niet dadelijk en boud hadden bedreigd; en Daan, hoe ingetogen en omzichtig ook tegenover Ko, was te ongedurig en piekerde te veel, kwam in verlangen om reëel te weten te vaak soms te nabij. Als een gevaarlijk dreigende verzwakking van Ko's stille, strakke kracht, dat nieuwe, kostbare, zoo pas door hem verworvene, voelde Lot ook dit doen van Daan. En uit

drang hem zoetjes te beduiden, dat hij te onrustig deed en vooral te ontijdig ook opdrong naar Ko, begaf haar haar heerlijke zwijgzaamheid, kwam haar zoo hoogst zelden bewerende stem nu klankvol en vurig pleiten, terwijl haar heele hoofdje als in zachte gêne glanzend bloosde onder die haar zoo oneigene bezigheid.

- Dat moet je niet doen, Daan ... dat moet je vooral niet doen ... je zou er alles mee kunnen bederven ... ik weet wel, lieve jongen, dat het bangheid van je is, vrees dat Ko iets heeft, bezorgdheid dat hem iets scheelt ... maar toch, je moet het niet doen, je mag het niet doen ... Ko heeft niets, man, niets ... er is alleen iets in hem gekomen, dat hijzelf ook voor het eerst schijnt te zien ... iets nieuws, iets vreemds, en ik geloof zeker, iets heel moois ook ... Dat neemt hem heelemaal in beslag en daar kan hij niet ophouden naar te kijken ... zie je dat niet, jongen... Zie je niet, hoe hij graaft en zoekt, net alsof hij zelf nog niet weet wat het is...? Daar mag hij niet in gestoord worden...

Haar stemmetje was diep gedaald en toen

zweeg ze; haar groote zwarte kinder-kijkers starend.

- Vind jij'm dan ook niet troosteloos soms, somber, vroeg Daan, zacht, droomerig, als omvangen nog door Lotje's stem.

- Troosteloos, somber, nee, brak Lot haar staren af, ... hij is vervuld, diep, diep vervuld van iets waarmee hij vecht, echt vecht om het meester te worden... en soms is het of hij er vlak op staat, of hij het hééft, en een andere keer staat hij er weer zoo'n eind vandaan of hij er weer heelemaal los van is... Als je oplet, kun je dat zien, heel duidelijk zien...

Ze zweeg en staarde weer.

Ze zag zoo scherp het telkens sterk klarend lichten en het dikwijls dadelijk weer overfloersend donkeren van Ko's oogen, dat wat waarlijk de voortdurend wisselende kamp in zijn innerlijk was en waarop haar uitspraak ook berustte; maar haar fijn bescheiden hartje dorst, kon het niet aan, dit diep psychisch gebeuren te verwoorden en rustig, innig bleef het ongezegd in haar oogen spiegelen. En alsof Daan nu zag, wat zij zag, maar niet zeggen kon, zei hij stil, begrepen:

- Je ziet het in z'n oogen...

- Ja, heel duidelijk, kwam Lot nu snel, als verlicht, ... en zie je, zette ze nu kloeker door, ... dat op en neer gaan, dat vast hebben en er weer heelemaal los van zijn, dat is het wat hem drukt en zoo ingekeerd maakt ... zijn eigen onmacht dus en niet dat nieuwe groote dat in hem gekomen is ... dat is vast iets heerlijks...

Stil verblijd even lachte Daan en Lotstreeelde hem met haar oogen.

Het was Ko's moeizaam-bezige drang waarmee hij den zin en de verschijning van het groot-gebeurende in hem wilde grijpen en vastleggen, het lichtend, ontdekkend scheppende, dat Lotje in innige onbewustheid benaderde, al ging dit nog ver boven haar bevassing uit. En ook had ze er als een voorvoelend besef van, dat Ko's nog onvolgroeid en zwalkend indringingsvermogen, de vlagende, felle intuïtie van zijn jonge hart, hem soms, en niet onmogelijk ook hier, nog bar in den steek liet. Daar kon ze om schreien dan, want terwijl ze zijn mateloos worstelen zag, zijn pijn van uitputtend doorzetten om te bemeesteren,

te bemachtigen, het hemel-smeevend verlangen in zijn oogen las, om voldragener begrip en meer verrustigende klaring, voelde ze haar kracht te klein en haar hulpelooze, verlegene naarbinnen-gekeerdheid te groot om hem hierbij te kunnen helpen. En als ze het kon, zou ze het dan, vroeg ze zich soms, plots trillend, gewetensvol af. En wanneer dan ineens die vraag brutaal, groot en tartend voor haar stond, verdonkerden tot dieper ernst haar oogen, werden haar fijne wangetjes als in ijlen angst verstrakt. Maar in een kloek hernemen nu van haar gelijkmoedige zekerheid, waarmee ze het prachtige evenwicht in zich altijd vasthield en, als het soms gestoord was, dadelijk weer herstelde, lei ze haar arm innig om Daans hals, trok vurig zijn peinzenden kop tegen haar wang en dreigde hem leuk-barsch met gestreng-zware stem:

- Als jij Ko niet met rust laat, mannetje, dan zullen we met jou eens andere maatregelen nemen... dan krijg jij iedere avond gort... je weet wel, van die lekkere, kledderige grijze gort... daar ben je toch zoo dol op... of lange blauwe geep in azijn, die vin je toch zoo

smakelijk met zijn griezelige groene graat... En wat ik ook nog wel zou kunnen doen, dat is, je iedere morgen, ja, versta me goed, kereltje, iedere ochtend, zoo'n winkel-nieuwe harde plank van 'n handdoek geven om je mee af te drogen...

Hartelijk lachte Daan; en toen Lot zijn vrolijkheid zag, ging ze ineens ernstig voort:

- Nee man, we kunnen Ko niet helpen nu ... het kàn niet... we moeten hem maar stil laten gaan... ik weet niet... 't lijkt zoiets groots in hem, iets dat hij nog nooit heeft beleefd ook... daar kunnen we, daar mogen we niet aan raken, daar moeten we ons niet tusschen dringen... maar hij zal het vast zelf tot klaarheid in hem brengen... en dan zul je zien, dan barst het naarbuiten... dan is ineens alle aarzelig en zoekerigheid weg en dan gooit hij het op ons...

Haar stem was gaandeweg gestegen; en, als plots geschrokken van haar eigen zekere geluid en woordmachtig en wijzig beweren even zwijgend, kwam aan dit bruisend woordenstroompje als een fijne, klare druppel, stil, bedachtzaam, achterna:

- Zoo zie ik het, man, en dat zegt natuurlijk weinig...

Innig, omzichtig en heel bedaard bleef nu ook Daan om den al meer verstillenden broeder heen; maar niet nalaten kon hij, hem te observeeren van stond tot stond; en zoo bleef Daan de fel-doordringende, scherpe spieder, tegenover Lot, die het toegewijde, nauwwaakzame, enkel stil-aanschouwende volgsterkje was.

In den kring van Ko waren verdachte hiaten gekomen. De enthousiaste, vaste aaneengeslotenheid was triest gehavend. Het appèl bracht stilheden van vele altijd graag gehoorde stemmen en in de bijeenzitting werd nu dikwijls gemist de lach, de jool, de spot van de meest marquanten. Het middelpunt was verplaatst; Ko wist het. Maar trouw en onwrikbaar bleef hij op zijn plaats; stil, droomerig en innig, zooals hij de laatste weken was; bedaard monsterend de al grootere gatigheid van den kring, voor het eerst in zijn bestaan zóó vol de heerlijke, heilige passiefheid van zijn altijd zoo bar werkende krachten genie-

tend, dat hij zijn bijeenbindende, bijeenhoudende macht stil-aan had laten verglijden. Wel ontleedde hij precies, terwijl hij zich al dieper in zijn sfeer van rust en mijmer inspon, den zwakken, laffen afval der meesten zoodra een andere attractie afwisseling in hun wrakke leven bracht; maar geen woord verspilde hij eraan. Als een levenswijze droefnis, onder het zachte schijnsel van het vreemde, stille licht binnen in hem, sloot hij dit wrange derven weg. Hij verweet niet, deed niet boos, vroeg niet; bleef vriendelijk en van een zachtgeduldige genegenheid. Hem zelf frappeerde het soms, dat hij zoo kon reageeren; hij staarde er dan op, maar roerde er niet aan. Dit nieuwe vermogen, het spreidde over hem heen als de zoet-zwaarmoedige vreugd van een in laatsten daggloor dralenden zomeravond-hemel; wijd, hoog en verheven bedwong het zijn brandend levensélan en al het geweld van zijn alles forceerend machtsverlangen. Het maakte hem los van al zijn wriemelend dooreen woelende contacten, de moeizaam gezochte en moeizaam gekweekte en - moeizaamst van al - van de vast- en in

stand gehoudene contacten, waarin de diepe vriendschappen, de groote gehechtheden, de innige aanhankelijkheden met de wederzijdsche menschkundige leeringen en cultiveerende uitwisselingen, doorgaans niet anders waren dan de uitsluitende beleving van eigene glorie, het vreeselijkste bedrog, de levensvervalschende vermomming van de geraffineerdste, ziekelijkste ijdelheid. Dit pas zacht-spiegelend vermogen, het ontspande, diep-zuchtend, de branderige gekluisterdheid en nerveuze beweeglijkheid van zijn lichaam en zou allengs zijn hart heffen tot breed, weldadig en rein-verrustigend begrip. En al wist Ko niet, dat zijn nu zoo naar zuivering en verstillig hakend levensverlangen, niet de waarlijk verdeemoedigende verzinking was van zijn al te hartstochtelijk strevende, verwervende persoonlijkheid; al zag hij niet dat het de gevoede en naarboven gebloeide vrucht was van een nieuw, ander, tot nu toe latent in hem gebleven leven, dat breed-stroomend door zijn lichaam begon te golven en waarvoor hij stond in een alles vergetende, alles offerende concentratie en trillend bewogene aanschou-

wing zonder begrip hoe het te bemachtigen; al voelde hij niet dat het in wezen alleen en niets anders was dan de bevestiging juist van zijn natuur, in hunkerend verlangen naar een weer nieuw, enorm begeeren, dat hem, wanneer hij het zou hebben veroverd, een levenstumult zou brengen, feller en geweldiger dan ooit te voren; en ook al hield hij heel dit ongekende - die nieuwe, rijke, zacht-gouden gesluierdheid van zijn innerlijk, zijn milde stilte, zijn verinniging, zijn toegevendheid en alles temperende naarbuitbrenging, zijn zachtheid, zijn alles prijsgevend gemoedelijkheid van al het moeizaam door hem bevochtene - verkeerdelijk en zonder dieper inzicht voor zóó een geweldigen ommekeer van zijn wezen, dat hij zichzelf niet herkende, staarde, staarde; het stond alles in hem overeind, kaarsrecht, hoog-op en prachtig-onwankelbaar, zonder verheffing en zonder bewustheid ook en het wees naar een ontvankelijkheid in hem heen, zóó diep als alleen de universeelst-gevoelige, de ziener, de uitverkorene, de vormen gestalte-gever, de *schepper* bezit.

Natuurlijk waren er maar weinigen in den

kring, die iets van Ko's innerlijk, zoals dit nu reageerde, begrepen. De meesten kwamen te onstandvastig en bleven dan te kort, om het zeer bijzondere in Ko gaande, min of meer bij benadering te kunnen vatten. In het eerst zijn ingekeerdheid ziend, de fijne, ijle bleekheid van zijn kop, de vreemde naarbinnenglanzing van zijn oogen, waren ze hem quasie vroolijk schichtig ter zij gekomen, hadden zijn melancholieke ingehouden bedaardheid zachtjes aan-gelachen en heel het opmerkelijk-bevreemdende in hem als een grilletje zoetjes en luchtigjes genegeerd. Maar toen dit allesstrak en ernstig bleef aanhouden, dat ongewone in hem al maar niet week, hadden ze zich verveeld nog meer van hem afgekeerd en het in achterbaksche saamklontering veiligjes belachen en giftigjes belasterd. Zonder eerlijke openheid als ze zoo eens kwamen, laf verdonkeremanend hun weer jachtig wegwillen, verontschuldigd tegenover hem hun bestendige absentie en hun slap-verzonnen, telkens korter bij hem blijvende geoccupeerdheid iederen keer weer, vertelden, verdoofden ze hem dan bijna, onsamenhangend-on-

oprecht, opdat hij het juiste maar niet precies zou weten, van het vele dat hen bezig hield. En telkens weer luisterde hij, Ko, stil en oplettend, niet afwijzend en niet aansporend; rustig, zacht, vriendelijk, al wist hij heel scherp dat ze om het eigenlijke verzwijgend heendraaiden.

Het was het huis der Pakkedragers, dat hen dol had gemaakt; het hoge, breede huis op het drukke, aanstekelijke pleintje, zoo dicht nabij hun aller 'Grand'; het was de gulheid daar en het overvloedige, het brutaal-heerschend rijke en suggestief-bohémiene, het anarchistisch-tegendraadsche, dat hen had genarcotiseerd; het was de dubbelzinnige en ondubbelzinnige, de alle grenzen overschrijdende gastvrijheid; het was het saamzitten daar, de scherts en het piquante tarten, de over-dartele, geest-dronken, alles aanrandende, heen en weer rackettende, ziek-felle spot, de thuis op zijn best zijnde leuke Leon Pakkedrager met zijn verdorven vertelsels, de gloeiende, Italiaansch-donkere Edith en de blanke, blonde, slanke Lydia; het waren er de breede zetels en de diepe crapauds, de

fijne en uitgebreide schranzerijen ook en de kristallen kelken wijn; maar vóór alles en vóór allen was het nog Myriam; Myriam met de goud-spiralende oogen en het loodrechte, dreigende, naar alles tastende voorhoofd; de machtigste daar, de schranderste, de artistiekste; Myriam, met het geraffineerde vernuft en de sluwste en verregaandste ergdenkendheid, de ondoorbreekbare, onverzettelijke, monotone flux de bouche en verheimelijkte felle wraak van haar onmachtsleven; de geëmancipeerde, abnormaal-onafhankelijke, donkere, slanke Myriam; de Myriam met de goddelijke verpleegstersgave en de Myriam van den heerlijkst-arrangeerden bloemensier. Zij had hen allen vast in een niet aflatenden, meedoogenloozen hoon en met een hen in hun ijdelheid verstrikkende minachting. Ze stootte hen omhoog, om ze dadelijk weer omlaag te sleuren, haalde hen naar zich toe om ze te kunnen wegtrappen. Maar in bezwijmende adoratie kronkelde zich heel de kring al enger om haar heen. Van gelukzaligheid was het meerendeel hunner de toevallen nabij. Ze brachten haar bloemen,

bonbons en kostbaarheden, biljetten voor schouwburg en concert. Ze zonnen een voor een op voorsprong, trilden onder een apart attentietje van haar. Allen gelijk drongen ze naar haar op, allen gelijk wilden ze de prachtige, hoogstaande, alles vermogende Myriam; een felle naijver kwam gaandeweg en stil sloop de intrige tusschen hen aan.

De Don Juan-lange, slanke Jef Pardo met zijn prachtige snor, zijn zingend, vloeiend Fransch en warm-donkere stem en de vrouwelijk-gevulde, logge José Pardo met zijn drallen kop en kuiltjes-wangen, hadden oogenschijnlijk de gunstigste en meest bevoorrechte positie. Zij werden door de anderen fanatiek benijd, omdat ze beiden als neven en ook als werklieden van de zaak, het meest vrij van allen in dat heerlijke groote huis verkeerden en iederen dag in Myriams onmiddellijke nabijheid waren. Maar onderlinge wedijver en toegespitste, vuile intrige waren er zelfs tusschen deze beide broers in hun grof, plat-materialistisch begeeren van Myriam. En oom Jacq, de oude Pardo, was met dit geval geenszins op zijn gemak. Zijn perkament-gele

kop hield den joviaal-valschen, leelijken huiche-lach van goedsmoedsheid wel met alle inspanning vast, maar stond plotseling, stilonverhoeds in venijniger en wreeder zinnen dan ooit; en al deden zijn wassige inquisitoriale neus en zijn zware, heftig naar voren sprietende brauwen soms zoo grim of hij op staanden voet aan dien toestand even een eind zou maken en voorschrijven hoe hij het wilde, hij kromp voor de twee zonen van angst in elkaar, als hij enkel maar dacht aan het geval. Hij voor zich had Myriam voor zijn oudste, voor Jef, bestemd; de pootigste werkman van de twee, de beste ook om als magnifiek ‘geslepen’ fabrikant de onder Myriams beheer hard kelderende zaak van zijn voor zevenachtsten al afgedaan hebbenden zwager Bram als opvolger er weer bovenop te helpen; voor Jef ook en vooral om diens heftige, onsolide doordraaiersnatuur hierdoor tot rust te brengen en tot staan. Maar elk hopen op, elk verwachten van, en niet het minst, elk ondernemen tegen Myriam, bleek achteraf altijd van zulk een kinderlijk-schuldellooze, lachwekkend-grandioze onnoozelheid, dat het in zijn

uitkomst tot beschamende stompzinnigheid werd. Myriam verfoeide de Pardo's; niet allereerst om hun toeleg, want dien had ze onmiddellijk doorzien en weerstond ze met den nagel van haar pink, maar om hun grove, platte proleten-natuur en hun bloot-dierlijke dikhuidigheid, de zware behaardheid hunner handen en armen en de zinnelijke uitgeschorenheid hunner blauwe kaken. Vooral de beide neven irriteerden haar doorlopend uitermate. Aan José, als ze hem zag, vroeg ze altijd hoe madame het maakte; aan Jef stereotiep welke fameuze maat nu weer de taille van zijn allerjongste, natuurlijk wichtige, schoonheid had. En wel had ze ook aan den ouden Pardo niet minder geducht het land, maar hem, op haar wijze dan, spaarde ze, omdat hij de broer van haar schat van een moeder was, die ook van hem gehouden had, ze een soort deernis voor hem in zich voelde, omdat hij door het leven zoo bar gegeeseld was, als een kwaal nog altijd in zich droeg het schaamvolle, smadelijke bedrog al in de eerste jaren van zijn huwelijk door de vrouw die hij blindlief had gehad en het licht in zijn oogen was

geweest en omdat hij zoo ongenadig onder de plak zat van zijn kinderen. Nee, de Pardoneven konden zich veilig en zonder schade voor haar oprollen.

Wie van den kring met meer dan gewone belangstelling en met een waarlijk bijzonder en verwonderlijk entrain door haar ontvangen werd, was Jules Drijzel, de violist met het formidabele talent. Het waren Drijzels alle plicht verwaarloozende hoffelijkheid, rustig-moedige verzaking en schimpende afkeerigheid van al wat materieel en materialistisch was, diens scherp-faceteerende geest en kunstenaarschap, die haar, vanaf het eerste oogenblik dat hij voor haar was gekomen, hadden gefraspeerd. En zoo vervoerd was haar verblijding om deze intimiteit aan huis, dat haar barversloten, alles in haar verschansend, staronbeweeglijke matte voorhoofd, als verholten even glansde als hij kwam. Hij was dadelijk verliefd geweest, krankzinnig verliefd; en zij had dit direct gezien, Myriam, te scherper, wijl zij het niet op hem geworden was. Maar op slag had hij het in fijne bezinning vastgehouden en tot een ridderlijk, geestig spel ge-

maakt, dat hij zonder opdringerigheid en vooral zonder sentimentaliteit stil-aan nu om haar henen speelde, ook omdat het in zijn spontaneïteit geuit, allicht een horribele, oproerig-drukke proleterigheid zou zijn. En daar bedankte Drijzel hartgrondig voor; want liever zag hij zich als een geboeide, open en bloot over straat gevoerde dief, dan als een in vrijheid kuierende heerige proleet. Het waren dit soort excessen, en vele andere nog, die Drijzel voor Myriam zoo sympathiek maakten. Maar in onverdeelde genegenheid en zonder critiek aanvaardde ze hem al evenmin als elk ander; en zoo ontkwam ook hij niet aan haar roekeloozen hoon en moordende krenking vaak. En was dit meestal haar diep-gewortelde, zoo in het algemeen gangbare tactiek, waarmee ze de situaties en verhoudingen meester bleef; overdondering, verblinding en brutaal geweld; haar zieke zucht tot grenzenlooze zelfverheffing ook, Drijzel kon ze soms te lijf gaan op een wijze, zoo doordringend, echt en los van zichzelf, dat het een procédé werd van belang. Een heftigen innerlijken en naarbuiten-brekenden strijd voerde ze tegen zijn phy-

sieke verschijning. Ze vond hem aantrekkelijk en afstootelijk tegelijk. Wat de Pardo's te veel aan lijf hadden, had hij te weinig. Hij had geen borst en geen knuisten; fijn was hij naar het minne, teer naar het wrakke. Zijn mond stond te onmachtig, te oud en was te verweerd; zijn oogen waren glunder, slim, maar te rond, te klein en te koel en zonder het heerlijk geheimzinnig wazen van den droom erin. Maar het uitzonderlijk-uitdagende van zijn rijp-glanzend, zwart haar, dat in raffinement van gesoigneerdheid als draad naast draad van fijne zijde aan zijn voorhoofd vastgesponnen leek en zoo over zijn kruin heen heel zorgzaam achter zijn ooren lei gevlijd en een eind over zijn jaskraag hing, dat vond ze niet minder dan aesthetisch aan hem, hem tartend-zwierig onderscheidend van het walgelijk, kaal uit den nek geknipte proletendom.

Zijn innerlijk scheurde ze bij wijlen aan flarden... Een lafaard was hij, en nog wel een van het grootste kaliber, een steen-harde egoïst, een verfijnde, niet onmogelijk ook, perverse genotzoeker, een achterlijke stommeling en een grenzenlooze luiaard.... Geen wil had

hij, voor geen cent energie... niet denken kon hij, enkel maar voelen; en dat ook nog maar 'n heel klein beetje.... Viool spelen, dat ging, tenminste, als zijn razende ijdelheid, zijn valsch sentiment en zijn oppervlakkigheid hem niet dwars zaten - en wanneer was dat eigenlijk niet het geval - en hij zich slap en akelig maar zoo'n beetje op zijn vunzige techniek liet gaan...

Drijzel, als onaangetast en heel welbehagelijk in een prachtige rust tegenover haar, liet haar altijd heerlijk gaan, zijn kleine ronde oogen vol vroolijk-treiterende glanzinkjes, zoetjes puffend aan zijn goddelijke pijp, die hij ook voor haar niet wegghield; meermalen, als had zij hem allerlei liefelijks gezegd, gul beamend en hoogelijk prijzend haar mag-nifie-ke psychologie. Dat hij zoo voor haar zittend luisterend vele uren van voorgenomen studie rustig-lekker liet voorbijgaan, dikmaals de noodzakelijkste repetities miste, enkel, tegen haar fel en hevig vernederend beweren in, heel zacht, bijna koel terug zei: een bovenaardsche engel ben je, het bekoorde haar blinkend en bracht haar ongebreidelden

zelfwaan dikwijls tot zulk een excessieve verheffing, dat ze beweerde, studeeren en repeteeren voor hem absoluut onnoodig te achten, zoolang zij in staat was hem zulke lessen te geven. In een schitterende, volkomen gave, complete eenheid vonden ze elkaar, als de overdrijving en de overdrijving van de overdrijving in hen gevaren was, Myriam, hierin Drijzel als haar gelijke erkennend, terwille van den verhoogden glans der samenwerking, haar alleen heerschend woord inbond; Jules, terwille van Myriam vooral, zijn loome flegmatiekheid opgaf en zich gaan liet. Dan was er een nauw-aansluitende uitwisseling tusschen hen, een elkaar aanvullen, een tasten naar elkaars gedachten en gevoelens, een zoo volkomen ineenvloeiing van hun ieders begrip, dat elk een helft leek van eenzelfde lichaam, werkend met de wonderbaarlijke kracht van twee. Hun gezamenlijke charge, ze werd een feest, iederen keer, was een sprudeling van humor, een schuimende schepping van geest, een wilde golving van zinnelijkheid, een alles schendende losbranding van lust en steeg al hitsender op tot ze infamie,

laster en aanklacht werd. En Drijzel, hij voelde zich thuis in dat groote huis, als hij zich nooit ergens gevoeld had; sliep, dronk en at er; liet zijn gammele schoenen fijn halve-zolen bij 'den' schoenmaker, kocht sokjes, boordjes, manchetjes op rekening van het solide pleintjesadres, ontbood 'den' kleermaker ter aanvulling van zijn garderobe, spon fijn, geduldig en zacht aan zijn rag webje van liefde rond Myriam, droeg dit parasieten-bestaan met een vanzelfsprekende zorgeloze gemoedelijkheid. En hoewel hij met Myriam de Pardo's daar telkens tot mikpunt maakte, schandelijk, ergerlijk, wreed, en die hem haatten om zijn chance bij hun nicht, negeerde hij in trouwe bondgenootschappelijkheid met hen, den in stille isolatie ver-af nu levenden Ko Santeljano, of hij dien nauwelijks had gekend.

Maar de trek naar het gul-bergende Pakkedragerhuis eenmaal gewekt, hield aan, staag en onverzettelijk. Een voor een besnuffelden ze gretig Jules Drijzels spoor; en met meerderen vaak gelijk het volgend eninteleurgesteld-vriendelijke gezamenlijkheid dan aankomend voor het rijke, barsche entree van dit

magnetisch-machtige home, ging het daarin zoo beklemmend regelrecht en diep verloren, dat velen dikwijls schielijk keerden en sidderend teruggingen. Maar op een dag, Lou Struik zette door; en in verwezen, extatische vertrokkenheid van zijn gezicht, verlegen, strompelend, blij en nijdig tegelijk, verscheen hij er. En Myriam trad hem dadelijk vrij en vriendelijk tegemoet; diende zonder te vragen wijn en gebak en zette een kistje sigaren voor hem neer. En nauwelijks gezeten, in een telkens even half luiken van haar oogleden hem door haar lange wimpers heen beziend, zei ze plots en pal:

- U hebt een mooie baard, meneer Struik, maar... u draagt hem niet goed... onder de hals is hij te vol en aan de kin moest hij puntiger zijn... wacht, stond ze op, uit een fijn Japansch reticuiltje een blank beenen spiegeltje halend en daarmee naar hem toegaand, ... ziet u maar... ik heb gelijk...

En het spiegeltje hem in zijn aarzelende hand gevend, was ze weer naar haar stoel gegaan. En Struik, verbouwereerd, overrompeld en kleurend tot in zijn nek, zat daar met dat

intieme, teere toilet-dingetje in zijn hand, zonder spraak.

Myriam lachte luid.

- Als u zoo geschrokken bent, bent u uw mooie baard niet waard...

- Geschrokken? vroeg Struik, loochenend-flink, maar hoogst bedrempeld nog; ... geschrokken, nee... maar ik moet bekennen, een beetje origineel was uw critiek op m'n baard zoo ineens me wel...

Toen, met overdonderende flux de bouche, ratelde ze los, Myriam:

...Juist, dat is het wat de menschen zoo tot proleten maakt... gebrek aan originaliteit... of hij daar ook al bang voor was, dan gaf ze geen cent voor zijn kunst... oorspronkelijkheid en waarheid in leven en kunst, dat waren de twee groote dingen... huisvadertjes links van den kinderwagen op Zondag en altijd achter de rokken van hun lenden-zwakke vrouwtjes, kon ze missen... Originaliteit, durf, dat was het eenige... niet bang, nooit bang voor den stommen enormen mond van de groote hoop... liever honderdmaal er tegen in, dan eenmaal met de draad mee... Hadden

de Haagsche School-heeren niet ook al kalotjes op en stijve boordjes om... en waren hun volgers en wekelijkse aanbidders wat anders dan ijdele palet-wellustelingen - zonder palet natuurlijk - en tube-maniakken...? Met de koudwaterstraal van Kühn moesten ze behandeld worden... Nee, dan de luminist... de Fransche luminist...

Haar stem werd stil ineens. Het was plots door haar hoofd geduizeld, dat die meneer Struik daar tegenover haar, voorzoo'n eersten keer, al te lang van haar genoten had; dat moest afgebroken, nu, midden in zijn open-mondextase. En even, heel sterk, zon het strakke, steile voorhoofd; toen, als plots, was ze van haar stoel opgestaan, heel haar hoofdje nog in blos van betoog, haar oogen groot, in tintelende cirkeling van geelgoudig tot brons.

- Meneer Struik, ik moet weg... ik laat iemand al drie kwartier op mij wachten... U hoeft niet weg te gaan... Kijkt u maar wat rond en bedient u uzelf nog maar eens als u lust hebt... loopt u 't huis maar eens door... op de vierde is mijn atelier... Als u werken wilt, neemt u maar 'n schoon doekje, d'r staan

er wel... maar staan laten wat u opzet... dat bekijk ik dan wel eens... of anders liggen er de kunsttijdschriften... u gaat uw gang maar, hoor.... Adieu, u komt nog wel eens....

Struik was niet gebleven. Perplex, verward, zich op zijn kop geranseld voelend en tegelijk in zijn gezicht gestreeld, met een hoofd vol zegging en een mond vol tanden, stond hij daar achtergelaten. Verwezen was hij het huis uitgestrompeld en verstrakt en absent, de licht-blauwe oogen groot starend, vele uren door de stad geslenterd. En zoo, langzaam, heel langzaam, voetje voor voetje, was hij weer naar de grauw-gore commensalen-wijk, waar hij woonde en werkte, teruggedwaald en de vier steile, stakerige trapjes naar zijn atelier opgeklauterd, had hij met zijn hoed op en jas aan een 'hoog-vergeestelijkte' schets van Myriams kop opgezet.

Van toen af kwam hij er iederen dag; en kinderlijk, in tegenstelling met Jules Dryzel, wist hij niet, als die, van een gepast terugtreden soms en van een noodzakelijke discretie, al was er het verkeer ook nog zoo vrij. Hij kwam er op de gekste uren dadelijk; 's mor-

gens dikwijls al voor negen, 's avonds meermalen om half twaalf nog. En dan deed hij dat met een zoo vanzelfsprekend gezicht en stonden zijn oogen daarbij van een zoo kinderlijk-argelooze wijd-open onbewustheid, dat ieder, dit volslagen onbegrip in hem met een harden schaterlach accepteerend, ook nog, als hij verschrikt en heel bevreemd naar zoo'n jooltje opkeek, als door een zeldzame innigheid verteederd, hem bemoedigend en verrustigend op zijn gemak zette. Was Struik in aanleg van een zekere, niet te loochenen naïviteit, hij had die als bewust werkende eigenschap naarstig gecultiveerd.

Als artist had Struik een strenge leer, ook buiten den geboden arbeid, die zijn daad was en vòòr alles ging en waaraan alles moest geofferd, was het vrouw, kinderen en brood. Maar afgescheiden daarvan moest zich een kunstenaar ook uiterlijk onderscheiden; en niet enkel lichamenlijk, maar ook en vooral geestelijk. De haren lang, de colbertjes halsgesloten, de voeten in sandalen; de baarden ruig en ongekamd, de flambards in breed-gerande wappering, de lavallières tot op den

buik; goed! Maar ook moest hij alle orde en preciesheid missen, niet netjes zijn en vooral nooit af; acceptabel-slonzig, sympathiek-goor en oolijk-stoffig, nooit sportief en rôzig van gezondheid, maar altijd klagelijk en slap. Plichten en al wat daarmee gelijk stond, moest hij, als al heel proleterig, noodzakelijk verzaken; zijn eigen-zelf uitleven bovenal en niet letten op wien hij bij toeval hierbij het hart in elkaar trapte. De ware kunstenaar moest zijn: volstrekt onwetend, geen stommeling, maar enkel intuïtie, lichtgeloovig als hij wantrouwend, wantrouwend als hij lichtgeloovig was; *wisten* zijn oogen, dan moesten ze altijd grootopen en blinkend vragen en *vroegen* ze, dan moest geen zweem van weten er in twinkelen. Onder de menschen moest de kunstenaar zijn het begenadigde kind, dat, verwend en vertroeteld, het eenig-liefelijke en onschendbare was.

Het was deze catechismus voor den kunstenaar, die Lou Struik fanatiek beleed en waarvan hij, vooral in het aanschijn van zijn prachtig-golvenden baard, zoo onmiddellijk ook de vurige, serieus-naïeve apostel werd.

En hoewel wat beschroomd en een beetje van zijn stuk in het eerst, had hij ook met de kracht en de brutaliteit van die onomstootelijke geloofsleer in hem, al heel gauw in het huis der Pakkedragers zijn onbetwistbaarrechtmatige plaats bezet. Maar Dryzel, vóór Struik, vóór de Pardo's en voor nog vele anderen ook, die daar zoo in en uit gingen, bleef de eerste; en al had Struik een bezwijmendadoreerende liefde voor Myriam, zóó dat alle Jezuskoppen naar zijn zelfportret waren vervangen door Maria-koppen naar Myriam, Dryzels rivaal kon hij niet worden. Had Myriam Dryzel, zooals ieder, stevig vast, toch bleef hij min of meer zichzelf. De bedaardheid en de koelheid en het zachtzinnige cynisme, die hij altijd tusschen hen in hield en het stille, rustige, ongeschokte ondergaan van al haar verschrikkelijke geeselingen, maakten hem tot de nooit absoluut-openlijk aan haar overgegevene; voor haar knielen kon hij vele malen, maar hij paste wel zalig op het te doen; en doordat hij daarbij ook tegenover haar een onverflauwbare charmantheid wist gaande te houden, onuitputtelijk van de oplet-

tendste attenties, ridderlijkheid, behulpzaamheid en onvermoeide bereid willigheid was, zocht Myriam, in een hysterisch vasthouden van die haar zoo diep strelende en haar zoo hoog verheffende dingen, uiterlijk onverschillig er voor, innerlijk er naar hunkerend en er zonder niet kunnend, naar de manier, om Dryzel, die haar begeerde en van wien zij diep-in fysiek afkeerig was, er volledig onderte krijgen. En het altijd weer beproevend breken van dien weerstand en de kamp om die algeheele onvoorwaardelijke overgave waren het, die Myriams waanzinnig-heerschzieke, onderwerpente natuur den gestadigen prikkel schonken voor dit leugenachtige, brutaal-piquante, duurzame spel met Dryzel. Met Lou Struik was het dadelijk anders geweest. Op het eerste gezicht al had ze gezien, dat Struik - atmospherisch schilder wel - een goeie, naïeve en naïefheid simuleerende kerel was en dat hij een absoluut dichtgemetselden, getralieden kop had, waar weinig in zat en nog minder in kon. Zijn blazende principes over dat wat des kunstenaars is, had ze sympathiek gevonden en logisch, vooral omdat ze vrij-

wel strookten met haar inzichten in die richting, al gingen de hare dan ook veel verder, wyl zij natuurlijk veeleischer was. Geïmponeerd had hij haar daarmee niet; voordat hij, mannetje, maar een beetje behoorlijk nog probeerde zijn zinnen bij elkaar te nemen, had zij dit alles al heel lang overdacht en vastgesteld. En toen hij heel in het begin er wel voor zitten ging, om met apostolischen ernst zijn leer - zijn eenige geestelijke bagage ook - te bepreken of te verdedigen en hij dit dan deed, zoo transpireerend-onsamenhangend, zoo schitterend-miserabel en zoo aanvallig-hakkellend, dat hij er bijna in stikte, kroop in haar vaak een vreeselijke gier-lach op om zoo komisch-hopelooze onmacht, dat ze hijgde naar adem, dacht dat ze een ongeluk nabij was. Struiks beperkte, weeke, weerstandlooze geest en zijn zonder eenig voorbehoud en zonder eenige verdektheid maar altijd heet-stroomende liefde voor haar, hadden hem tot haar 'lieven jongen', maar waardeloozen partner gemaakt; en voordat hij goed en wel en recht op zijn gemak in het Pakkedragers huis gezeten was, was hij haar

meest vernederde aanhankelijke. Anders wel, veel inniger en intiemer dan het de Pardo's waren, maar niet minder consequent, grondig en onontkoombaar dan die.

Voor Ko Santeljano bleek ook hij verloren.

En de werving naar het pleintje heen nam toe, en telkens liet er wéér een in den kring enkel zijn onzichtbare stilheid achter. Stiller werd Ko nog, maar bezielender lichtend, eenzamer nog, maar van rustiger kracht.

Toen gingen Arent Balront, de bouwmaterialenfabrikant en Roelof Halm, de artistieke teekenleeraar er heen.

Terwijl de twee hoge blonde kerels stapten naar het pleintje, stonden hun koppen in onafgebroken lach; en zoo vol en uitgelaten gierden ze soms, dat ze niet voortkonden, telkens bleven staan. Er was een rellig-opgewonden, nerveus-luidruchtig vermaak in hen om hun gang daarheen. Ze hielden elkaar al opwarmend en ophitsend telkens voor, dat ze gingen naar het rijke en groote, maar toch ook wel wat vet-druiperige huis van A-braham Pak-ke-dra-ger. Ze begilden de vermoedelijke ontvangst; Abraham-zelf in zijn onder-

pantalon aan de deur, met koek-kruimels aan zijn mond; Leon in smoking achter hem, knagend aan een augurk, de tweeling-broertjes dol-hollend door de gang, met zichargeloosverradende, jam-omschminkte snoep-monden. Ze schaterden waggelend tegen elkaar aan. En in het salon dan het blonde jodinnenymphje Lydia, heele groote bolussen dienend, en de zware, zwarte Edith, elegant hijgend en zweeterig met plasserig gemorste groote koppen koffie achter de liefelijke bolussen-nymph aan.

Ze bleven weer staan, sloegen dubbel, brulden.

En Myriam....

Maar opeens stakte hun spot, keken ze schichtig-spiedend om, als waren ze bang, dat iemand dien naam zou hebben gehoord. Stil en verstrakt nu liepen ze door, kwamen voor het huis; en laf, zwaar beducht, belden ze.

De fel-kijkende, witte, rosse Anna, norsch, zwijgend, ontving hen; resoluut en zonder aarzelen, pootig en zelf bewust, bazend als op het hoogste bevel en zonder de minste complimenten, liet ze hen in de groote, vierkante,

zaal-hooge zitkamer. En toen ze heel even nog maar waren gezeten, kwam ze met sterkgeurende rhum-cake en wijn, bracht ze sigaren aan en zette lucifers neer.

De jolige, ruchtige, lichtelijk antisemitische spotters wachtten nu benepen en in spanning. De ontvangst zoo had hen als een mep op hun kop gegeven. En niemand kwam; het heele huis was van een beschaafde geluidloosheid, die hen verstomde. Ze bleven, in afwachting, heel lang, stijf en in de plooi op hun plaats, maar toen de deur al maar potdicht bleef, geen zweem van leven tot hen kwam, stonden ze zoetjes op. Ineens voelden ze hun robuuste, rijzige lichamen in die domineerend-hooge, wijde kamer tot minne kleinheid gedegradeerd, hun parmantige, imponeerende lijfelijke uitgeschakeld en verzwonden. Dat ontcrachtte hen bedenkelijk. Maar als in een verzetje toch, nu ze eenmaal stonden, keken ze wat rond, tastten naar de hooge, bijna zwart eiken, strenge wand-betimmering en zagen op naar de strak-gespannen, vaal-groene, wazige gobelins er boven, bekeken bedremmeld-verrukt een paarprach-

tige vazen, een van een gaaf-geglazuurd, zacht-glanzend optimistisch kardinaalsrood en een van een diep donker-fonkelend weemoedig groen, stonden ze lang voor een zwaar- en hoog-opgewerkten lap goud-brocaat, die in decadent-perverse, kwijnende kleur-getemperdheid als uit een breeden divan omhoog rees. Een beetje beverig, raardroog in de keel waren ze toen weer gaan zitten. De distinctie van heel die kamer en de koele geruchtlooze ontvangst hadden hen lamlendig-onzeker gemaakt en zuchtensdiep verstild. Maar tusschen het telkens opstaan en zitten gaan weer en het iederen keer weer bekijken van allerlei ander moois, onder de duurzame spanning van dat wachten, was zoetjes-aan hun eerste groote beklemdheid geweken en had zich een treiterend-stekende geïrriteerdheid in hen losgewonden. En toen ze zoo, wee, gaperig en nijdig, op van spanning en bevreemding, in gevoel van beleedigdheid en vernederdheid van twee tot kwart voor vier, zeven kwartieren vol hadden gewacht, ging plots heel zacht de deur open en verscheen ze, Myriam.

Fijn, strak, duivelsch, stond haar donkere hoofd; de goud-bruine oogen triompheerden, de kleine, geestige mond tartte, het effen, matte voorhoofd zon. Even streek haar teer geel-beenen handje over de lippen; toen, dadelijk, kwam dof, ingehouden nog, haar stem. Niet rechtstreeks, maar heel terloops, als iets bespottelijk kleins en zeer onbelangrijk-bijkomstigs, doch zachtjes krenkend al, zei ze iets als een verklaring voor haar wegblijven.

... Bloemen gingen bij haar nu eenmaal vóór alles... Ze had ze in twee dagen niet geknipt en ververscht... nu moest het gedaan, al wachtte koning Willem de Derde met zijn adellijkst gevolg... Bloemen waren het verrukkelijkste op de wereld; daar haalde niets bij... geen muziek, geen schilderkunst, geen literatuur... geen mooi paard en geen mooie vrouw... Een bloem en een man waren wel de grootste tegenstelling...

De twee blonde mannen zaten versuft; gek, leeg in hun kop, staarden ze maar. Stil zag Myriam hun halve verbijsterdheid en heele gedweeheid en vast hield ze hen.

... Een bloem de onschuld zelf; een man

de bedrieglijkste zelfzucht vleesch geworden... Een bloem de levende argeloosheid, stil in oppersten bloei en stil in verdorring, een man de wanstaltigste ijdelheid, vol waan als hij jong, afzichtelijk vies als hij oud is... Kenden zij soms één man, die niet bol van verwaandheid stond... meenden ze hun grooten vriend Drijzel misschien, of Struik, of haar neven, de Pardo's...? Zij zou het ze vertellen, ze een kijk geven...

En uit haar kleinen, beschaafd-beweeglijken mond stroomden nu brutaal, fel-gedecideerd, geestig, de ergstdenkende dingen, kwam los de phantaseerende laster van haar altijd vreeselijk zinnende brein, zachtjes, niet opdringerig, monotoon en in den grootsten eenvoud gezegd, alsof het de absoluutste, de vanzelfsprekendste waarheden waren.

...Drijzel, hun groote vriend, tegen wien ze natuurlijk in vereering opzagen, was een ijdeltuit zonder weerga.... Ja, zij wond er nu eenmaal geen doekjes om, zei altijd vlakuit waar het op stond; als de beeren dat niet konden verdragen, moesten ze maar wegblijven.... Drijzel was letterlijk een en al bere-

kening, een en al effect.... Ze hadden maar te letten op het voornaamste van hem, zijn vioolspel.... zij vonden dat natuurlijk enorm, ja, dacht ze wel.... aan Drijzel verwante ijdelheid, die meening.... sprak vanzelf.... daarvoor waren ze mannen.... maar zij hield vol, tegenover den grootsten instrumentalist, dat Drijzels toon dikwijls erbarmelijk was, zonder heerlijk canto en zonder warmte, enkel formidabel-brutale techniek.... Hij was te ijdel om te laten voelen dat hij een hart had, behalve zoo'n enkelen keer als hij speelde onder haar aanwijzingen en invloed.

Plots zweeg ze. Hoog en achteloos tripte ze lenig en slank naar de elektrische tafelbel. De twee blonde kerels zaten ineengeschrompeld, verpletterd; hun gezichten als tot adoratie gegeeseld. En toen Myriam aan de in de deur-kiering verschenen, wit-bleeke, rosse Anna in ijzersterke concentratie van haar steile, zinnende voorhoofd, vele uiteenlopende dingen had gevraagd en in grootere verscheidenheid nog allerlei opdrachten gegeven, kwam ze licht en geluidloos weer op Balront en Halm toe, ging tegenover hen zit-

ten, trok strak haar rokje over de knieën glad en orakelde ze weer voort, alsof dit vreemdsoortig intermezzo geen haar minder belangrijk was geweest dan heel de persoonlijkheid van Drijzel en er van onderbreking geen sprake was, even monotoon, vanzelfsprekend en suggestief-eenvoudig.

... En als ze soms mochten meenen, dat hun vriend Drijzel als persoonlijkheid, als mensch hooger stond, belangrijker, interessanter, minder ijdel was dan als kunstenaar, dan waren ze nog onnoozeler dan haar nogal begaafde kruier, want die had al van hem gepsychologiseerd, dat het een mirakelsche schijnheiligerd leek.... Hij liegt en bedriegt, Drijzel, dat er het eind van weg is.... een onvervalschte, bange, laffe jood was hij.... een gevaarlijk charmeur en iemand met een hoogst abnormaal zinne-leven zeer waarschijnlijk ook....

En als had ze de dood-onschuldigste dingen gezegd en totaal onbekommerd om al het erge dat ze zoo had losgelaten, veerde ze kwiek op van haar stoel, diende ze nog eens thee en gebak, in fijn-luchtige hanteering van de al daar aan te pas komende attribootjes,

genoeglijk-zacht, in gracielijke soigneering en overdreven uiterste nauwkeurigheid. Glaszuiver, fijn, heel zacht neuriënd, was ze toen weer naar de tafelschel gestapt; had gebeld. De witte, strakke Anna, als had ze achter de deur gestaan, stond dadelijk op de mat ervoor.

- Anna, je denkt er om, vier couverts meer vanavond, ik zal ze wel plaatsen... Zijn de jongens nog niet uit school... Is pa boven... meneer Leon uit... oom Jacq nog op kantoor... Was madame Frédérique... Zijn de twee aquarellen voor de tentoonstelling nog weggehaald... Is het bad nog gaan aflopen... Zijn de peignoirtjes voor juffrouw Lydia en Edith bezorgd? Niet, moet dadelijk een boodschap er heen... Moest je meneer Struik nog wegpoeieren... En dat mesje, dat zilveren dessertmesje, is dat nog teruggevonden, het moet terecht...

En dat loodrechte, matte, geel-beenige, strak-gladde voorhoofd, ijl en gevoelig naar alles vorschend en in wilsvaste concentratie alles samendringend en bijeennemend, zon door, zon door; stuwde al meer en al uiteenlooper vragen, opdrachten en waarschu-

wingen naar den mond; naar dien mond, die niet wenschte zich te haasten, als op zijn beurt weer wilde weerstaan den opeenstapelenden drang van dat jagende, broeiende brein. Het was of zelfs haar organen onderling hevig tegen elkaar kampten om de macht.

Balront en Halm, ze ademden nauwelijks.

En toen Myriam weer tegenover hen was gezeten, kwam speelsch en als een verzetje zoo vlot, het gemoedelijke afbraakje van Struik.

...Een goeie, stomme kerel was die... zacht van innerlijk wel en sympathiek-argeloos vaak; maar soms ineens zoo valsch als een geranselde hond die grommend afdeinst... Hij had dat echte, voor ons verregende Westerlingen plotselinge, onberekenbare van den sinjo... - Ze wisten toch, dat hij in Indië was geboren en dat zijn moeder een mulattin was - ... In wezen was hij een mysticus, een echte Oostersche natuur, een dromer, een hallucinant, een melancholicus tot in zijn teenen... Maar natuurlijk had zijn Westersche opvoeding - en speciaal het lieflijke, schattige milieu van het kippenlandje Holland -

appelmoes van hem gemaakt, en, te waterige, te zoete appelmoes nog wel... Het gevoel, dat de Oosterling intuïtief in zich draagt, het metaphysische gevoel, dat het groote, wijde, al-overheerschend gebeurende continueel en dus stabiel is, een stuk van den cosmos zelf, even goed als de zon of een sterrenhemel, en waartegenover hij als een kind te sidderen staat en als een wijze, stil, vroom in zichzelf keert, dat innémense gevoel was bij een man als Struik verworden, gedegeneerd tot verachtelijke stoffelijke zelfzucht, tot sluwe, achterdochtige, egoïstische zelf-bescherming... Hij was aan zijn pink meer artiest dan Drijzel aan zijn heele lijf... De droom van het Oosten kon soms, heel even wel, over zijn palet gloeien... Maar veel meer dan Drijzel was hij ook de berekende materialist, de kleine, akelig-slimme voordeeltjes-jager... In Drijzel zat nog iets van een heroïsch negeren, liet ze liever zeggen, van een sympathiek verwaarloozen van het aardse slijk; Struik deed er de gemeenste streek voor... Om met zekerheid daarvan wat meer te weten als het er op aan kwam - tegenover mannen vooral

moest je altijd flink beslagen ten ijs komen - was ze op een dag met een rijtuigje zo eens bij de meesten van zijn modellen rondgegaan... Een barre tiran was hij voor al die mensen... een verschrikkelijke kerel... Een prachtige, gave, blonde, blanke meid, met dijen als zuilen en borsten waaraan zich de heele zuigelingenafdeeling van een vondelingengesticht kon voldrinken, had haar verteld, dat hij nog nooit een streek naar haar lichaam had op doek gezet, dat hij haar alleen tot model had genomen om zijn overvloedige lijfhitte aan haar te koelen en zoo een prostituée van haar had gemaakt... Een ouwe voddenjood, bijkans heelemaal kreupel, liet hij al drie maanden om zes gulden modelgeld lopen... gesnikt had de man bij haar... En als om dien half melaatschen, bijna verganen jood finaalte ontredderen, had Struik zijn jongste dochter - een prachtig Oostersch kind, groot, frisch, met blauwzwart haar en een geurige, doffe, bruine huid - als model naar zich toegelukt... 'wist hij, wat daar gebeurde met zijn kind, zijn oogappel' had hij gejammerd.

Ze lachte, Myriam, in een fel sarcasme,

haar oogen in goud-spiralende glanzing.

...Zoo zagen ze, dat de begenadigde, koninklijke Oosterling, die Struik heette en hun vriend was, buiten en behalve het vele nog niet gereleveerde, ook al tot een allerbanaalsten Dortendamschen klaplooper was vergroeid...

Toen, kort en heftig, enkel hoon en krenking, kwam ze over de Pardo-neven los.

....Die waren enkel lijf en zinnen.... Jef alleen representatieve lengte, José enkel dikte.Als ze ze op hun bord geschept kregen, vraten ze rijksdaalders.... Jef, net een loopsche hazewind, José een zwangere, waggelende dog.... Een koelie, die bij de Indische bataljons de latrines leegt, bezat meer intelligentie, dan hun vier hersenlagen te zamen bij mogelijkheid konden bieden.... Een beetje erg drastisch allemaal, vonden ze? Goed, maar beeldend toch ook....

En plots was het of ze zich leeggehoond, leeggelasterd had, Myriam. Van het loodrechte voorhoofd was de barre zinning vervluchtigd; en in de ontdaanheid van zijn altijd zoo fel gespannene massiefheid, leek het krachte-

loos, teer-vrouwelijk nu verlieflijkt. Ze was opgestaan, koel, hooghartig en gesloten; en heel verstild, als wilde ze op dit laatste oogenblik hun nog suggereeren, dat het hun stem was, die naklonk en niet de hare, kwam heel dof nog: meneer Balront, meneer Halm, au revoir...., en was ze heengegaan. En de rosse, stervend-witte, onmiddellijk verschenen Anna, in de felle fanatieke geslotenheid van haar geweldig, onbeweeglijk mom, had hen uitgelaten.

Van toen af waren ook Balront en Halm de niet onbelangrijkste geaccrediteerden aan het huis Pakkedrager geworden. Hun rijzigheid was er een nieuwe lijn, hun blondheid een nieuwe kleur. Myriam was hun beider levende afgod nu; ze adoreerden, bevleiden, vertroetelden haar, spraken haar nooit tegen, luisterdenaltijdscherp-aandachtigengedwee, vingen haar woorden op als kostbaarheden, verhieven haar slagvaardigheid, voortvarendheid en intuïtie, haar geest en artisticeiteit tot een wonderbaarlijk complex van vurigst levende genialiteit. Hun vlotte, haar irritee-

rende, wat mannelijk-robuste wijze van spreken van het eerste begin, had ze hun in een beangstigend op hen aandringend sophisme heel snel afgeleerd. En in een gevoel van grootere veiligheid waren ze zich gaan bedienen van haar sensitieve terminologie, door toon en gebaar h  r als de onmiskenbare bron daarbij altijd aanwijzend. Tezamen met Drijzel en Struik en de in vernederdheid bukkende Pardo's en gestut door de zacht-aanvleiende distinctie van de jongere zussen, het valschelijk, door pure vrees opgevoerde ontzag van den ziekelijk-laffen broeder Leon en de kruipende slaventrouw van de nooit gemist kunnende, toch overal buiten blijvende meid Anna, werd er om Myriam nu een vereering, een glorie geweven, die tot een paroxysme steeg. Haar oordeel, haar kwinkslagen; haar ironie en haar snedigheden; haar uiteenrijtende hoon en haar humor, ze raasden en zwiepten door het huis, gingen in vijf-, in acht-, in tienvoudige herhaling van mond tot mond, werden tot gegalvaniseerde cliché.

Ook de Van Caspels hadden zich op zekeren dag verstout naar het groote huis op het

pleintje te trekken. En hoewel Eliazer er dadelijk erbarmelijk mikpunt was geweest, toog hij er toch telkens heel monter weer heen.

Het was op dat moment, dat Eliazer van Caspel, gebruikmakende van de min of meer collectieve ontrouw aan den nu zoo verstilden, vereenzaamden Ko Santeljano, het stille, gemeen-sluiksche verlangen voelde, André Rosetta, zijn duldenden intimus van zoo vele jaren al, weer naar zich toe te halen, of, lukte dat niet, hem door het Pakkedragershuis in ieder geval aan Ko Santeljano afhandig te maken. Heel veel kon van Ko's kring niet meer af. De prachtige, al wijder ombogende tumultieuze cirkel rond Ko van nog kort te voor, was tot den bescheiden, stillen, strakken vorm verslonken van den oprechten, ernstigen driehoek: Ko, Rosetta, Daan. Van weinig gerucht, maar intens en diep was hun tezamenleven nu. Alle avonden en de meeste van hun vrije dagen zaten ze op Ko's kamertje. Zacht en gedragen, fijn gesluierd en beheerscht, met den stil-trillenden ondertonen toch er in van zijn machtig dichtgesloten, on-

klachtelijke pijn, waarde er Ko's stem, als hij ze in die uren voorlas de heerlijke brokken levenssmart der grooten of zoetjes devoot er over nasprak. En als een schaarschen keer het alledag-leven naarvoren kwam, Rosetta en Daan het over personen en feiten hadden, dan kwam Ko's diepe, krachtige, heerlijke ongedeerdheid mild en zachtjes alle hardheden uit hun oordeel wisschen, suste hij hen tot bedaring, maande tot voorzichtigheid, vooral tot objectiviteit; schonk hij, heel ingehouden, bijna bedeesd, van zijn pas verwonnen nieuwen rijkdom weg in bedaarde, aarzelende gulheid, als was hijzelf over de werkelijke waardevolheid ook dààrvan nog diep in het onzekere. En het was op zulke oogenblikken van Ko's als zacht uitgezuchte culmineerende menselijkheid, dat Rosetta en Daan hem in strakke verstillings volgend, zich als gelijktijdig afvroegen: Was dat Ko?

Maar het was Ko, de groeiende, zich verdiepende Ko, de brandende, altijd in het rond geeselende jongen, de knauwende en hoonende barre wildebras, die nu sterk en groot en in weemoed volle leering en ervaring, diep

geëmotioneerd, aan het man worden was; het zeldzame mensch-exemplaar, dat bij tijen heilige, bij tijen duivel kon zijn, door één enkel hoog-schoon gebeuren in hem gaande tot visionaire bezieling kon stijgen en die zonder dat hij het wilde of er zich bewust van was, nu geweldige, heerlijke verschieten op zijn persoonlijkheid opende. Het wàs Ko. Het was Ko, die in het stadium van nu, alleen hunkerde naar het groote, milde, goede, wijl heel zoetjes, wijd en ver nog, bijna onzinnelijkrein, in een glorierijk aureool voor hem opgerezen was, de lichtende contour van Myriam. Zijn onzegbaar verlangen naar die vrouw had alles in hem verstild wat er aan heftige en slaande krachten in zijn lichaam woelde. En met het alles van haar al teer-vergoeljkende gevoel en de breede vergevingsgezindheid voor al haar mogelijke menselijke veilen, met de streelende benadering van haar hem verrukkenden geest, de trillende ridderlijkheid voor en sidderende omzichtigheid met het licht-breekbaar fijne van haar fysieke verschijning zooals hij die zag, met heel dien schat van stil voor haar in zich versponnen

en vergaarde lieflijkheid, geduld, zachtheid en begrip, trad hij nu ieder en alles tegemoet. Zijn nu wat bleek-vervaalde, blanke kop, met het prachtige, zich al meer vergeestelijkende voorhoofd en de over zijn wangen ijle schaduwen spreidende kinderlijk-lange, donkere wimpers, vermijmerde al het gebeurende rondom hem weg in diepe, hoge rust, terwijl zijn fijne lichaam als ongenarcotiseerd, krachtig en onbeweeglijk al het aangolvende wee en de pijn ervan, als in zoete loutering vrij en gretig inliet. Dat het dikwijls schetterende, dikwijls gekweelde enthousiasme voor hem in den kring nu was verstild, de vrienden hem niet meer zochten en ook zijn hun altijd zoo gul geschonken vitaliteit niet meer verkozen, het had hem een zacht-huiverende droefnis gebracht, de smartelijke realiteit, dat alles een op- en neergang had. Maar tegelijk was, door de ontbering van het tumult rondom hem en de miskennis van zijn persoonlijkheid, de hem naar binnen keerende kracht in hem gerezen, was het uiterlijk koud-verarmde *aan*, het innerlijk warm-verrijkte *in* hem. En zoetjes was toen de ongestoord-volkomene rust ge-

komen; de rust die de heroïsche kracht der mild-verstilde geslotenheid brengt, het wijze schouwen, de diep geconcentreerde mijmer en als in een flits ook het zinrijk ware ontdekt; de trouw, de ontrouw, het opofferende, de zelfzucht en het ijdele ziet en kon hij in die stille, zachte gehevenheid van zijn gemoed snikken om de teêr-ruischende lieflijkheid van zijn prachtige Lotje, de zoete goedheid van André, de stugge, sterke trouw van Daan en in hooge, verwonderlijke extase ononderbroken staren op het goddelijke nog heel verre dat er in hem was verrezen: de ijle verschijning van Myriam.

Behalve Ko, Daan en Rosetta hadden al de vrienden zich nu in het groote huis der Pakkedragers gepresenteerd en waren gaandeweg er de in en uit loopende vaste bezoekers geworden. Myriam zat er ten troon. Drijzel en Struik eerst, Balront en Halm toen, de Pardo's, de Van Caspels en Leon Pakkedrager ook, ze hadden allen in het eerst moeite gedaan Ko Santeljano er mee heen te krijgen. Maar onverzettelijk, zonder eenigen uitleg en

heel rustig had hij geweigerd. En Daan, hoewel nimmer rechtstreeks noch terloops aangespoord er heen te gaan, had in verstokten weerzin het huis gemeden, voelde al driftigen afkeer ertegen, als hij enkel maar over het pleintje ging. Maar Rosetta, heel in het verborgene, had van begin af aan er zoo heel, heel graag heen gewild. Er kwam een innig, zoet klankenspel in hem, dat tot een fijne melodie kon stijgen, als hij aan die Myriam dacht. Onderdrukt had hij het uit solidariteit met Ko, maar het verlangen was gebleven, ongestild. En vele malen had hij zich heel den langen werkdag onwankelbaar sterk gemaakt, den komenden avond naar het pleintje te gaan. Eliazer had hem letterlijk verdoofd van al het overstelpend-heerlijke daar, het artistieke, de gulheid, het gastvrije en het onconventioneele; van die fijne blonde en robuuste zwarte zus, van het gracieuze, artistieke wezen, dat Myriam was. En een keer, inderdaad, was zijn begeeren door het smiechtig lokken van Eliazer zoo aangewakkerd, dat hij 's avonds van zijn werk thuisgekomen, in gejaagde doortastendheid zichvreeselijk en afdoend tereinigen

begon, zijn zwarten, kroezigen kop tot een formidale brosse uitborstelde, drie, vier strikdassen met ongewoon-kordate verachting van zich wierp, onbevredigd er toch eindelijk een uitgreep, een vreeselijk nerveus tweegevecht met een plankerig-schoonen boord aanging en eindelijk met zijn donkere, blank-gewasschen hoofd onder hetzwarte, slappe vilt van zijn breed-geranden flambar, grimmigen verzenuwd naar het Pakkedragershuis was gehold. Maar toen, er dichtbij gekomen, was het of zijn vooroverhellende, vooruit willende bovenlichaam plots de hevigste ruzie had met en niet ongemakkelijk opspeelde tegen de schuin achterblijvende lammenadigheid der dralende beenen, die waratje op eigen gelegenheid begonnen te doen, alsof ze het platweg verdomden voort te gaan; was hij in een zacht-verlegen glimlach overwegend blijven staan, loos zich vragend, want al beter wetend, wjl zoetjes voor hem was komen doemen het blanke, zacht-stralende, stille, ernstige hoofd van Ko, wat hij nòu had en of hem dat nou in zijn vlerken of in zijn kop zat....; had hij zich met een ruk omgedraaid

en was hij harder dan naar het huis der Pakkedragers, naar het kamertje van Ko gerend. En daar, in de omvanging van Ko's argelooze rust en trillende mildheid en Daans diepe, sobere genegenheid, was Rosetta's figuur toen nog wat druk en gejaagd van inwendigen strijd geweest, had Ko innig, streelend, volverheugd gezegd, dat hij hem vanavond toch zoo bijzonder netjes vond en zijn ruige haar in die fiere rechtop-geborsteldheid net een heel ver, heel fijn, dichtbegroeid stammetjeswoudje leek, was Daan bevreemd-opmerkzaam op zijn bedwongen, weggemoffelde geagiteerdheid blijven staren en had Rosetta, heel onbeholpen, beiden afgeleid in een hem ongewoon, robuust, vreemd-hol woordgebrabbel van komisch-onduidelijke misnoegdheid, die plots en als bij sprongen tot een bijzonder duistere, erg gekke driftigheid klom en eindigde in een onbehouwen scheldpartij, het heftigst op het Pakkedragershuis.

Maar, heerlijk, met hun drieën waren ze weer.

En zoo, uiterlijk heel rustig, zonder verheimelijkt-voorbereide opgepoetstheid en

ook zonder zoo'n malle wandeling weer naar het pleintje, was Rosetta, met het niet te stillen verlangen er heen toch in hem, weken achtereen weer gekomen en gegaan, hadden ze veel gelezen, weinig gepraat en veel gezwegen, te zamen geleefd, diep, stil en oprecht, tot op een avond, Ko en Daan, als door allen opgegeven, in een geruchtlooze stilte heel eenzaam tegenover elkaar waren gebleven.

Dien avond was Rosetta gegaan. Tiranniek had hij weer gezwoegd aan zijn uiterlijk, als een dolle door het huis gehold; met vlekkenwater was hij in de weer geweest en geschuierd had hij zonder eind. Maar in zijn naïefijdel verlangen naar vervolmaking en opvoering van zijn stil-geweten bekorenden eenvoud, voor dien avond inzonderheid, waren onrustbarende hiaten gebleven. Heel lang en heel meewarig had hij op den kraag van zijn colbert gestaard en hem beklemmend kaal gevonden; en in een oogenblik van moordenden twijfel had hij hardhandig zijn schoenen gegrepen en die midden op de tafel pal onder het lamplicht gezet, om volle zekerheid van

hun toestand te krijgen. En grimmig-critisch ze van voor en van achter op een afstand toen opnemend, had hij diep-ontstemd vastgesteld, dat ze een sof hadden, de voorbladen vol barsten waren, de hakken weggevreten scheef, die idioot van een meid ze tot een paar verschrikkelijk burgerlijke glimmerds had opgepoetst. Toch waren Rosetta's onrust en drift dien avond niet uitsluitend de werking van zijn naar eenvoud in zijn uiterlijk hunkerende sober-ijdele innerlijk. Het was ook en veel meer het tieren van het machtelooszwakke in hem, dat hem dreef tot iets, sterker dan hij zelf, dat hij diep-in niet wilde en toch deed; het fel-knagende, al heviger deinende zelfverwijt, dat hij den prachtigen, sterken Ko, zijn vriend, nu verloochenen ging en diens tragisch-verstilde vereenzaming tot een verschrikkelijke volkomenheid maakte. En in vereeniging met het van nature op zulke precaire momenten altijd in hem opstekende geprikkelde, klein-ijdele gewurm aan zijn uiterlijk, had zich zijn kermende innerlijk in fellen wrok daaraan nu ook vastgegrepen en was zijn normale, zenuwachtige, vitzuchtige onvreê

als hij zich ‘kleepte’, uitgelaaid tot een onstuimig, ziedend, vernielend geweld. Twee frontjes waaraan hij kartelighedens had ontdekt, had hij achter elkaar onder zijn voeten in elkaar getrapt, een boord als een paling vaneen gestroopt, een paar manchetten in zijn kom met waschwater gepletst met zoo een woede, dat het water een eind boven het toiletspiegeltje uit was opgehoofd. En toen te midden daarvan Eliazers vreeselijk verkneedde wassenbeeldengezicht, van den prins geen kwaad wetend, zachtmoedig-verblijd in de deur verscheen en diens speekselige, zware roode lippen-mond vroeg of hij klaar was en meeding, was Rosetta, met zijn beide handen vooruit of hij hem worgen wilde, op hem toegestapt, had hem in het gezicht geschreeuwd, dat hij opdonderen kon als het hem te lang duurde, dat hij klaar zou zijn en zou gaan als hij het tijd vond en er lol in had. Gewacht had Eliazer van Caspel toen in geduldig-rustige zachtzinnigheid, geen aanstoot genomen aan het al maar durende rumoer van Rosetta's ruw smijtende handen en overdadig stampende voeten, onaangedaan-stil over zich heen

laten gaan het telkens nog opborrelende, om zich heen zwiepende en in het rond bijtende getier tegen alles waarmee Rosetta's lichaam contact had of kreeg. Dat hij hem er mee heen trok, dat hij ging, was Van Caspels alles duldende vreugd. En eindelijk, na allerlei nog telkens dreigende intermezzo's en incidentjes, die alles nog in duigen konden gooien, was het dan zoover gekomen, dat Rosetta, norsch en verbeterd, met een diepe hunkering in hem naar den stellig nu wachtenden, zoo erg verren, bleeken Ko, voortstapte naast den nog altijd beduchten, zoetjes en omzichtig lijmenden Van Caspel, die, in waaksche spanning nog, eerst juichen zou als hij met dat lastige heerschap er was.

Nu zat André inde zaal-hooge,forsch-vierkante zitkamer van het Pakkedragershuis. Zijn naïef-ingetogen gekleedelichaam - zijn meest intense bereiking - verschrompelde tot jammerlijke, stompe burgerlijkheid tegen den hoogen, breeden stoel waarop hij kleintjes zat. Zijn liggende, rauw-verstreken boord stond te hoog tegen zijn keel en zijn vlinder-

das eronder, wrong zich in asymmetrische hardnekkigheid slonzig over één helft van zijn stuipig, blauwig-wit plastron. Maar zijn teedere hoofd, in een wel vreemde gespannenheid, stond sterk. In trotsche, lief-eigenzinnige onafhankelijkheid rees zijn zwarte borstelhaar boven zijn blanke, zacht-geaarde voorhoofd op, zoo stralend en bewust nu, dat het tot een stil-werende zelfwaarde werd. En in zijn gaaf, gevoelig gezicht ook trilde iets dat als naar even waarschuwend onaanasteljkheid wees, naar licht-hoogmoedigen afweer zweemde, terwijl in de Joodsch-bruine donkerheid van zijn zoet-bezielde oogen, door de teruggedrongen, gesmoorde weemoed-wazing daarin heen, felle, koppig-opponeerende qui-vive-glansjes twinkelden. Zooals hij daar zat, was hij de fijne, prachtige, uiterst gevoelige, heel bescheiden en tegelijk heel trotsche jonge Jood, die miskenning van het allerbeste in hem, zonder gerucht, fier-gesloten en zachtmoedig aanvaart, maar zich tegen krenking of hoon in onduldbare getroffenheid dol te weer stelt en daarom als bij voorbaat veel van wat aan zijn diepste wezen waarlijk

vreemd is, met geweld in zich naar boven werkt om als duchtige sterkheid overall mee te nemen en hoog om zich heen te zetten. En zóó had deze alles vernielende geïrriteerde van den vooravond zich nu in gepantserdheid verrustigd, dat hij lekker lak had aan de zijn keel dichtdrukkende, zijn kop afbindende krengerige modelloosheid van zijn boord en de laagheid, die zijn das nog aldoor aan hem beging, straal negeerde. Maar rond keek hij, indadelijke gewektheid van zijndirect zingend schoonheids gevoel, oplettend en scherp. Zacht ademde hij in een heerlijke verruimdheid; en het burgerlijk-benepene van eigen home, het enge, lage, leelijke daarvan stortte zich op slag als een walging in hem. De massieve, bijna zwart eiken wand-betimmering welhaast tot reikhoogte rijzend, de bronsgroene, dauwig-wazende gobelin-vakken zoo relief diep en donker er boven, de warm-perzisch overkleede divan met het daaruit omhoog komende, gloeiende goudbrocaten doek en de machtige, diep-ingebouwde uit bijna paars rood-koper gesmeedde haard met de fier-wijd uitstaande goud-

koperen pauw als vuurscherm ervoor, Rosetta vond het alles prachtig en heel stil sloeg het in hem aan het zingen. Maar toen hij op den eenen schoorsteenmantel-hoek de in het zuiverst glazuur glanzende, struische galgroene vaas zag en op den anderen de kardinaal-roode, sprong hij op, in benevelde, juichende vreugd, om die schoonheid tastend te genieten.

- Rijk alles hier, hè Dré, vroeg in stillen triomf Van Caspel; ... zit geldje achter, man... Daar is mijn 'woning-installatie' en de jouwe ook, een derdehandsche uitdragerij bij...

Hij lachte nerveus, valsch, en Rosetta, zonder te antwoorden, bleef rondzien.

De kamer had alleen hen beiden nog maar, in de stilte van haar hoog gerezen plafond en wijd-wijkende vierkating van haar wanden. De kolossale tafel deed er klein onder den massieven, ranken lichtkroon en de zware stoelen stonden er gering en zonder wicht ruim uiteen.

- Je hebt dat stuk scherrebel van een dressoirkje aan de overkant nog niet gezien, knoopte zoetjes lijmend Eliazer weer aan; ...

en die twee schlemielige glazen kannetjes d'r op...

Rosetta, iets gewilliger nu, keek er heen. Aan den wand, tegenover de flonkerende en blinkende stoffage, het hoge en breede bouwsel van schoorsteenmantel en haard, stond in stillen schemer, laag en ingetogen, een fijne palmhouten dressoir, in de teer uitbuigende rondingen van pooten en blad heel dof te glanzen. De twee geheel effen uitgeslepen kristallen schenkkanen er op verflitsten klaarder maar ijler dan een zeepbel het licht der kroon tot twee blinkend verstarde vlammetjes, die als zonder glas-contour, los in de ruimte tegen het zwarte eiken-duister der lambrizeering stonden.

- Kaapsch is hier niks, probeerde nog eens taai Van Caspel; ... van rood-trijpen stoelen en 'n tête à tête of 'n bakbeest van 'n canapé mot ze niks hebbe...

'Ze' realiseerde plots en met een schok Rosetta, dat was Myriam, en ineens lei zijn rustig genieten in verwarde beklemdheid uiteen.

Toen, fijn, slank, hoog, zonder heupjes en haast zonder borstwelving nog, in een los

grijs fluweelen kleedje, de blonde krulletjes trillend op de cadans van haar licht en wuivend gaan, de blauw-grijze, te opene, wat te beweginglooze oogen starend, kwam heel stil een meisje binnengestapt Eliazer, dadelijk overeind en op haar af, nam haar hand, hield die vast en trok haar mee.

- Eve voorstelle... Dré, dat is Lydia Pakkedrager... Lydia, meneer Rosetta, André Rosetta...

Zijn wassige, bleeke kop glom in zinnelijke vriendelijkheid even rôzig op en zijn naar achter geknauwde kin werd tot een afzichtelijk rudiment. Lydia, een eind boven hem uit, stond als in afschuw onbuigbaar, steil op zijn zijige haarkuifje en naar achter ijlend voorhoofd te staren.

Prachtig was ze, had Rosetta dadelijk gezien. Haar blonde blankheid sloeg niet in warme, lokkende lijfelijkheid uit de laag gesneden hals en rug. Het was of het stille fluweel-grijs haar zuivere lichaamsalbast, kuisch, koel, zacht en dof, als binnen haar kleedje terugvloeiend vasthield en het schroomvol weggeweken bleef tot in het teederst-verslotene van

haar fijne, jong-bloeiende, geheime vrouwelijkheid.

- U bent componist, zei ze met strakke mond en kilheid in haar oogen zich keerend naar Rosetta en voor hem in haar smalle rijzigheid staan blijvend.

- Ja, antwoordde Rosetta, in ironische rimpeling van heel zijn gezicht, ... ik heb wel eens 'n notenballekie volgeschreven... Als dat het symptoom ervan is, dan zal ik die gevaarlijke ziekte wel te pakken hebben...

Maar over zijn voorhoofd was even heel stil een glans gegaan.

Leon Pakkedrager, met smalle, ingevallen borst, handen in zijn zakken, fijntjes een fugamotief fluitend en kippig met inspanning tegen het licht inkijkend, kwam binnen.

- Zoo, Eliazer... ha, verdomd, dat is leuk... dat is aardig... daar heb je hem ook... eindelijk... Het heeft geduurd, André... Maar ten slotte heb je toch gedurfd... nou, je hebt gelijk... goed beschouwd is 't 'n moed om hier te komen...

De woorden kort achter elkaar, heel zacht onder zijn snor door, met telkens kleine

verlegen lachjes er tusschen, sprak hij.

- En vertel eens, ging hij als licht gejaagd nu door, ... componeer je nog wel... heb je dat groote koor nog afgemaakt... bes bes gis, bes bes gis, begon het niet zoo... lachte hij ineens vol-uit zijn herinnering; ... daar zat wat in... dat was al knap werk... Zeg jongens, en zijn gezicht trok plots tot oolijke verlegenheid, ... heb jullie een van de twee misschien een sigaar voor me te missen...? Zoo gek is die ouwe van me toch niet of hij sluit heel secuur al zijn sigaren weg... nou, dat is een onmogelijke toestand... Toen moest ik 'n enorm tijdroovend en afmattend onderzoek op al zijn jassen ondernemen... Ja, dat is geen kleinigheid, dat moeten jullie niet licht achten... zestien jassen... in elke jas minstens vijf zakken... dat is 't bagatelletje van tachtig sigaren-opslagplaatsen ernstig doorzoeken... Toen ik klaar was, was ik geradbraakt, m'n beenen en armen trilden... achttien uur achter elkaar heb ik daarna geslapen... En het resultaat van dat mesjoggene gezwoeg was niks... Uit 'n ouwe pandjas diepte ik twee glimmende stinkertjes op... Nou, toen kreeg

ik zoo de pee in, dat ik op zijn mooiste sigarenvesting braak heb gepleegd... Ik dacht dat ik stapelgek werd van dat gezicht... prachtig... Misschien lagen er driehonderd sigaren in tien soorten... ik heb hem geraakt... maar nou ben ik op...

Rosetta en Eliazer, breed lachend, hadden hem gelijk ieder een sigaar gegeven. En toen Leon, telkens kippig loerend naar zijn asch, heel ernstig, heel oplettend en benijdbaarsmakelijk te dampen zat, golfde het stoere geweld van Halm en Balront binnen.

- Dag Lydie, kind, greep Halm dadelijk warm en vol haar hand, doch kon die maar even vasthouden, wijl Balront, hoog, vreeselijk rechtop, pal achter hem, ook begeerig naar haar opdrong? En tegelijk brak toen ruchtig hun verbazing naar buiten, dat André Rosetta er zat... Allemachtig leuk, dat hadden ze niet kunnen vermoeden...

- Verdomd gezellig, zeg Dré, dat je nu eindelijk ook gekomen bent, juichte joviaal Balront alleen nog door... Je zult zien, ik voorspel het je, je krijgt een eerste plaats bij de Vrouwe...

Rosetta lachte stroef. Dit enthousiasme om zijn komst, hij vond het de stomme be-aureoling van zijn zwakste, lamlendigste daad, het vuile, brandende loon voor zijn verloochening van Ko. Een trillende snik sloeg naar zijn keel.

De Pardo's kwamen in. En pal achter en ineens toen voor hen, heel snel glippend, gebruik makend van het vóór haar opengaan en achter haar sluiten van de deur, de rosse, nu avond-gekleede Anna, met een zware zilveren bouilloire en veel ander theegerei nog, de beide handen vol. Een belangrijk contingent aan beweeglijkheid en mogelijke spraakzaamheid was dat daar zoo opeens. En zoetjes, wat gedempt nog, kwam dan ook ras het elkaar lokken der stemmen en nestelde er zich de gonzing, liet Anna, zwijgzaam en hardhandig-ongegeneerd aan de theekopjes, gezellig er tusschen door, haar aanwezigheid verrinkelen.

José Pardo had dadelijk een grooten, breeden zetel bemachtigd en in lachende pratheid daarop, be-zat hij die nu zwaar en breed. De oude Pardo was netjes, coquet en heel sober aan de tafel gaan zitten; Jef, spits, slank, lang,

blijven staan, begeerig inhaleerend en slokkend den rook van zijn cigaret en dien uitstuwend dan, dat heel zijn kop - mond, neus, ooren, haar - dampte, als een met water overgoten gloeiende bol.

De strakke, geel-perkamenten kop van den ouden Pardo, zoo pal onder het licht, was van een macabere, zich naar binnen vretende wreedheid. Langs den fellen neus streek in wassige glanzing het wellustigste venijn en tot sluw-tastende, stekende angels werden de ruige naar de zwakke slapen omhoog krullende brauwen. De barre snorremond beet. En dwars op de hevige neus-inplanting, vlak onder het kil-bleeke voorhoofd, lei nu als een scherpe wig ingedreven de plooi van zijn vreeselijk zinnen.

Het was Rosetta's aanwezigheid, die hem plots een diepe onrust had gebracht. Dat was er wéér een meer op de lijst van Myriam. En tegelijk had hij voorvoeld - en dat vervulde hem tot klimmende benauwing - dat dit hierzijn van Rosetta niet onmogelijk ook de komst van dat vervloekte Santeljano-kereltje beteekende. In het begin, toen al die heerschappen

zoo de een na den ander waren komen opzetten, was zijn bedrogen verwachting iederen keer, dat hij er Ko Santeljano vandaag of morgen ook zou zien, hem een telkens weer verruimende verblijding geweest. Maar toen dat god-weet-waarom zoo befaamde baasje al maar niet was komen opdagen en fijn in het vergeetboek raakte, was het zijn sluwe werk, als zoo'n enkelen keer eens diens naam als een flits, als een vlam in Myriams bijzijn door de kamer ging, bedachtzaam-handig af te leiden, de gedachten aan dat idiote opscheppertje met één woord, met een woord zoo kort en dof als de val van een schep aarde op een doodkist, weg te wisschen. En dat was al dien tijd wonderwel gelukt; hij leek voor goed van het tooneel. Maar door de verschijning van Rosetta kwam weer de bedreiging. Hij kende Myriam in de doorzetting van haar willen, in haar onmatige zucht naar het buitensporige en origineele. Angst en afkeer drongen in hem op, nerveus-beweeglijk werden zijn handen. Hij draaide spitse punten aan zijn snor, wreef, onder zijn lorgnet door, ruw en lang de oogen. Toen kwam met een vaart een

grijns langs zijn gladden neus omlaag, zakte spiralend tot een ironischen lach om zijn mond; en regelrecht, in vriendelijke verbetering, vroeg hij luid over de tafel heen aan Rosetta:

- Zeg, heb jij de kleine kolos ook al opgegeven?

Allen verstilden even onder de trillende schelheid van die vraag, als een krijsch. Rosetta, verbouwereerd, leek het of het licht ineens veel donkerder was gaan branden. Zijn heele lichaam beefde zacht. Maar fluks zich herstellend, dadelijk vollopend van vreugd het voor Ko te kunnen opnemen, juist nu hij daar zat als een overgelopen, kwam in naïef-overdadigen trots, zwaar accentueerend zijn stem:

- De kleine kolos, oom Jacq, heeft dan toch nog uw belangstelling... wist ik wel... en ik vermoed, ik weet 't niet, ik gis maar, hoor - 's mensen wegen zijn zoo verschrikkelijk duister, niewaar -, ging zijn stem, al kalmer, in Joodsch-dikkere beïroniseering nu omlaag, ... dat uw belangstelling voor de kleine kolos groter is, veel groter zelfs, dan

u wel weten wil... en zeker weet ik, glansde er ineens jolige geheimzinnigheid in zijn goede oogen, ... dat uw interesse voor hem binnenkort nog enorm zal stijgen....

- Ga heen, man, hou je onzin voor je, foeterde driftig de oude Pardo dadelijk terug, ...'t is larie, allemaal... Belangstelling...? Ik heb geen belangstelling voor dat onnoozele melkmuiltje en zal die nooit voor 'm krijgen ook.... Die loeres, wees hij naar Leon Pakkedrager, die in rook-wellust zoo over zijn sigaar gebogen lei, dat hij er absoluut geen vermoeden van had, de aangewezen te zijn, ... heeft dat knulletje 't krankzinnigst in de hoogte gestoken... 't is 'n mannetje van niks ... 'n doodgewone prul...

- Ho, ho, oom Jacq, protesteerden gul, joviaal Balront en Halm gelijk; en even blonken hun blonde koppen in den glans van hun onpartijdige rechtschapenheid. En toen de oude Pardo zich opnieuw te weer wilde stellen, zijn brauwen al fel-dreigend naar voren sprietten, zijn mond zigzaggend al schokte, kwam ineens, barsch, de donkere stem van Jef, zijn zoon:

- En voilà assez papa, fini maintenant, je t'en prie....

Als een geschopte, naar zijn hok terug kruipende hond, zoo was de oude Pardo zacht-grommend dadelijk verstild. Maar Eliazer van Caspel vond het spijtig, dat dit heibelt je zoo snel verliep; de aanval op Ko Santeljano leek hem echt genoegelijk. En tegen het bevel van Jef Pardo aan zijn vader in, streelde hij hitsend naar den oude:

- Oom Jacq heeft schoon gelijk... de heele Ko is niks dan bluf...

Het hoofd van Jef Pardo, streng de oogen, draaide op slag naar zijn vader en de oude, dit voelend, bleef zwijgen. Eliazers sluwe streek faalde bar. En nu hij de zoo snel heet gelooopen, spoedig verstilde kibbelaars niet opnieuw tegenover elkaar had gebracht, was zijn hen weer naar elkaar toezuigend woord, als laffe schakeling bedoeld, een vreeselijk alleen staande nieuwe aanval van brutale openlijkheid geworden. En als gelijk met de daad zoo snel, kwam het besef daarvan als een ontreddering over hem. Zijn minne, leelijke wezen, in die plotselinge blootgegeven-

heid, werd van een ineenkrimpende schamelheid.

En op hem neer kwamen dadelijk de slagen.

- Jij heb je onoogelijke bek te houen, versta je, stoof het woedende lijf van Rosetta omhoog, jij, vòdr ieder ander.... Op een enkele na, schamperde hij in dikke nadrukkelijkheid naar de Pardo's toe, heeft niemand zóó gesoebat om Ko's vriendschap en gunst als juist jij....

En Balronts forsche stem ook, en als verzwaard nog door Halms robuust-grommend instemmingsrecitatief er tusschen door, kwam op slag in vernielende ironie en niets sparend wreed, achter Rosetta's aanval aan:

- Wou 't Caspeltje hier 'n rolletje spelen.... onze brave oom Jacq opzetten tegen onze beste André, en zoo, zelf er tusschenuit blijvend, de boven ons allen staande Ko bezwadden, die nog wel afwezig is?.... Wat een laffe moed, Caspeltje.... vies hoor...! Voor dat je dit lukt, trouwens, zul je eerst dat miserabele naar achter schuinende dakkamertje dat je voorhoofd is moeten laten vertimmeren en zal zich ook dat rudemente stompie onder je mond,

dat jij alleen voor 'n kin houdt, tot 'n meer presentabel lichaamsdeel moeten ontwikkelen....

Van Caspel, doodsbleek, trilde. En Leon Pakkedrager, ineens los van de aandacht aan zijn sigaar, viel voorover in een lach.

- Geestig, verduiveldgeestig, Arent, prees hij achter adem, schuin dakkamertje vertimmeren, pruttelde het nog zachtjes, onder zijn snor door, na. En zoetjes, onweerstaanbaar aangestoken door Leons nu aardige, zich als naar binnen lachende vrolijkheid, maar toch ook met een zwakke verwezenheid in haar gaaf-blonde snuitje of de eigenlijke portée der dingen haar vrijwel ontging, lachte Lydia in glanzing van heel haar kopje, de gouden krulletjes trillend, zich aan zijn komisch sussend vermaak, de fijne wangetjes dik.

Zonder dat iemand hem bepaaldelijk had zien komen, zat nu ook Struik aan de tafel. Zijn nog straat-koel gezicht kwam bleek en vaal den baard uit en zijn oogen, van het kinderlijkste blauw, verschitterden fel-extatisch het licht der kroon.

- Myriam er niet, vroeg hij dof in het rond.

Aan niemand gevraagd, kreeg hij van niemand ook antwoord.

De stilte der kamer, waarin na Van Caspels afstraffing dadelijk het paars-vlammende rood-koper van den haard als ontoombaar was gaan heerschen, de hooge, glazuren vazen op den schoorsteenmantel dieper waren opgeglansd en de verstarde lichtjes in de kristallen schenkkannen op den dressoir feller, klaarder uit hun ijle omslotenheid hadden gestraald, was zoetjes-aan nu, door het weer zachtjes aangezonden der stemmen, in terugwijkende verdoffing der dingen weggezweefd.

Tusschen de drie Pardo's en Struik was het gesprek ineens druk opgelopen; en het gepraat der anderen, uitgezonderd Lydia, die in de starre blauwheid van haar wijdopen oogen moeizaam spits enkel maar luisterde en Van Caspel, die in verslagene afzijdigheid heel koest wat achteraf zat, ging er dwars overheen en warrig tegenin.

Jules Drijzel, overdreven bedaard, irriteerend op zijn gemak, trad de kamer in. Even vleugde er jolige begroeting naar hem toe. En

terwijl hij secuur en solide de deur achter zich wilde sluiten, werd hem die onbesuisd als uit de hand gestooten en wervelde voor hem heen Edith binnen. Donker, groot, breed, stond ze dadelijk te midden van allen. Haar zwaar-welvende borst, hoog aan de forsche naar achter staande schouders vast, wiegde zacht en heel haar omber-donkere lichaam sloeg dof-glanzend op uit het lage naakt van haar hals. De fel-roode mond in haar Creoolsche hoofd lachte klein en de oogen gloeiden. Behalve van Leon, die heel voorzichtig en studieus manoeuvreerde met de niet afgestoote en niet afgevallen asch van zijn voor driekwart opgerookte sigaar en daarop in kippig-komische verruktheid staarde, had ze terstond de meer dan geraffineerde aandacht der mannen. Drijzels komst, anders een feestelijkheid, was er bijna finaal door te loor gegaan en had wat van een stil fiasco nu. Zijn smalle, kleine lichaam en heel het altijd eclatante van zijn verschijning, had ze met de wulpschheid van haar onbarmhartige gestalte weggeslagen. Maar Drijzel, opgericht zijn Mongoolschen kop, het gesoigneerde zwart-

zijge haar door een hagel-witte spouwing gescheiden, rag-fijn vastgesponnen aan zijn voorhoofd en hoog-glanzend over de kruin heen, door de ooren bijeengehouden, gaand naar achter tot ver over zijn jaskraag, de zwarte oogen klein rond-open, keek koel en uit de hoogte op ieder en alles neer, ging heel langzaam door de kamer en bleef voor Rosetta staan:

- Ah, naturellement, je l'avais bien vu en entrant.... ik had je dadelijk in de gaten.... magnifiek.... Nou komt Ko Santeljano zeker ook heel gauw....

En zonder Rosetta's bevestiging of ontkenning van iets dat voor hem vaststond af te wachten, was hij heel voorzichtig, als was hij bang voor mogelijke prikkerighedens in de zitting van zijn stoel, juist op de grens der beide pratende kringen, dood-rustig gaan zitten. Maar zodra hij was gezeten, bleek er een vage, stagneerende onzekerheid in de beide redeneerende groepen te zijn gekomen. Drijzel - wisten ze - luisterde altijd heel scherp; en stellig wanneer hij, als nu, in zoo irriteerende, onverstoorbare zwijgzaamheid

er bij zat; dan liet hij zeker niets door. En vrezend zijn schimpenden, vernielenden spot, was als bij afspraak ineens alle betoog-heftigheid zacht-vermompelde woord-bedaardheid, alle heete absoluutheid, aarzelend-gissende concludeering geworden; had het laffe loslaten van dit wrakke bindmiddel - de leugen en het bedrog van 'conversatie' - heel snel, en toch nog onbegrijpelijk voor henzelf, de beschamende stilte-hiaten gebracht.

De beduchtsten waren wel de Pardo's; die vertrokken hun bakkessen, als bepeinsden ze het zacht moedigst contact voor redenatie weer. In het apostel-hoofd van Struik zat driftige weerstreving; hij wou en dorst wel. Verholten, stil, lachten nu enkel Drijzels oogen. Hij had het gezien voor den zooveelsten keer, ze waren verstild voor hem. En nu het fiasco van zijn komst, door de gelijktijdige naarbinnen-stuiving van dat mollige molenpaard zoeven, was hersteld, vroeg hij plots in het rond:

- Hebben jullie allemaal tegelijk de klem in de bek gekregen...?

Maar fortuinlijk was Drijzel dien avond niet; want juist zou hij de machtswerking van

zijn persoonlijkheid ten volle gaan genieten, sloeg met een vaart, sneller en onherstelbaarder dan bij Ediths komst, de aandacht weer van hem weg, verscheen Myriam.

Twee en een half uur, van acht tot half elf, had ze hen, zonder haar, laten bijeenzitten. Het was haar tot een ziekte vergroeide tactiek, die, in een sadistisch telkens langer rekken van den tijd, altijd naar haar liet hunkeren als ze gewacht werd. En ook kon ze nooit wachtend neerzitten om te 'ontvangen', zelfs niet, zeker niet, als zij noodde. Zij 'ontving' altijd zonder dat ze er was, omdat haar verregaande eerzucht en adoratie-begeerte eischten h  r 'ontvangst' ook als zij 'ontving'.

Slank, in soepel zwart, schreed ze aan; een fijn elleboogje voor haar borst, het geel-beenen vuistje ter hoogte van haar gezicht, de groote oogen groenig goud, het hoogkuivende, zwarte haar loodrecht op het loodrechte, fel-zinnende voorhoofd.

In een aarzelende, zacht naar buiten juichende, dadelijk schuw-heesch naar binnen smorende begroeting, liep hun beschroomde hulde in een harkerige consternatie dood. Er

stonden er op, die op slag weer gingen zitten, en er gingen er zitten, die even vlug weer opstonden. Alleen Leon Pakkedrager was gedecideerd met een grooten stap buiten den kring getreden en als gevluht heel afzijdig gaan staan.

Langs Edith, die breed met de armen op tafel leunde, ging ze, Myriam:

- Kind, neem je vleesch bij elkaar, bitste ze naar die met strakken, kleinen mond, en voort liep ze, op Struik aan:

- Zeg, peins je over 'n cognacgroc, apostel, maakte ze dien even licht aan het schrikken. De Pardo's, het heele stel, negeerde ze in den grond zinkend vernederend, zoo hoog en steil ging ze langs hen heen; en op Balront en Halm kwam ze toe met een hand en een lach om haar fijne, intelligente kin:

- Zoo, germanen van taai-taai, goeienavond... Bij Drijzel bleef ze even staan, fluisterde hem tegen zijn oor; zij lachte zich de tanden blinkend bloot, hij bleef zonder krimp, immuun. Voor Eliazer, helsch-ironisch, boog ze:

- Meneer van Caspel..., en toen stond

ze, moederlijk-teeder, heel innig, bij Lydia, met haar spits fijn handje streelend zusje's gouden haar.

- U is Rosetta, keerde ze zich effen toen tot André, ... aangenaam..., en gaan zitten was ze naast hem.

Rein-bekoord keken André's lieve oogen naar haar op; zacht binnensmonds, maar onderscheidend-sonoor toch, had hij een vriendelijkheid teruggezegd. En Myriam, er dadelijk door getroffen, keek hem er warmer op aan. Niemand sprak. De welgestelde sterke statigheid der kamer heerschte weer.

- U is componist, u componeert, is me gezegd, sprak Myriam opnieuw.

- Ja, en de beste componist nog wel onder de diamantwerkers, nam Rosetta, bescheiden, zichzelf oolijk in het ootje, ... en, ging hij op zijn aardigheidje moedig voort, ... vermoedelijk ook de beste diamantsnijer onder de toonkunstenaars...

Zijn fijne wezen straalde zacht; maar boven zijn blanke, teëre voorhoofd, om zijn op-juichend borstelhaar, stond zijn trots, onaantastbaar.

- Ha, ha, hij is goed, niet slecht, lachte plots middenin Leon Pakkedrager, ... stel jullie voor, Richard Wagner met z'n baret op, die op Vrijdag hier op kantoor een partijtje veertig-vier komt leveren...

Even twinkelde de jool.

Maar groot en stil peinsden Myriams oogen naar Rosetta toe, zon haar voorhoofd in verstrakking als tot een vlies. En beschaafd, met kleinen mond, sober en heel effen, zei ze:

- U moest heelemaal geen diamant meer snijen, meneer Rosetta, maar alleen componeeren... tenminste, als het belangrijk is wat u doet... ik zou eerst een en ander van u moeten hooren, om dit te kunnen beoordeelen...

- Myriam, riep ineens zacht, heel rustig, Drijzel, zijn scherpe schoudertjes onbeweeglijk steunen latend tegen den stoelrug, ... Myriam, je weet niets van hem... je weet niet uit wat voor 'n gezin, uit wat voor 'n muzikale familie hij komt... hij is, parole d'honneur, 'n geboren melodist... voilà tout...

De jonge Pardo's zaten in stille ergernis; hun koppen norschten voor hen uit. En een interessant spel van giftige lachjes gleed aan

en af, hield smuigem kermis op het gezicht van den ouden Pardo.

- Kan best zijn Juul, kwam Myriams stem hardnekkig, monotoon, ... maar 't kan me geen steek schelen... eerst moet ik hooren... ik zou me ook niet héél graag op jouw oordeel verlaten...; en naar Rosetta dan manend, vriendelijk-ernstig, onaantastelijk-autoritair, ging ze voort:

- Laat u niet opjagen... laat u nooit opjagen... wat komen moet, komt... en laat u volstrekt niet in de hoogte steken door iemand als Jules... die heeft geen onderscheiding... Hij zou misschien eenige onderscheiding kunnen hebben, als ie niet zoo gewetenloos lui was en zoo smerig egoïst... Nou praat ie maar wat, ontdekt ie artisticeit en kunstenaarschap, waar geen sikkepit ervan te vinden is...

Het breede, hoge lichaam van Balront, lang onbeweeglijk gezeten, draaide plots en zijn sterke, stoere mond, lang gezwegen, schalde:

- Wel, Juultje, zoon van Jauchie, broer van Joepie, neef van Eikie, daar kun je 't voorloopig weer mee doen...

- Van Myriam, Arent, mag ik dat wel, zoo'n pietsie ransel, zei onverstoorbaar Drijzel, ... maar god zij je genadig als jij datzelfde eens probeerde...

Uit Struik bleek voor heel het gezelschap alle belangstelling stil-aan weggevloeid; zijn stem was sinds Myriams komst niet eenmaal meer gegaan en ook had hij geen enkelen keer meegelachen. Hij zat steil-rechtop, met een gehavend stuk papier voor zich op tafel, en stil en vredig, in den ernst van zijn baard, keek hij al maar telkens heel kort naar Myriam en als nog korter dan weer terug op het papier.

- Natuurlijk studeert u contrapunt en harmonie, stelde Myriam, weer aanknappend, wegwijs vast, maar, zakte haar stem als in ernstige ondervraging, sluit u zich bij een bepaalde richting in de muziek aan of schept u iets heel nieuws... ik bedoel, commenteerde ze ganschelijk overbodig, hevig welbespraakt, ... volgt u Richard Wagner, César Franck of een ander, of brengt u iets heelemaal uit en van uzelf...?

Rosetta, in wien de enkelvoudige eenvoud van het *lied* nog maar pas heel zacht was aan-

geslagen en die den moeizamen drang tot zich uitende verklanking ervan, meestal heel stil, het niet aandurvend nog, in zich vasthield, bevend-schuchter, sporadisch er iets van wellen liet, voelde zich vol bezwaardheid plots, beangst, verward door dit vreeselijk, grooteischend openrukkend vragen van die levendige, spiritueel-prachtige vrouw daar voor hem. Zijn blik zonk diep in zichzelf als om te zoeken naar dat heerlijke, dat hij in zich wist; en toen hij opkeek weer, jammerde er zacht een verslagene, vlakke leegheid van zijn innerlijk door het zwaarmoedig bruin van zijn oogen heen. Verpletterd voelde hij zich en als leeggehaald; en al wat er altijd stil in hem zong en klankte, was plots verstomd.

Ze had zijn trillende hulpeloosheid duidelijk gezien, Myriam; maar al meer boven hem uitwillend, al componeerde zij dan niet, zei ze effen en onachtzaam:

- Ja, gaat u de gebaande wegen, nou ja, dan bent u een gewoon volgeling als zooveel andere niet-bizonderen... Dan zijn er voor u maar twee richtingen: Wagner of Franck...

- Ho là-là, attends un peu, ça ne presse pas tant, Myriam, kwam Drijzel, voor zijn doen nog al fleurig middenin, ... tu n'oublies que d'Indy, Chabrier, Strauss, Saint-Saëns, Benoit, et cétera...

- Je weet er geen steek van, Sarasate, spotte Myriam vinnig, ... wat zou jij ook van muziek geschiedenis weten... de scheiding van je haar interesseert je meer dan welke groote meester ook...

Drijzel, heel genoeglijk, lachte zacht. Maar de anderen, vooral de Pardo's juichten overdadig.

- Jef, José, waarschuwde Drijzel koeltjes-gemeen, pas jullie op voor jullie nakomelingschap, jullie mocht eens barsten... Gaat u uw gang maar, oom Jacq, knapt u maar gerust uit elkaar... aan 'n zestiger, zoo waardeloos, is toch niks meer verbeurd...

Toen sprong, als met een snik, de deur open en ineens viel stilte; een zware tocht zweefde aan, maar niemand kwam binnen; en de deur ging weer dicht. Allen keken ze er heen en Myriam, vlug, wilde overeind.

- Myriam, nog even zitten blijven, toe,

vroeg Struik, ... daar is niemand en ik ben zoo klaar...

Maar de deur ging weer en zwaaide wild en wijd de kamer nu in.

Daar stond de oude Pakkedrager.

Schuw, in zware bijziendheid, de dikke glazen van den gouden bril fel opglanzend tegen het licht, was hij blijven staan. Op zijn ongeschoren, mat-ruige gezicht stond de door zijn lichaam vretende waan-angst diepgroevend, hol-grauw te schaduwen. Zijn schrikkelijk versloten loodrecht opgaande voorhoofd zon onder een laagje fijn paarlend zweet.

- Niets zeggen, menschen, en niet kijken... zoo stil laten gaan, waarschuwde Myriam met haar lippen bijna niet vaneen.

En met een vaart sloop hij ineens toen de kamer door, op den haard aan.

- Die is nog mooi, hè Myr, sprak hij zacht in zichzelf, zonder bewustelijk besef van Myriams daarzijn, zich diep buigend over al het koper-mooi van den haard, zijn handen teeder tastend naar de glanzingen;... prachtig is-ie nog, niet Myr... die weet nog niks van

't zinkend schip waarop we staan en waar we op vergaan...

Als jammerend geschrei hadden die laatste woorden geklonken. Heel zijn voorhene macht en glans, zijn ijver en zijn kracht, de weelde van het kunnen en de overdaad van het hebben, het was alles ongrijpbaar om hem weggezonden. En zijn lichaam, in de stil-krijtende smart der verbijstering, stond daar, armelijk verteerd. Naar den schoorsteen wendde hij zich; blies een voor een rond de vazen het stof weg; en slovend bukde hij toen naar een lucifertje op den grond, begon zijn jacht van het eene plusje naar het andere, als verkindschtd dwaal-spielend door de kamer.

Geen van allen keek er naar hem; en terwijl hij bleek-verstild als tot rust gekomen in een grooten stoel bij het venster, waar hij tegen het neergelaten gordijn een schrikkelijke schaduw wierp, telkens opnieuw een rolletje centen, tellend door zijn handen liet gaan, had Myriam weer het woord.

- Jullie moet niet denken, braveerde haar stem, dat ik voor een van jullie allen vanavond beneden gekomen ben... absoluut niet... Ik

zocht boven een klein Boeddhabeeldje, dat me meer waard is dan jullie allemaal bij elkaar... Ik ben gekomen voor u, meneer Rosetta, keerde ze zich naar André, ... en feitelijk, als ik de volle waarheid moet zeggen, ook niet voor u - al heb ik geen spijt mijn Boeddhabeeldje voor u in den steek te hebben gelaten - maar voor uw vriend... uw boezemvriend nog wel, geloof ik, voor wie ik een soort van mysterieuze belangstelling heb... Ze hebben me, vooral in het begin - nu is het een beetje geluwd, ik snap best waarom - de ooren volgetoeterd van die jongen... Vertelt ù me nu eens: is het werkelijk zoo'n merkwaardig mensch...?

Nu stortte zich gansch het zoete innerlijk van Rosetta in zijn oogen uit; ze stonden ineens onder een waas van vocht En heel zijn gezicht verblanke tot een teederheid, zoo toegewijd-diep en warm-dankbaar bereid, dat Myriam, ontroerd, zich afwendde. De maskers der Pardo's waren als tot was verstard; geen leven klopte er meer in hun lichamen. Maar in al de anderen was even verstilde aangedaanheid aangezweemd.

- Hij kent hem als geen ander, Myriam, zei Drijzel zacht, in ridderlijke aanbeveling.

En achtereen, aan één stuk, was André nu aan het woord. Zijn stem zong sonoor zijn liefde voor den vriend uit en heel zijn wezen trilde. Van Ko's geweldigen vader vertelde hij en van zijn zachte, stille moedertje, van de twee broers en het prachtige goddelijke zusje. En Rosetta's verhaal van Ko's proletarische jeugd en van zijn kamp om bevrijding, eerst tegenover dien grooten, heftigen vader en toen, over de geheele linie, tegenover ieder en alles; zijn bijna gewelddadige bemeestering van kennis en wetenschap, vanaf het meest elementaire, dat hij allemaal had ontbeerd, en van zijn ontembaren wil en het heerlijk ontluiken ook van zijn fysieke mannelijkheid nu, het werd alles bijeen een brok snikkende epiek.

Niet storend, zacht was Myriam overeind gekomen en heel zoetjes heengegaan. En toen ze allen gereed stonden om voor dien avond op te stappen, kwam ze weer binnen, stil, effen, ernstig, alleen het geheimzinnige voorhoofd strak zinnend, de groote, groen-gouden

oogen stralend, en ging ze op Rosetta toe.

- Wilt u deze bloemen en dit briefje aan Ko Santeljano geven...?

Den volgenden middag, een Maartsche mist hield wreed, in natten druil den dag omsloten, ging Ko naar het pleintje. Geroepen had ze hem en ineens was heel zijn hooggebouwde kracht van maanden zaming in elkaar gestort. En toen de starre Anna, zwaar voor hem uit de gang doorstappend, de kamerdeur opende, Ko klein, slank, schuchter, ontroerd en bleek in de hooge, breede zitkamer naar voren trad, had Myriam, bij een der vensters hem opwachgend, het gordijn met een ruk omhooggetrokken en weer omlaaggehaald en onder het even naar binnen gewankelde licht in extatische vreugde vastgesteld, dat hij op Beethoven leek.

Derde hoofdstuk
Ko's noviciaat

In het ijle, hooggespannen licht-blauw der lucht was het dartele spel van schraal-guur gewaai en het milde geplas van dol-jonge zon. Wintersch-koud strakten zich de schaduwplekken nog neer, maar vlak er tegen aan leien de gouden zonne-banen al in zomerdrieste verwarmdheid. Van de vlakke, lage landouwen rond de stad scheen het blinkende licht aan te stroomen, in een brutaal-wilde onvervaardheid en stortte het zich schel en heftig uit over heel het stadscomplex, in het blanke der stadswelgesteldheid snel vestigend een bijna rijpe vroeg-zomerscheid, in de schreien de stadsvervallenheid moeizaam kampend tegen de hardnekkige dralingen der wintersche vergoring. Heel het cacophonisch oprazen van het tegen elkaar ingaand en opslaand straat-lawaaï verklonk tot een harmonischen samenzang, zoetjes zwellend tot een zachten jubel van prille, aan-warmende voorjaarsvreugd - goddelijk gekomen nu en als een verlossing verbeid na den barren winter - die nu vrij kon uitgalmen in het onbedekklare, diep-hooge welven der lucht.

In de kokerende, tierige winkelstraatjes

ging het kittig klakken der droog-harde schoenzolen op het koel-harde plaveisel in een parmantig rythme van genot. De geweldige achterwerken der zwaar-brede trampaarden bewogen licht en luchtig op en neer onder het jolig galop der leutig hoef klossende pooten. En de koetsiers, van hun balcon af oolijk turend in die versche, blanke goudigheid der stad, en dronken omwaaid van luwte, lekker, rustig, de kees achter de kiezen, lieten in speelsche luidheid hun lente-schik aan hun koperen blinkende bellen verklingelen. En de donkere ruige venters krijschten met een zoo jong-warm geweld, dat hun begeerige schallingen boven de huizen uit daverden. De hooge, forsche, ros-roode en bruin-roode spannen voor de bier-transporten, in hun zwaar-bekoperde uitrustingen van kopstellen en jukken, door de zon in stoeiende straling telkens gegrepen, gingen breed en kolossaal hun plettenden tred, terwijl de sleepers op den bok, pet-klep over de oogen, zoetjes wiebelden. Langs de grachten, ter weerszij, in een trots zich strekkend prachtig perspectief, waasde een heel fijn groen der boom-kronen

als hoog gehangen guirlandes. Het grachtewater was van een kil-rillende rimpeling nog; zijn spiegeling van lucht, boomen en gevels onklaar en vaag in de trekkende golving sidderend vertrillend.

En vele der breede, hooge huizen stonden daar nog en wederom, donker-norsch, machtig en koel in ongenaakbare opgerichtheid, alsof het daarbinnen ook wel uit te houden was geweest, toen de vreeselijke winter in heel zijn gestreng-teisterende onwrikbaarheid week aan week, zonder aflatens, boven de stad stond en of het luwig wasemen en speelsche waaien van dit nieuwe getij, daar nu ook niet weer het allerbest en het deugdelijkst zou worden genoten.

In de plantsoenen, in de wijksche parkjes en op de pleintjes was overal een heetgebakerd, naïef naarstig ontluiken van heel klein groen, omweven van een fijne wazigheid, en een robuust, bruin-glanzend botten van slungelig-groote loten, druipend van het hars. Het groote stadspark, ver gelegen van krotellende en kazerne-vergoring, dicht nabij de gevestigde, breed en wijd-uit gebouwde rijk-

heid der stad, geurde nu zoet over de gave daken van dit blanke kwartier heen. Van hel licht geel tot brons bruin-groen liep van struik tot geboomte de kleur-gamma daar op; en de altijd stil-snikkende wilgen lachten nu het allereerst mee in een rag-schemerend geel van hun takken. De gazons met de 't licht drinkende, guitige crocussen, paars, wit, geel, waren als blozende, korte schaters van wild naar buiten gebroken lente-geluk; en met het enkel, zuiver hemel-blauw in hun vlak, leien er stil, klaar en blank de vijvers, in de zachte, wijde kommen van het nat-parelende gras. Een dandy-ruitertje draafde er over de weekwerkende paden, met een kittig-veerend, zwart amazonetje naast-an; verwende pronkhonden stoven nerveus in en uit de laantjes; over-mollige kindertjes treuzelden er achter hun bonnes aan.

Het Dortje, al de zon voor zich, stroomde zilver-schitterend, als in heim wee naar zijn landelijke wandel-overtjes, haastig van de stad weg. Rustig, heen en weer, kwamen de dekschuitjes aangeboomd en stoomde er, in een heel stil water-bruisen, het blinkende salon-

bootje. Maar aan de Vram was eerst recht de ruchtige bries, het wimpel-wapperende geklapper en het rauw-harde kleur-geweld van hetvoorjaar; daar stolpte de hemel hoog-open en wijd-heen naar de zee, straalde de jonge zon, onberaden, in scherend lichten, over haar wilde water-deining naar het verre, ruime verschiet van het zacht-wasemende land van den polder. Ze zwalpte in driftige groenigheid en breede golving nu, speelsch, maar een beetje kwaadaardig; overspoelde de hel-roode bakens, beukte de blank-gekopte dukdalven, liet dobberen en deinen al wat er zeilde en stoomde en heel de als fijne dennestammen omhoog mastende binnen-schippersvloot, aan de koele gouden havenkaai gemeerd. En de breede mannen van het wichtige transitotransport aan de veemen, de rosse werkers aan de gele- en bruin-gepijpte stoomers op de West en op de Oost, de stoere borsten aan de dokken, ze hadden allen gloeiend de lente in het lijf. Er was daar aan dit blank uitliggende havenhoofd, nabij de gouden, hevig kleuren schietende kaai van de Vram, een joelende werk-drift, een knuistig aangrijpen van

monsterlijke zwaarheden, een kwiek lichten van geweldige hout-kubussen en een heffen van balen, zonder eind. De kerels, ze zweetten, als was het midzomer, maar ze lachten en lolden en maakten een la weit boven het sissen der zwaaiende stoomkranen uit en tegen het rinkelend afrollen der handlieren in. En als soms het werk-geweld even kwam stop te staan, de herrie ineens wegsuisde, de kerels als weg-peinzend even tot zichzelf kwamen en de voorjaarswind luw-streelend aanflapte, de plotse stilte nog verstillend, dan kwam van over de Vram naar het havenhoofd een klaar hamer-getik als van dwergen aangeklonken, was daar de nijver verkaatsende arbeid van zwermen liliput-mannetjes, die tegen een felrooden scheepsromp van een hoogen, machtelozen stoomer op het droogdok, zaten aangekleefd.

Als een Eva en een Adam zoo gingen Myriam en Ko door dit lentelijk paradijs. De wereld om hen heen was voor de tweede maal geschapen. Stil en onbewoond was ze hen met maar twee menschen er in, die enkel zagen

elkaar en zichzelf. Al wat bewustzijn had en instinct, zich bewoog en zich kon uitdrukken, werd, als te overeenkomstig aan henzelf, uitgeschakeld, genegeerd, ontlopen. Geen levend wezen met gevoel, gedachte en spraak verkozen ze. Alleen hun stemmen mochten gaan en alleen de actie van hun lichamen mocht er zijn, enkel de vurig-juichende en trillend-fluisterende loswinding van hun denken en gewaarworden. Zij hadden heel de wereld in haar stille, ongestoorde uitgestrektheid noodig voor dit hun heilig monumentaal contact. Van hen was gansch de gouden stad, waren de straatjes, de grachten, de singels; de fijne brugjes, de klare hemelen en de leuke buurtjes; alles alleen van hen.

Myriam was de volleerd-bewuste vrouw, hartstochtelijk háár liefde-ideaal verwezenlijkend, de zachte moeder, die zorgend baasde, de autoritair-alwetende levensleerares, die altijd opvoedde; Ko het bloede man-kind dat volgde, de jongen-man, die blozend bekoord zich liet bedoen, de mannelijke nog kuische man, die in verwarde schuchtere adoratie hevig jagend, trillend begeert te

kennen het zalig-gewetene nog ongekende.

Myriam had hem naar zich toegehaald met een alles overweldigende overstelpling. Wat het in haar was, waarom ze alles en ieder in den steek liet en op zij smeed, ze zich in haar matelooze ongebondenheid zoo zelfverkozen ging binden, en, hoewel de situatie volkomen meester, er min of meer onderworpen door was gegrepen, haar geheimzinnige steile voorhoofd tastte en haar goudleerig-spiralende oogen staarden er naar. Vol-rijp was ze al en ook cynisch-verdekt blasée; de rond haar heenzichdood-dringende verliefdheden, door haar zelf grootendeels gewekt, hadden haar nog waan-zieker gemaakt dan ze van aard al was. Maar de smadelijke afkeer in haar van het laf-ijdele, stom-godzalige der man-verkozenheid in haast iedere vrouw, had tot nu toe heel het gangbare, conventionele liefdecontact fel geweerd en zich tot een spel van monsterlijk-abnormaal heerschen in haar omgezet. Zooals de man de vrouw koos, wenschte zij den man te kiezen. Zij wilde van den man, als de man van de vrouw, het beste van het beste, de jeugd van de jeugd, het on-

schuldigste van de onschuld, de trillende oningewijldheid, de wekking van den hartstocht en de het wonder veropenbarende verstildheid der zoet-zalige rust. Haar laf in het gareel gedrukte, onderworpen onovergegevenheid duldde de moedige, heerschend-vrije overgegevenheid van den man niet. Aan haar gelijk moest hij zijn ook in dat opzicht, althans geen stap verder. In Ko Santeljano, bijna zeven jaar jonger dan zij, had ze dadelijk de prachtige ongereptheid, het beschroomd-on-beroerde van den jeugd-man ontdekt. En behalve het fijn-knapelijke van zijn nog verholde, maar innerlijk laaiende manbaarheid en het heerlijke argelooze van zijn jaren-jonkheid, had zijn prachtige fysieke verschijning - zijn schoone kop met het rijk-glanzende bruinzwarte haar, het gaaf-blanke, edele voorhoofd, de bewaasde, grijs-groen spiegelende oogen en de klein-slanke rankheid van zijn lichaam - haar een verrukking gebracht, die ze niet meester was gebleven. En dan was er ook nog - en dit was een belangrijke factor van ongemeene beïnvloeding - zijn aantrekkelijke onopgevoedheid en onverfijnd-

heid, het naïef burgerlijke en benepene van milieu en afkomst in hem, alles telkens overstraald door een in zijn diepste wezen huizende, op zijn onverwachtst iederen keer naar buiten stortende bijna geweldplegende levenskracht. In aanleg en verwerkelijking had Myriams liefde-keus niets van de heerlijk-heilige verblindheid, de sidderende razernij, die bruisend lacht en bevallig lokt en ineenhemelsche vertrouwensvolheid ieder moment van contact op zich wegschenken staat. Haar liefde was bijna enkel grenzenlooze zelfliefde, de verfijnd-sluwe doorwerking van haar niet te breidelen individualisme. Ze had zich niet verliefd op de geestelijke en lijfelijke schoonheid van een warm-levend mensch, dat in zijn glorieuze jonkheid evolueert en metamorphoseert, stralend-zelfstandig, onafhankelijk, maar op het akelig-versteende onveranderlijke, het onbeweeglijk-hulpbehoevende van het koude, doode curiosum. Het was haar glorie eerst en zou haar noodlot zijn later.

Maar in de weer was ze nu met een alles overwinnenden ijver en een abnormaal-consequente doorzetting, den waanzin nabij. In

huis had ze Ko gehaald, hem een mooie kamer met uitzicht op het drukke pleintje ingericht. Een rijkstatig, blank opgemaakt bed werd er geplaatst en vele meubels en rare attributen waren er, waarvan Ko het bestaan niet vermoedde en het gebruik bij benadering niet te gissen wist. De bleeke, altijd zwijgende, alles verzwijgende Anna werd zijn dorpelwachtster. En toen Myriam hem zoo in zwoel-ver-weekende koestering had gehuisvest, begon ze dadelijk en grondig haar kweek. Ze leerde hem lekker liggen in bed, het juiste gebruik van zijn hoofdkussen, de behaaglijke hanteering van het zijden dek. Zijn burgerlijkzware onderkleeren had ze stilletjes betooverd; soepele, dunne, mondain-gekleurde artikeltjes waren er onopgemerkt voor in de plaats gekomen. En al sloeg het gaten in den dag, niet en nooit mocht hij geforceerd gewekt; altijd moest hij ongestoord uitslapen; en daarna dan dadelijk in het bad, voet- en handnagels verzorgd, al kostte het uren. Zijn haar zou voorloopig niet geknipt; plannen van origineele weelderigheid, nog niet absoluut vaststaande, hielden haar voortvarend

ingrijpen hierin nog even diep-bedachtzaam vast Wel moest hij vaak en vooral zorgzaam geschoren en blankjes dan gepoederd. Over de eerste drukte heen, zou zij het scheren zich laten leeren, om die pijnlijke en uiterste hygiëne eischende soigneering van zijn gezicht zelf aan hem te verrichten. Zij leerde hem het bedaard gebruiken van een uitgebreid ontbijt, het knabbelen van leuke kleine snoepjes er tusschen door; het duchtig proeven eerst en het gretig drinken toen der geel-roomige volle melk. Zijn eitjes pelde ze mettooverende vlugheid en als in onaangeraakte glanzende gaafheid rolde zij ze over den rand van zijn bord, sneller dan hij ze kon verorberen. De burgerlijke avondkost van zijn huis verfoeide ze; als een langzaam vergif had dit zijn lichaam verschraald. Rijst en boonen in afwisseling met boonen en rijst bovendien, was kost voor proleten. En ze gewende hem aan de fijnste vleezen en de kostbaarste visch, liet hem gevogelte dienen van kalkoen tot het piepkuiken. Vol lachte ze telkens om zijn maar niet wijkende verwarde onhandigheid bij de maaltijden. Maar als ze de angstige wantrouwend-

heid zag waarmee hij een hem vreemd braadsel kon bekijken en hij in klein-kind-afkeerigheid vleidend haar dwong op slag te zeggen wat dit nu weer voor een afgrijselijke gedrochtelijkheid was, dan gierde ze het uit, onderwijl de fijnste hapjes voor hem uitsnijdend en van alle ongerechtigheden zuiverend, alles leuk wegmoffelend wat zijn appetijt door zijn overdreven weerzin maar even zou kunnen bederven. Een der grootste Dortendamsche maatzaken koos ze voor zijn costuums; ze ontbood den Poolschen coupeur, dien ze daar wist, met zijn formidabele coupe; al die gehurkt zittende Hollandsche snijders met hun bleeke hongerige koppen waren daar kakkerlakken bij. Zij gaf aan hoe het alles moest; een extra zakje hier, een groote en vooral een kleine knoop daar, de voering zus, de kraag zoo. De zwart-blanke, hoog-slanke man zuchtte onder haar overstelpend critisch vernuft. Zijn laarzen moesten aangemeten volgens haar voorschrift; voor een zoo krachtig en breeden voet en hooge wreef deugden geen confectie-lorren. En terwijl ze al die menschen lange halve uren aan hem peuteren en werken liet,

hij hopeloos verveeld, vermoeid, haar smeekend om wat matiging vroeg, schakelde ze zijn schuchter protest en minder omslachtig eigen initiatief doodbedaardjes uit door hem af te leiden; bracht hem een fijn boekje, een interessant tijdschriftnummer of een ander bizonderheidje om zich onderwijl mee bezig te houden en vierde onverbiddelijk, heel kalm en op haar gemak, haar ziek-onuitputtelijke vindingrijkheid en eeuwig praktischen zin uit.

En eindelijk, hij als een pronkende, prachtige doffer en zij als een fijne duif, vlogen ze uit.

Nu begon een zalig dwalen. De dagen waren zonder naam en zonder uren-circling. Ze beseften enkel dat het dag en dat het avond was. Ze hadden geen honk meer, geen familie, geen verleden, enkel maar een hevig heden. Over de prachtige grachten gingen ze, in de heerlijke wegdonkering van den avond, als de lantaarnlichten gelijk gouden staven diep in den roerlozen spiegel van het watervlak zonken; en in het azuren, helle lentelicht van den hoog-openen dag ook, terwijl het ragge, lichte boomgroen zachtjes boven hun

hoofden juichte, de blauwe hemel strak en klaar als een staal-gladde baan in het stille water neerlei. En telkens traden ze naar de bolste buikigheid der simpele brugjes, om hoog over dat heerlijke brok stadsschoon heen te kunnen zien; verrukt keken ze elkaar dan aan, bogen speelsch over de brugleuninkjes, tuurden peinzend in het water; en daarin dan hun spiegelbeeld ontmoetend, lachten ze elkaar knikjes gevend toe en stapten ze in nog hogere verinnigdheid weer voort Het groote park, dat in een jong-zonnig floersig wazen lei en waarin het botte en uitliep, geel was en hel-groen was, brons, bruin, rood, en de zweetende zwarte grond tusschen het lage hout als blauwig rookte, was hen een geurend, rijkfeestend tuin-labyrinth van niet eindigende, al maar voortdolende ommegangen. En soms, zonder een woord van afspraak, schoten ze ineens als in een pijl-snelle vlucht voor elkander uit; hadden ze beiden plots gelijk het harsig-houten melkboerderijtje in de gatengekregen en snelden ze in vurigen wedloop er op aan; gretig bestelden ze dan zuren room en colombijn, snoepten even van het gebak, maar

lieten de breede, blanke kommen burgerlijkzure goedkoopigheid onaangeroerd, joegen naar het park-restaurant om daar fijn en duur te eten.

Ko mocht enkel passief alles wenschen, Myriam enkel actief alles vervullen. Maar wijl zij zijn wenschen als een kweelend vogelaarstertje met de hare wekte, was hij zoet en zacht enkel het meegevoerde kind, de blanke knaapman, die zuchtend, gulzig genoot en onder de heete overstelping van al dit breede en gulle en vreemde duizelde en wankelde bijna. Geen nood kende ze voor iets, Myriam; wat er noodig bleek aan zachte lingerietjes voor haar, aan fijnigheidjes van sokjes en kleertjes voor hem, werd in de zuinigheid van enkele exemplaatjes peperduur gekocht. In de grootste en rijkste hotels der stad namen ze in wilde afwisseling iederen nacht hun intrek; al meer zoekend geraffineerder comfort, al opvoerend de weelde. Ze hanteerde de deugdelijkwaardvolle bankbiljetten met een zwier en een onachtzaamheid, als een acteur de requisiet-banknoten op de planken. Ze beloonde, gaf fooien en kocht om, hoog, royaal en bru-

taal, zonder aarzelen en zonder deinzen, aan ieder die zich in dienst stelde van haar ziekswijmelende doel. Bijna iederen avond joeg ze met hem naar schouwburg, concert, variété of tingeltangel; was ze laat en alles tot op het randje bezet of gereserveerd, dan maakte ze zich coûte que coûte van de plaats van anderen meester, den bureaulist met een zwaren rijksdaalder stiekem in zijn hand en een geveinsde 'vergissing' verlegen in zijn gezicht achterlatend. Nooit nam ze stales; afschuwelijk!, en fauteuil d'orchestre was ook al een proleten-zitje; avant-scène dat ging; maar in de eerste entre-acte, meermalen zelfs daarvoor, suppleerde ze naar de artistenloge. Van een onuitputtelijke, onvermoeibare, een taai volhoudende en doorzettende kracht bleef ze, die niet te slinken scheen. Zij schonk maar, dacht uit en zon, verblindde overstelpend, verwarde overdonderend, weerde tegenstand en brak verzet - demonisch en met engelenlach, alle listen en lagen toetsend aan haar eigen rijkelijke sluwheid - heerschte in een zalig-onbeperkte uitviering van haar brandenden machtsdorst en alles in de geslepene

camouflage van echt en valsch wijsheidsbegeeren, echte en valsche schoonheidshunkering, heel kleinen echten en heel grooten valschen waarheidsdrang. Haar druk en beweeglijk schoonheid-zoeken was meerendeels een duurzaam speurende gevalletjesjacht, een ontembaar haken naar avontuur, zooals haar simpelste en strakste waarheid vaak de gecompliceerdste, meest verwrongene leugen was. Het was een jagen naar contact met al wat zich onderscheidde, het verlangen ook in den glans dier velen mee te schitteren, op voet van gelijkheid met hen op en neer te gaan, dat ijdele volkje nog pootig te domineeren ook. Want in iets waarlijk wegzinken kon ze niet; haar koude, waanzinnig-hooghartige zelfdunk hield haar dieper voelen altijd vast in spot, critiek of laster. Maar de geheime nijd van haar vreeselijke impotentie, de stille walg van haar doodelijke onmacht, deden haar altijd weer als een razende ijlen dáárheen, waar ze het uit de natuur ontsprotene, het voortgebracht-klassieke en het nog jong-gewrochte schoone wist, om dan ter verhulling van haar eigen armzalige innerlijk, het natuur-

schoon in lyrisch bezingende absolute veiligheid, het erkend onaantastbaar-oude in koortsend-bewonderende excessiefheid en het heerlijk opkomende, zwak of krachtig bloeiende, in wreekende ondermijning te beleeren.

Uit het tegenover Ko nu willen hoog en intact houden van dit aanzien, opdat haar meerderheid van meet af stevig gefundeerd zou staan, putte ze de geweldige energie, waarmee ze hem onaflaatbaar overgulpte. Geen rust liet ze hem. Uren drentelden ze door den Jodenhoek Door al de melaatsche straatjes en verziekte stegen doolden ze en, hem nemend bij de hand, wipte zij brutaal de holen, de gangen en de krotten in. Ze hield hem staande op zwart-kleffe, vermolmde brugjes, die over bruin-geel stilstaand water boogden, een schreiend uitzicht gaven op rottende erfjes, schurftige, in elkaar zakkende huis-achteruitjes en hoog open liggende riolen, waardoor dikke ratten in en uit zwommen. Ze doorkruisten heel de afzichtelijke geteisterdheid der wijk, waar de rottige ligging walgelijk de venstertjes uitwasemde. Myriam bezong aan het oor van Ko den prachtigen

toon van al dat bar verganespul. En staan bleef ze met hem voor kouwelijke, zwaar-gekleede, grauwe negotievrouwen, hem aansporend te zien die gezichten in wemelende rimpeling zwart-nadig gebarsten en als door de natuurlijke kleefkracht van zweet en vuil weer voegend gelijmd. Een monter praatje maakte ze met een achter bak-walm zittende vischbraadster en gepofte kastanjes kocht ze bij een gitzwart kind. Ze lachten om de drukke nering van carootje, zoocher, lever en gepelde eieren aan de zuurkarren en vermeden zich in de heete, morsige drift van al wat daar leefde. En toen innig-onverhoeds in een naïeve verheugdheid het carillonspel van den alles van hen wetenden, in tij en ontij hen altijd sterkenden, vertroostenden toren zoet getokkeld omlaag kwam en daarna, als ineens alle voorspel-bekoorlijkheid geweerd, een paar gestreng-galmende slagen, onverbiddelijk het uur vermanend, over heel dit schreiend-vervallen, wegtrottende ghetto kwamen dreunen, gingen ze heen.

En op een nabij gelegen zon-blinkend, tentdoek-klapperend, in een heerlijk getier staand

marktje kwamen ze nu aangedwaald. Voetje voor voetje schoven ze voort tusschen de stallen van oolijk elkaar bekrijschende standwerkers, van gijnig en nijdig het marktende volk beheibelende kooplui en leuke zangetjes uithalende, pientere, bol-breed zittende kraamsters, tot ze plots, en met een verinnigden lach naar elkaar toe, voor de prachtige waag stonden. Als verblijde, enthousiast-juichende kinderen liepen ze om en om dit kittige, oude, nog zoo gave bouwte van tegen elkaar op-rondende, slanke torentjes, waarvan de grijsleien punt-daakjes als in kinderlijke samensholing laag tegen de lucht stonden, schuchter-beducht over heel dit volwarme marktlevens heenkeken. En toen Myriam in onverzadigbare domineering vanaf een bol brugje over twee een eind verder gelegen diepe, donkere wallen, langs het water er nog eens henen keek, moest en zou ook Ko zich nog eens keeren, prevelde ze zachtjes langs zijn wang heen, dat het waagje zoo van verre in de fijne azurigheid van den hemel daar nu stond als een geel-bruin bronzige, goudig-fluweelende Van Goyen.

En vol hield ze den eenen dag na den anderen, zonder ontspanning in de ontspanning. In een hupsch victoriaatje ging het nu langs de glanzend zich schoon stroomende, klein golvende Dort, tot een stuk den hemel wijden turfpoeder in. De geur der jonge lentelanden streek in de zoete luwingen van het stil-suizende winde-spel om hun hoofden heen en de draden-palen zongen zacht. Hij moest even luisteren, wilde ze, naar het innige zich versprokende kabbel-praten van het zon-verschietende Dortjeswater, even omzien naar het lila dampen van de verre, lage stad, even kijken links en dan weer heel even rechts op zij naar de ragst zich verspitsende torentjes. Niets liet ze ongezegd; alles, in drukke aanduiding en sensitieve beelding, moest verwoord, als om het zelfverrijzen van het aandoeningsbeeld in den ander vóór te zijn en te versperren. Ze sprak plastiek; ze verjoeg in wreede onbekommerdheid de zalige, stil-droomende aanschouwing, ze drong en wrong en sprak en wees aan, als wilde ze, de uitputting nabij, in hysterische ijverzucht, ook het groot-zwijgende

schoone-zelf van de natuur overvleugelen.

Naar het fleurige, geurige bloemenmarktsingeltje, in het hart van het stadvertier gelegen, voerde ze hem nu, hem telkens nemend bij de hand door de straatjes woeligheid heen. En lachend bekeken ze dit innige, gezellige stadsbrokje, met middenin de tam-verrijzende peperbus-toren, zijn vier te groote klokken topzwaar heffend even boven de daken uit, de gouden wijzers en cijfers aan den groenfeestenden marktjeskant blinkend door de zon bestreeld. Hier zagen ze vooral het kleine volk van Dortendam in actie. Met een mirakelsche voortvarendheid kocht het daar zijn potje met bloemen, zooals het op een ander marktje met geestdrift zijn geel dun pietje kocht. Het miserabel-verwaten klein-burgert je, de rustig-bravige, degelijke werkman, het helder-werkzame, blootshoofdsche, knappe vrouw-mensch, en het anaemisch-gele, spichtig-fatsoenlijke armoe-kind, ze draafden zich allen in het zweet met hun kleineren of grooteren buit aan geraniums en foksia's, als was het een bedeeing geweest. Achter de meer gegoede koopers holde de ruig-gore bloempottendrager aan;

in een wel een meter lange mand dwars voor den buik en zóó hoog gevuld dat hij er amper overheen kon zien, bracht die in wasemende bezweetheid voor een maffie de blommenpotten thuis. En voor de rijken kwam heel op zijn gemak, als in bedaarde wijsgeerigheid van wege zijn contact met de natuur, de tuinman. Met een diepe, om te vlijen en te stapelen expresselijk verlengde en verbrede handkar haalde die er de potten bij de twee- en driehonderd tegelijk weg.

En toen ze volop hadden genoten van dit tierige, frisch-optimistische handeltje daar zoo midden in de stad, waarboven uit het schrielkleinsteedsche torentje al maar zon-stralend en wijsjes verklinkend en halve en heele uurtjes vergalmend, als kinderlijk surveilleerend te bazen stond, ze bijkans niet konden scheiden van die leuke roerigheid daar en niet van het prachtige singel-grachtje vol van al die met groen en blommen overvulde lollige speelgoed-bottertjes, en nog even nalachten om de pezige langheid der Meersche kweekers op hun wit-geschuurde klompen, al maar doende op de dekjes, soms plots duikend in

de roefjes van hun dan hevig hobbelende schuitjes, of scharrelend tusschen de kleurige potten-rijen aan den wal, toen was Myriam zoo vurig uitgelaten en warm-begeerig naar nog meerdere genieting, dat ze voor dien dag nog het gangetje naar de Vram met hem ging.

Uitgezocht lunchen gingen ze op dehooge, platte, halve-cirkel-ronde belvédère van het daar befaamde koffiehuis. Ze stortte zich wild op het voor haar openliggende schoon van de Vram, Myriam. Ko moest zien dat fijne, witzeilige, gracieus-laveerende, slanke tjottertje, dien hoogen, bezadigden, langzaam vorderenden stoomer, aldielaag-kleine, zich voortjachtende sleepdienstbootjes; vooral letten op het prachtige kleur-wisselende water, van diepkolkend paars soms en brons tot zacht-vergolvend hemelsblauw en even rimpel-vervloeiend zilver, kijken en nog eens kijken naar al die klapper-wapperende wimpels, de vroolijke vlagjes, de blanke en sepia zeiltjes, de fel-roode, leuk-deinende bakens en krachtig staande dukdalven, naar het heen en weer gaande, met veel menschen en karren en wagenspannen zwaar-bevrachte, breed-platte overzet-

veer, dan onmiddellijk, zonder aflaten, scherp turen weer naar iets onmogelijk vers en op slag daarop, zonder poozen, weer bukken naar een nietsigheidje vlakbij diep omlaag. En onderwijl sprak ze maar en wees ze, at ze heel kleine hapjes, belde ze, tergend-brutaal, telkens den kellner, fel becritisierend het eten, breidde ze al meer uit het menu.

Toen kwam het kuiert je over de koel-gouden kaai, langs het zacht-schommelende, varsch-glanzend geteerde, stevig gemeerde spul van de kleine vaart, zoo naar het hellichte blanke havenhoofd, voorbij de zwaargeankerde, huishooge stoomers van de groote vaart.

En ineens, als door de stoere geweldigheid en de fiere, alles trotseerende kracht dier hooge koopvaardijers gegrepen, was Myriams wezen, overmand en verpletterd, trillend ineengeschrompeld, haar actie plots verlamd en eindelijk, eindelijk haar mond potdicht verstomd.

En in een stil-jubelende verlostheid kwamen nu zacht-fluweelend Ko's oogen in de hare glanzen, zag ze de zwijgende smeeking

er in, dit sloopende, vermorzelende genot nu te beëindigen, besepte ze, dat hij verlangde naar een honk, vermoedend ook een schreiend heim wee in hem naar die enkele allerliefsten.

Met een rijtuig ging het nu naar het pleintje en toen Myriam de deur opende, stortte de ros-bleeke Anna met een gil op haar aan.

In den vroegen ochtend van dien dag had Bram Pakkedrager door gasverstikking zelfmoord gepleegd.

Vierde hoofdstuk
De roes

Nu stond het hoge, breede huis der Pakkedragers welgedaan in het kwadraat van een overmoedig-dolle, alle andere levenswaarden vernielende kunst-emancipatie. Heel even nog had het zich verstild, toen Bram Pakkedragers doode lichaam, met het breed-gezwollen, roode, gasverstikte hoofd er uit weggedragen werd. Maar niet was die snikkendverbijsterde in kermend-tragische zelfvernietiging tegen den grond gestort, of finaal bevrijd had er zich een brooddronken, losbandige levensmoed in onaantastbare kranke ijdelheid opgericht. Nu was Myriam de uitgeroepene, de tot vorstin verhevene; en onverzettelijk, onbelemmerd, oppermachtig ging haar felle wezen door het huis, tot het rythme van al wat er ademde regelend. Haar wil dicteerde luid de wet en dat waarvoor ze te trotsch was om het openlijk te eischen en ze niettemin begeerde, dat perste haar demonische psyche zwijgend af.

Allereerst moest Ko, haar waardevol curiosum, nu verzorgd. In een razende jacht, een en al bevel en zonder eenige bekommernis om de hoge kosten, had ze het nuttelooze,

drie kloeke vensters breede salon - het idiote Kaapsche overblijfsel dat ze altijd had belachen - tot een weelderige studeerkamer laten inrichten. Dagen achtereen was haar zinnend, spinnend gespitst vernuft met niets anders bezig geweest. Een divan om terusten, een fauteuil uitsluitend om te peinzen, een armstoel om te lezen, een grandioos meubelmechaniek dat versprong en met het lichaam meeboog en draaide, om te schrijven. Een bureau-ministre, door een knop-drukje te openen en te sluiten aan een der vensters, een lage open schrijftafel voor snel-overvallende inspiratie in het midden der kamer, een handig, bondig schrijfdingetje vlak bij de deur, voor nakomende gedachten en gevoelens bij het heengaan. Gordijnen in dubbele stellen, die door hun losse en dichte stof, hun lichte en donkere kleur het winterlicht konden verzomereren, het zomerlicht verwinteren, een fijnarmige gaskroon, vanuit het kamer-midden neer, door logische bekapping het licht niet omhoog tegen het plafond op waaierend, maar in heldere concentratie drijvend omlaag; een zelf-ontstekende lamp hier, een ondoofbaar

licht-attriboot daar, stof-dichte, hoog-opgaande boekenkasten, waarvan de deuren zwaar als spoorwagens rolden op rails, hevige Steinlens, felle Wilettes en geeselende Caran d'Aches aan de wanden. De verzorging van zijn schrijfgerei was een schepping van het subtielste, nauwgezetste begrip. Het was een wemeling van leer, kristal, koper en fijn hout. Er waren inktpotten die gezellig, grappigverschrikkend mochten omrollen, penhouders die in potlooden, potlooden die in penhouders veranderden; een liniaal die een lakpijp, een lakpijp die een postzegelbevochtiger bleek. En in fijn-zilveren blankheid lei tusschen al dit hyper-moderne spul, inquisitoriaal, de statig-ouderwetsche ganzeveer. Alleen om dit grillige rariteitje te bemachtigen, had ze uren met een rijtuig door de stad gereden. En toen eindelijk in haar exuberant gedoe en in het gezwoeg van dozijnen daarvoor te werk gestelde mensen een beetje rust kwam, de boel zoo wat compleet raakte, alles was geplaatst, gehangen en geborgen, was ze aan het vullen der boekenkasten toe. Zes, zeven van de bekendste boekverkoopers

der stad hadden leveranties; bij groote pakken en kleine kisten werd de geleerdheid en de kunst in huis gesleept. Encyclopaedische kennis meende ze een veilige basis. Er kwamen een Meyer, een Brockhaus, een Larousse, een Pears; vijftigtallen deelen van honderdtallen kilo's. Dat waren de geestelijke bazaars, die zonder veel hoofdbreken wegwijs maakten, waarin gemakkelijk te graaien viel en waardoor met een minimum kennis een maximum geleerdheid over-donderend rond te strooien was. Maar de bron-boeken ook kwamen bij balen. Er kwam binnen- en buitenlandsche letterkunde, biologie, astronomie, boeddhisme, occultisme, reisbeschrijving en folklore. De stroom hield niet op; alles werd in vakken en afdeelingen onder rubriekopschrift geplaatst. Hierbij hadden Leon Pakkedrager en Jules Drijzel moeten helpen en vijf volle dagen achtereen onder Myriams fellen, schimpenden hoon bij het minste dat verkeerd ging, er zich bek-af aan gezwoegd. En eindelijk, alles gereed, had ze Ko er binnen gevoerd.

Als een rijkeluikind, dat in een nieuw huis

zijn weelderige speelkamer betreedt, had Ko gejuicht. Hij lachte en huilde, vlijde zich in warm-dankbare ontroerdheid tegen Myriam aan, holde naar de boekenkasten, greep lukraak de deelen, zette ze zonder aandacht weer terug, streefde het glanzende blad der schrijftafel, lachte om den inktpot, dien Myriam pardoos voor hem op den kop liet rollen, koesterde al de mooie dingen van leer, koper en kristal. Overmand, overweldigd was hij door zulk een overdaad; geleid, vereerd door zoo hoog opgevoerde en consequente zorgzaamheid; trillend-bewogen door een zich zoo naar buiten stortende liefde. En nu verdiepte zich zijn liefdegevoel voor haar, in stijgende vergoddelijking van haar verschijning, tot een verstild-ontdane, breed in hem neer-zinkende, geheel zichzelf verliezende bovenmenselijke adoratie. Hij wist niet of hij haar nu mocht naderen en kussen, tegen haar mocht lachen of bij haar uitschreien; ridderlijk-hoofsch zwijgend voor haar zou knielen, of, in de volle overmeesterdheid van zijn gevoel, zich diep storten voor haar neer. Maar heel stil week hij van haar weg, in een hoog-

eerbiedig vergeestelijken van haar wezen en ging hij, verloren in een onuitputtelijke, zijn lichaam smartelijk verijlende extase, als een geringe, armelijke jongen zitten in den onaanzienlijksten hoek der kamer. Als het proletarisch-verdrukte kind van den donkeren zwoeger Mordechai overschouwde hij nu al die pracht en weelde, zonder besef dat het hem geschonken was, zag het alles heel ver van hem en onbereikbaar. En in een stil-klachtelijk wee kwam als een schreiend-verlangende vreugd het kinderlijk-zoet begeeren in zijn droef-spiegelende oogen staan, dat al die heerlijkheid ook nog eens mocht zijn van hem.

Ko's noviciaat was nu voorbij. Uitgevierd was het razend dolen door de lichtblauwe voorjaarsstad, tot staan gekomen het artistieke jagen naar mooie walletjes, kittige straatjes en het Dortendamsche waterschoon. Het zou blijken, dat het alles nog maar een luchtig voorfeest was geweest, niet meer dan een bedwelmend genieten van het lentelijk getij in zijn opene onomslotenheid, een heerlijk geïsoleerde, rein-gepaarde minnarij, een zoet

spel nog pas met zijn jonge ziel en zijn jonge lichaam, waarin het scherpe geweld van zijn wakkeren geest en de heftigheid van zijn nijpenden wil tot krachteloozen mijmer verijlden en waarbij de telkens wel aan-vlagende zinnebrand zich even zoovele malen in drang van kuische beheersching bluschte.

Nu was er de hoge, ruime, veilige omslotenheid van het weelderige binnenkamersche, de macht en de overheersching van het excentrieke, in half Dortendam bekende home, de imponeerende renommée van het breedstatige pleintjeshuis met zijn kunstcultus van het dak tot den kelder, zijn laffe, in- en uitgaande bent van verholen judassen, geestelijk verminkten, door vleitaal en hoon tot onderworpenheid gebrachten en een heele sliert van lijfelijk geknechten. In dit overbeladen, overbelaste milieu van weelde en razernij, zieke impotentie en paroxystischen waan; van luiheid, liederlijkheid, geraffineerd parasitisme en geestelijken chaos, zouden de door Myriam spelend gewekte krachten in den schuchteren, slanken, nog half verbijsterden noviet Ko, geestelijk en lichamelijk won-

derlijk gedijen en uitgroeien tot ongekeende vermogens.

In de rijk-wijkende ruimheid van wanden en zoldering zat Ko nu iederen dag als een kleine, fijne prins in zijn kamer, vóór de lunch in een tafzijden coin de feu; er na, in zachtblanke geschorenheid van zijn teer gezicht, wel-gekleed, zijn prachtig, donker glanzend haar bescheiden nog, maar toch al gedecideerd vergolvend het artistiek onderscheidende van zijn persoonlijkheid.

Bij verordening van Myriam bleef de strenge, zwaar-eiken deur naar Ko's kamer op de gang gansch den dag stom gesloten. Haar maatregelen van rust en stilte rond Ko waren onuitputtelijk en veel verregaander en meer afdoende dan de liefelijkste verpleegster zou nemen voor een gevaarlijk zieken patient. Er mocht niet gezongen en niet gehold door het huis, niet geroepen en niet gelachen. Onmiddellijk moest Anna zichzelf, de werkmeid, de keukenmeid en de daghit van zacht-vilten pantoffels voorzien. De door de gangen altijd vol en rijk luidende straatbel werd op slag ver-

vangen door een rechtstreeksche bel-geleiding naar de keuken, waardoor enkel dáár een voor het huis onhoorbaar, vernuftig aangebracht schelletje heel kort en scherp overging. En ging Myriam zelf door het huis, sprekend met de zussen of Anna, dan, of ze ver of dicht bij Ko's kamer was, fluisterde ze in irritant-onnoodige hardnekkigheid, al suggestiever, de stilte er heen.

De taak van de bleeke, rosse Anna was tienvoudig nu verzwaard. Myriams opdrachten stuwden op haar aan en golfdn op haar neer in een zoo geweldigen ononderbroken stroom, dat ze ervan duizelde soms en dreigde neer te slaan. Speciale wenken had ze voor het glanzen van Mijnheer Ko's laarzen, voor een bepaalde kleur - niet te bleek, niet te bruin - en een bepaalde krakerigheid van Mijnheer Ko's ochtendbrood, voor zijn radijsjes, waarbij liefst geen witte mochten wezen en voor zijn kaas die niet mocht glimmen en vooral belegen moest zijn. Geen vischkop, geen bloederig vleesch, geen glijerig ding of schoone vettigheid mocht meer op tafel; en zeker in leven nogal griezellig gediert als gar-

nalen, paling, kreeft, moest absoluut en definitief geweerd. Er ging geen dag voor Anna meer voorbij zonder plotselinge, zeer bewogene menu-wijziging en bijna geen stond meer zonder een of andere schokkende huishoudelijkheid. En terwijl heel die razernij, dat idioot-gewichtig, abnormaal doorgevoerd, actief perfectioneeren van het eten en de stilte, de huishoud-organisatie en de sferigheid-zoekerij, niets anders was dan het rumoer van Myriams ziek-onrustige, leeg-onmachtige, bedriegelijke innerlijk, de verholen vertwijfeling van haar wrakken, naar adoratie hunkerenden geest, die scheppen wilde maar niet kon, wilde uitmunten, betooveren en heerschen, schoof ze het tegenover Anna en de boeien alles sluw op Ko - die in waarheid geen notie had van wat er om hem heen gebeurde en daarboven nog zat als een nog niet tot zijn bewustzijn gekomene, plotseling stom-rijk beërfde - ze suggestief fluisterzacht vertellend van zijn ontstellende zucht naar weelde en genot en van het ongelooflijk veeleischende van zijn natuur. Lange halve uren zoo, loog zij ze Ko's persoonlijkheid

voor, maakte ze hem tot een heros van zinnelijkheid en lusten en tegelijk tot een kind van de diepste en aandoenlijkste argeloosheid. Niets hield ze terug om zijn wezen te omgloriën en zijn verschijning te verbizonderen. Zij vertelde ze, dat hij een dichter was, een ziener, een profeet, een met den helm geborene; dat hij in de toekomst kon zien en voorspellingen doen. Van zijn prachtige lichaamsbouw sprak ze en van zijn smettelooze blankheid, van zijn mannelijke kracht en vrouwelijk rondende teerheid. Hij was een man, een vrouw, een kind, alles tegelijk, een wonder van één op het miljoen.

En tegelijk met de krankzinnige verheffing van Ko's wezen en het brutaal-leugenachtige, bijna misdadige commentaar dat ze op vele van zijn eigenschappen gaf, verzuimde ze niet ze te beduiden, dat zij hem had ontdekt en dat alleen háár opvoeding en leiding dat geniale, groote kind een schitterende toekomst zou brengen, daarmee bij voorbaat aandeelnemend in en haar persoon verbindend aan al wat hij zou bereiken. En het was geen spilziek tijdverknoeien wat Myriam deed. Dat ze bij

Anna en de boeien begon met Ko's hysterische vergoding was het welbewuste geslepen overleg van haar altijd in zinning staande, broeiende voorhoofd; want ze wist, terwijl ze onder het vertellen Ko's grootheid als van een koning in hun aller hart lei en hun platte koppen sidderend van ontzag in verbijstering gaapten, dat deze domme schepsels de blindste, meest onderworpen, fanatiekste eerste verspreiders en gangmakers van Ko's roem en dus ook van haar glorie zouden zijn. En zonder haar weefden zij nu weldra verder aan die sfeer waarbij Ko in het huis tot een heilige werd. Ze slopen, ze kropen voorbij zijn kamerdeur, spraken niet meer over een huishoud-ding dat gedaan of niet gedaan moest worden, maar gebaarden het elkaar, liepen tot in de verre keuken op hooggestreckte teenen. De straatdeur op een kier, enkel een neus even zichtbaar, zoo kregen slager en kruidenier de bestellingen toegefluisterd. En Myriams suggestieve dwang had zoo'n vat op ze gekregen, dat ze haar wenschen en voorschriften niet alleen meer stiptelijk volgden, maar roomscher dan zijzelf, ieder op eigen houtje, reeksen

nieuwe maatregelen creëerden, waarvan de toepassing en de doorvoering nog consequenter en gestrenger waren.

De tweelingbroertjes, ongenadige barre rakkers als ze deruimte hadden, werden 's middags uit school komend dadelijk in de gang al letterlijk als een paar gevaarlijke boeven opgevangen. Met hun vijven, zessen vaak wachtten ze hun op en gooiden ze zich op hen; dan gingen hun de schoenen met een ruk van de voeten en werden ze in ijzeren overmacht, half gedragen, bijna gesmoord naarhunkamer gebracht Myriam, die van dezen barbaarschen overval, iederen middag weer, natuurlijk niets wist, prees telkens de tact van Anna en de boeien, waarmee ze blijkbaar de broertjes zoo gezellig rustig wisten te houden, stak ze pluimen als palmen op den kop en gaf voor de twee joggen fijne snoeperijen. Broeder Leon had geen leven. Die beroerde cel van hem kon door het huis jammeren als een grienende ouwe kerel die dronken was; ze hadden hem met zijn instrument op het meest afgelegen, rottigste zolderkamertje geduwd, alle naden en reten luchtdicht afgeslo-

ten en al de deur-wijkingen ook secuur geblindeerd. Hij stikte er bijna, maar geen cel werd gehoord. En gansch den dag mocht hij geen levensteeken geven, moest hij onzichtbaar blijven; had hij genoeg van zijn kamer, dan, zonder aanleggen, rechtstreeks van boven naar beneden, de straat op. De twee zussen zweefden geluidloos als zeepbellen door het huis en knapten, even stil en geheimzinnig als die, telkens in haar kamers weg. De toegang tot het huis was in die dagen een hachelijke zaak, waarvan de geraffineerde regeling en volle verantwoordelijkheid uitsluitend berustten bij Anna.

Toen Ko en Myriam van hun een vlucht gelijkenden, geëxtasieerden uitstap, waarover zich heel de kring gekrenkt had gevoeld, eindelijk waren teruggekeerd, Bram Pakkedrager onder geleide van wel vijftig volgkoetsen naar zijn graf was gebracht en Ko's kamer door al wat handen had onder Myriams aanvoering tot een rijk en behaaglijk home was ingericht, waren ze allemaal dadelijk enthousiast en druk komen opzetten, bij kleine stoeten op het heerlijk-royale huis aangedrongen.

Maar de kerelige Anna, handen op de heupen, stond klaar, was er op voorbereid en zou ze ontvangen. Eliazer van Caspel - de ongelukkige - die in de smuigeme allen wilde voor zijn en met zijn verdwaasden papegaaienneus vooruit en schriële stompjeskin naar achter, er het rapst naar toe gesnuffeld was, had Anna's brutaal-pardoezen eersten opdonder van ongenadigen afweer op te vangen gekregen. Teruggeduizeld was hij, bleek, bevend, een toeval nabij, afgedropen. Maar tegenover de anderen zijn stampvoetend fiasco verzwijgend, had hij er heel den kring, behalve André Rosetta en Daan Santeljano, successievelijk stilletjes-aan zien heengaan en niet een uitgezonderd ook fijntjes zien afwijzen. Zelfs Jules Drijzel, die, vrijwel zeker van zijn zaak er zoowat het allerlaatst op zijn dooie gemak heengekuierd was, had, bedaarder nog wel dan hij gegaan was, rechtsomkeert moeten maken. In allen was woedende gekrenktheid aangevraagd. Het driftige Hollandsch van de Fransche Pardo's werd tot een negertaal van komische onbeholpenheid. Lou Struik was niet te houden. Een madonna-kop naar My-

riam op zijn atelier oversmeerde hij op slag tot een dwaas-verbolgen Christuskop naar hemzelf. De hooge, blonde Arent Balront deed in zijn aristocratisch-sobere kritiek op het geval toch wel lichtelijk schlemielig van machteloosheid; en van den germaan-stoeren Roelof Halm knarsten in zwijging de breede, wreede kaken vernielzuchtig op elkaar. Alleen Drijzel, onverstoort, oolijk de bruine oogjes, een lachje om de zwarte grot van zijn mond, was uiterst welgemoed en monter, betreiterde fijntjes hun aller woede en constateerde ten slotte dood-flegmatisch, dat Myriam en Ko heel gewoon, maar vooral heel begrijpelijk, stijfmisselijk van ze waren.

Natuurlijk wist Myriam precies hoe diep allen waren beleedigd; maar ze had er schik in te weten hen danig op stang te hebben gejaagd en met minder dan een wenk ze allen weer om zich heen te hebben. Doch nóg wilde ze Ko alleen voor zichzelf. Niet uit vurigen minnedrang allereerst - al was het mee een van de middelen ter bereiking van haar doel - maar om hem al meer, al dieper en overstelpender te doordringen van het buitenge-

wone en de hooge begaafdheid van haar persoonlijkheid, waardoor hij haar dadelijk, maar vooral als hij rijpte tot iets grootsch - en dat zou hij -zóó tot kunstenaars zou verheffen dat ieder in haar schaduw kwam en zij zichzelf en anderen zou kunnen suggereeren dat zijn scheppingen even goed, ja, eigenlijk de hare waren. En ook hield ze hem in die gouden kooi hardnekkig nog weg, om met hem als met een totaal gemetamorphoseerde in den kring te verschijnen en alle reminiscenties aan gemeenzame gelijkheid in een tot eerbied verstijvende adoratie te fnuiken. Hij moest, als zij kwamen, onmiddellijk een onherkenbare, van hen vervreemde, hoog boven hen uitgestegene zijn, het mysterieuze kweeksel ook en niet het minst van haar formidabel vermogen. Het zou hem maken tot hun aller meester, van wien zij de meesteres was. Daaraan werkte ze nu nog binnenskamers met een abnormalen ijver. En als daarna dan Ko's openlijk levensfeest begon, dan zou ze, gesteund hierbij door hun aller slaafsche hulp, het geweldige van zijn wezen en het angstig-bovenmenselijke van zijn kunnen door

heel Holland en in den vreemde propageeren en lanceeren, met nog fellere kracht dan een de talenten en de mysteries zijner sujetten pootig exploiteerenden impressario. Dat ze daarbij, voorloopig althans, moeilijk de plakzuilen en de advertentiekolommen kon benutten, bepeinsde ze als een gangbaar-laffe belemmering van haar voortvarenden wil, en duchtige equivalenten moesten worden verzonnen ter bereiking van dezelfde doeltreffendheid der uitgeschakelde middelen. Want terugdeinzen zou ze ten slotte voor niets. En heel de zieke energie van de tragisch-onverzettelijke paranoia zoog zich nu in haar samen tot een gruwelijk-kragtige eenheid van absolute verbijstering. Hij zou groeien, Ko, met haar, door haar; stijgen, weergaloos hoog, boven alle middel maat uit; groot worden, te groot voor zijn kring, voor zijn stad, voor zijn land.

En terwijl Myriam als een diabolische heks, als een bergen verzettend monstrum rondjoeg en als een hysterisch-bezetene, door machtsen roem-begeerte verwilderd-waanzinnige, aan de regie en de enscèneering van dit schouwspel zwoegde, zat Ko diep-verstild

nog, heel slank, heel fijn en schuchter in de statig-hooge, weelde-brede kamer, zonder het flauwste besef van wat er rondom hem gaande was; zat hij daar maar, met in hem het zacht-zingende geluk van zijn prachtige jonge liefde voor Myriam, in een aandoenlijk argeloos onvermoeden van haar vreeselijke hereditaire defectheid en barren geestelijken nood en tegelijk ook met het stil-schreiende verdriet dat er Lotje, zijn heerlijke schat, zijn goddelijke engel niet was en André niet en Daan. Maar de strenge afgeslotenheid in het huis en de zware stilte bleven nog intact. Alleen het communiceerende deurtje tusschen Ko's studeerkamer en Myriams boudoir was gansch den dag geen oogenblik in rust. Iederen morgen kwam tusschen een kier enkel en heel afgestemd haar omber-donkere hoofdje gluren. Dan sprong hij op, Ko, en ijlde op haar aan. En terwijl het akelig-plankerige ding noch naar haar, noch naar hem toe week, werd het zoo enkel een wisselen van zoete woordjes en zachte zoentjes zonder eind. Na een onwezenlijke, onmogelijke stilte soms wel van meer dan een uur - Ko popelde van nieuw verlangen

en had geen rust meer - ging dan eindelijk het deurtje weer, kwam haar fragiele wezen prachtig van zuivere gracie verschenen in een Japansch fijn zijden peignoirtje, de kleine, teere voeten in goud-leêren slofjes meestal naakt. Uit haar ivoor-beenige handjes kreeg hij dan de fijnste snoeperijen, uit haar kleinen, geestigen mond de meest navrante levensleer. Van heel den dag was dat wel de stond van haar grondigste en vreeselijkste beïnvloeding. In dit eerste, versche contact weer, na haar slaap en na haar bad, frisch en onvermoeid en in haar soepel-dunne, intieme ongekleeedheid zalig bekorend, wist ze hem veerkrachtiger en brutaler dan wanneer ook daarna te doordringen van dingen, die blinkend waren verhit van haar spiritueel-schoon enthousiasme en zwart doorloggen van haar alles schennenden, vernielenden, heftigen haat. In dit vroegvoormiddagsche, superbe uurtje dorst ze de meest malveillante dingen aan, tastte ze sluw naar al wat er nog aan atavistisch voelen en denken in hem leefde, ondermijnend zijn diepste gehechtheden, zijn schoonste aanhankelijkheid en trillendste liefden; dan, haar steil-

vreeselijke voorhoofd in misdadige zinning, haar prachtige, als goud-erts weerschijnende oogen in biologeerenden toover, beet ze, natuurlijk ter zijner algeheele bevrijding, vooral naar al wat er aan menschen nog om hem heen stond. Dan was Lotje een lief, onnoozel prulletje, een zuster-Hadewijchje uit de Sjoelstraat, Daan een prengeltje, met zijn burgerlijke persoonlijkheidje door de arrogantie van zijn heerenjasje heengezakt, André Rosetta een niet on-sympathiek slaafje dat doorgaans te veel naar uien rook; was aan al de anderen ook geen haar goed, Drijzel een parasiet, Struik een klaplooper, Halm een wellusteling, Balront een hersenloos aristocraatje, waren de Van Caspels gedegeneerden en de Pardo's dieven.

En terwijl Ko's oogen in diep-grijze verschriktheid, heel stil, al die vreeselijkheden achterna staarden, was ze heengezweefd, Myriam. Maar vóór hij nog bij zijn positieve was, stond ze er al weer, schuldeloos en vol charme, in de slankheid van haar enkele, blankbatisten onderrokje, glad om de ranke, teere heupjes en met een fijn kanten matineetje om de

breekbaar-riële schoudertjes. Onweerstaanbaar was ze dan, en breed, mild en alles vergetend, kwam Ko weer op haar af; maar zij, lachend er op bedacht, was ineens weer door het deurtje weg. Nu ging ze zich voor de koffie kleeden, riep ze Ko in haar kamer. Getuige moest hij zijn van haar originaliteit en van haar smaak. Den eenen prachtlap na den anderen plooidde ze nu dwingend om de gracieuze slukheid van haar gestalte, vlug, nonchalant en raak, zoo, dat iedere worp van de stof uit haar gevoelig-fijne handen tot een artistiek ontwerp viel van een ten voeten uit volslagen kleed. Onuitputtelijk, onvermoeibaar, heftig scheldend onderwijl op al wat er in Holland naaister en coupeuse was, in vurige triomphantelijkheid, ging ze al maar door dan, tot ze plots, terwijl haar voorhoofd als doorschijnend zich even effende, op een model wat langer tuurde, een speld stak hier, een steek deed daar en voor den dag gekleed was.

Als Ko na de koffie dan wel heel graag in heerlijk stillen mijmer zou zijn weggezonden, omdat hij hunkerde naar reëel-diepe doorschouwing van zijn plots zoo vreemd en hevig

gemouvementeerd leven, duidelijk wilde zien waar hij nu eigenlijk stond en was terecht gekomen, stiptelijk nagaan ook het weinige dat hij deed en vastleggen vooral het vele dat hij naliet, dan, vreeselijke kwellend, liet Myriam ook niet van hem af en ging voor iedere nietigheid het plaisante deurtje even onophoudelijk. Ze kwam, heel expres, met een fijn porseleinen poppetje en verdween op slag weer, even dringend, met het dingske heel exquis in haar hand en een wijs-zwaar woord van Boeddha in haar mond. Maar dadelijk stond ze er opnieuw, haar armen vol bloemen; en terwijl zij ze vaardig en toegewijd schikte in glas en vaas en pul en als vanzelf zijn stoel ermee te sieren begon, perste ze hem interesse af voor het schoone van de kelken en de kronen, voor het wonder van de meeldraden en de stampers. En in en uit liep ze maar in rusteloze opdringing en totale absentie van eenige bescheidenheid, droeg een mand vol haar bewierookende brieven aan, die hij noodzakelijk moest lezen, wierp een portefeuille vol platen en photographieën naast hem neer, die hij allemaal een voor een bekijken moest. En mono-

toon, zelfbewust-langzaam, kwamen op dat alles dan de omstandige commentaren, zwollen haar in eindeloozen kringgang gaande troebele woorden-reeksen aan tot bijna intimideerende betoogen. Dan was ze op haar best, wyl ze dit *het* moment waande van haar breede en diepgaande opvoedende krachten, gaf ze hem haar verheven-veeleischende inzichten in kunst, schoonheid, filosofie en leven, schonk ze hem heel de chaotische, door hoogmoed en waan verbrijzeld dooreen liggende bezitting van haar geestelijke rommelkamer.

Dagen, weken nog ging dat zoo door, terwijl de streng bevolen stilte door het huis bleef suizen en de isolatie onverzettelijk stand hield. En toen ze Ko's geest murw had geslagen en zijn fysiek had meurs gebeukt en zijn bewondering en liefde voor haar waren gestegen tot een graad van waanzin; zij óók voor hem de onschendbare, alles vermogende was geworden, toen kierde de huisdeur voor Lot, Rosetta, Daan en Raf en ging ze daarna wagenwijd voor allen open.

In het, aan den hevig-benieuwden, enthous-

siasten loop er heen, voorafgegane bezoekje dat Lot Ko had gebracht, was het enkel de zuiver-heerlijke liefde van twee smeltendsmachtende harten geweest, die in elkander waren weggezonden. Ze was in de wijd-rijke kamer op hem toegeijld, Lot, juichend, snikkend en met haar armen om zijn hals op zijn borst gevallen, zoo overgegeven-verheerlijkt hartstochtelijk, dat Ko in schreiend-ontroerde niet-bedachtheid even had gewankeld. En ineens, vermakelijk-heftig, als een speelzieke, dwaze wildzang telkens aanvallend, was ze hem overstelpend druk en vlug achter elkaar, zijn heele gezicht langs, gaan zoenen, zoenen zonder eind. Nog even tegenover elkaar gezeten toen, de eerste hevige vreugde zoetverstild, waren haar zwart-fluweelendeoogen als twee bedauwde violen in een telkens zegenrijk glanzen naar hem toegegaan, hem als zeggend, dat zijn groot geluknu ook volkomen het hare was; en heengegaan was ze in de zacht-stralende blijheid van haar blank-lichtend gezicht, zonder zweem van gedachte aan dat wat in hem telkens als een brandend zelfverwijt naar boven was geschokt: zijn veron-

achtzaming van allen, zelfs van haar, weken en weken achtereen.

Toen was Daan gekomen.

Natuurlijk had hij Lotje sterk en gewetensvol beloofd zich goed te zullen houden, van geen verdriet of stug, stil verwijt blijk te geven, alleen zich te laten meenemen door en opgaan in Ko's groote, nieuwe levensvreugde. Maar op weg er heen, gevochten had hij er tegen met al zijn kracht, was heel de smart van het met Lotje vereenzaamd weken en weken wachten, ten laatste op een enkel woord dan maar van Ko, weer zoo hevig zijn zwaarmoedige innerlijk ingescheurd, dat hij bij Ko was aangekomen met zulk een weeverbergend verstrakt gezicht en zoo fel geemotioneerd, dat zijn hand als verstroefd die van Ko bijna niet had kunnen omvatten, zijn stem niet meer dan een schorrije begroeting verbrabbelde. Maar hun blikken waren eenige malen diep, heel diep in elkaar gegaan.

Wat Lotje, met haar goddelijke onbevangenheid, geheel opgaande in zijn vreugd, zoo onbewust groot-menschelijk Ko ijl-fijn had onthouden, had Daan, met al de zwaarte van

zijn ernst en zijn niet en nooit vergevende donkere hart, hem klein-menschelijk, brandend-hevig getoond. Ko was er even kapot van geweest, wijl het de eerste knauw der felle waarheid in zijn nieuwe levensbegin was. Maar toen André Rosetta in zachte geluksschalling van zijn stem met beide armen vooruit op hem toegelopen kwam en in nog inniger juiching, met vele beloften van spoedige terugkomst, weer was heengegaan, had Ko Daans houding miserabel van malle, ziekelijke zelfwaarde gevonden en was hij stilletjes over dit onaangename intermezzo heengegleden.

Rafs bezoek was kostelijk geweest. Die had alle verhevenheid en geestelijke heil, alle oude en moderne moraal, intellectualisme en kunstenaarschap eenvoudigweg vierkant aan zijn laars gelapt en er dadelijk parmantig rondgestapt als een zich lang niet onbehaaglijk voelende expert, die met de heele taxatie allang in zijn zak, onmiddellijk had gezien dat het zaakje gezond was. Zijn felle, grijze oogen hadden eenige malen diep indringend in die van den op dit punt zoo klaar-onschuldigen Ko geglunderd en met een zacht klopje op diens

rug en een slim-leelijken lach om zijn mond, was hij haastig, geoccupeerd als altijd, weggegaan weer.

Successievelijk waren ze allen er nu heen gekomen. Van gekrenktheid was bij geen hunner meer sprake. Heel de kring, integendeel, had zich nu, niet alleen in een op slag enthousiast-hernieuwde, maar vooral veel diepere adoratie voor hem neergekronkeld. Want hadden ze hem vroeger vrijwel uit eigen drang en waarneming nog min of meer ‘amicaal’ vereerd, nu was het Myriam, die door haar sluwe, kranke, suggestieve bemiddeling een zoo mysterieus licht over zijn wezen wist uit te zenden, dat hij niet minder dan een god voor hen werd. Ze vonden hem allen bij dit eerste weerzien zoo verrustigd, zoo mild en zoo voornaam, zoo wijs geworden ook en als veredeld. Ze waren hem allemaal heel aarzelend en heel beducht genaderd. De stiltedwang bij het binnenkomen, door Anna, de boeien en de zussen nog onverzwakt gehandhaafd, eerst, en de hautaine ontvangst vooraf dan nog bij Myriam, daarna, hadden hen half geparalyseerd. Eliazer van Caspel was met

handschoenen aan gekomen, die hij onder den hoogen schater van Myriam weer heel vlugjes weggemoffeld had. De lange Pardo-neven, uitgerekte langer nog, dwaas-deftig in jacquet, de bouwmaterialenfabrikant Arent Balront als een dorpsche hel-blonde dominee, potsierlijk in gekleede jas. Die allen hadden gemeend dat dit wel zoowat de officieele verloving van Ko en Myriam kon wezen. Maar Lou Struik had daaraan blijkbaar zwaar artistiek maling gehad en was in sympathieke kinderlijke verwezenheid in zijn meest bevleete schildersbuis gekomen. Jules Drijzel alleen had niets uit- noch aangetrokken; hij was gegaan in zijn zwart-kamgaren colbertcostuum, dat hij al acht jaar droeg en het eenige was dat hij momenteel bezat, zijn krachteloosminne lichaam niet bij machte was te doorslijten, in al sterkere glimming enkel maar kon verkalen. Oom Jacques, de oude Pardo, die dag aan dag weken achtereen, als een nerveustrillende setter zoo van de straat recht-door de steile, lange trappen naar het kantoor opgekropen was, zonder dat hij het één enkelen keer had gewaagd aan het popelende verlan-

gen van zijn afgunstige hart, in de woonkamer eens poolshoogte te gaan nemen, toetegeven, oom Jacques, onder de extra-feestelijke glanzing van zijn hoogen zijden hoed, zijn lippen rooder aangezet en zijn snor nog martialer omhooggekruld, was er ook verschenen. Nog nimmer had zijn perkamenten gezicht zoo onbeheerscht-openlijk de ontzettende dubbelheid van zijn innerlijk laten verglippen. Terwijl zijn eene wang in geëxtasieerde vriendelijkheid lachte, - grijnsde, huilde zijn andere. De brandende spijt over den loop der dingen had hem vernield. Welde, als hij er kwam, altijd even onweerstaanbaar in hem de trots van gesoigneerden beschaafden ouden heer, van oom, en kort pas, ook van voogd over de minderjarige tweelingen en trachtte hij daarmee dan ironisch te imponeeren, soms zelfs zoetjes te dreigen, nu had hij er dadelijk gestaan als de verworpene, als de afhankelijke knecht, de slaaf van Myriam en als de murwgestriemde onderhoorige van het gloed-nieuwe souvereintje dat Ko was. Maar gedaan had hij als de hevigst welmeenende, de diepst ontroerde, Myriams beide handen gegrepen

en haar op het voorhoofd gekust, Ko aan zijn borst gedrukt en hem vaderlijk den rug bestreeld.

Met de komst van oom Jacques als slot had zich gansch het schouwspel dier reünie schitterend voltrokken. Nu waren Ko's volledige macht en heerschappij gevestigd en erkend. Heel het personeel, de familie en de kring lagen voor hem neer.

Vele weken, ettelijke maanden al had hij niet anders gedaan dan stil naar de stem van Myriam geluisterd en telkens weer verstomd in de gouden wenteling harer oogen gekeken, haar in vervoering bewonderd en volgens haar invallen en verlangens geleefd. En al had hij zich dikwijls onder haar geweldige overstelping tot stikkens toe bedolven gevoeld, verontrust en verschrikt ook door haar sluipsche sluwheden, haar wantrouwen, haar haat en het opzweepende, opruiende geweld van haar bloed, - als een ploeg door braak land was haar geest door den zijne gegaan, had zij, als geen ander nog vóór haar, zijn innerlijk verruimd en verdiept. En zoetjes, heel zacht, naïef en lief was nu de werking van Ko's natuur be-

gonnen en had zich zijn psyche opeen klarendlangzame herwinning van zichzelf ingesteld. Al meer en al duidelijker was hij Myriams niet aflatende, hem fel rijpende bemachtiging als een zwaar-vermoeienden psychischen druk gaan voelen en als een volkomen inzwachteling ook van zijn heele fysiek. En een innig, zoet-heimelijk verlangen welde er in hem naar vrijheid en actie. Het in al die weken zoo diep in hem gezamelde sloeg benauwend als een worging rond zijn keel, was in zijn zwaarplettende passieffheid niet meer te dragen en moest in gloeiend-actieve, brandend-schallende contacten nu naar buiten breken. Hij begeerde dit niet los van Myriam, die heerlijke, prachtige, rijke vrouw, maar naast haar en met haar. Doch Ko's dweepend-jonge liefde bezat nog niet de fierheid van eerlijkonafhankelijk getuigen en als een te verzorgd, te vertroeteld kind, blank vermelkt en mollig gemest, werd hij stil en zonk hij in.

Toen keerde het in Myriam met een vaart. De zware gangdeur naar Ko's kamer ging open met een zwaai. Alles wat leven had en spreken kon, werd naar Ko nu toegedreven.

De zussen liepen bij hem in en uit, Leon Pakkedrager zat er uren, zacht onder zijn fijne rosse snor door lolligheden te vertellen en imitaties te verrichten. En al de vrinden van den kring, die na hun eerste bezoek, uit vrees voor Myriams wreede affronten, nog niet waren weergekeerd, werden in allerhaast en met den meesten aandrang opgetrommeld. De krachtpatserij van de felle Anna aan de straatdeur werd, even gewichtig en streng als ze bevolen was, afgelast en over de witzwijgende, duizelende meid heen, liep het groote huis van den ochtend tot den avond weer vol. Nu vierde Myriam haar hopeloosmachtige artisticeit in een bandelooze gastvrijheid uit. De koffietafel werd iederen dag langer, de middag-thee leek al meer een receptie, de avondmalen groeiden tot volslagen diners. De kring beliep het huis met het lachend-brutaal genomen recht van vrije introductie en meermalen zaten en stonden er plots mensen van wie Ko aan Myriam de namen vroeg. De avonden waren er hel-verlichte feesten, waarbij het Kaapsch-zware zilver domineerend de overdaad der vruchten

en snoeperijen droeg, het pralend-prachtige kristal den rooden en witten wijn verflonkerde. En wie er van den kring op den laten avond te gevuld, te ongemakkelijk, te vadzig was om in den vroeg-nacht heen te gaan, die bleef; koos ergens een bed, een divan, verscheen den volgenden morgen op een paar gevonden zacht-leêren pantoffeltjes aan het ontbijt en draaide in lediggang uit om fijntjes, als een van de eersten der vrienden, in het royaal-rijke huis opnieuw een dag te beginnen.

En staag-brooddronkener steeg er de roes. In Myriam was voor niets een deinzen meer. Ze smeed, ze scheurde het geld aan stukken en graaide telkens in de stalen kast, blind, naar nieuw papier. Als in een verfoeilijke zwelging van heroïek bedreef ze haar daden van spilzucht. Met rijden en koopen, met weer rijden en ruilen, met nog eens ruilen en weer rijden bracht ze lange halve en korte heele dagen door. Een vrouw alleen in en uit een rijtuig en in kwieke zelfhanteering telkens van het portier, had een wereldsche bekoring; die wilde ze en daarom reed ze, reed

ze iederen keer weer. Er kwamen rekeningen van stalhouders en goudsmeden, van bloemen- en leêrwinkeliers, die te zamen zoo hoog waren, dat Myriam er zelf van zei, dat Bram Pakkedrager, bij wijze van geldbelegging, er een burgerhuisje voor zou hebben gekocht. De huishoudkosten, altijd al op royalen voet, waren viervoudig gestegen. De keel moest fijn en rijk te goed gedaan. Was ze tot beschaafde vrouw gegroeid, een dochter van den Kaapschen tijd was ze gebleven. De maand-schuld aan bakker, kruidenier en slager beliep dan ook vele honderden, bereikte dikwijls de duizend rond en de jaarschuld aanschoeisel, onder-en bovenkleeding, mode, bedroeg vele duizenden, zwaaiden in deze laatste periode lustig om de tien.

Voor haar lichaamshygiëne apart besteedde ze dan nog sommen waarvan niemand het juiste begrip had. Baden deed ze, 's morgens bij het opstaan, baden 's avonds voor het slapen gaan, baden soms zelfs op het midden van den dag. Water was haar leven, en haar badkamer, met al wat er aan sanitaire vinding bestond, breed en hoog en

glanzend erin, pas haar opperste weelde.

Breidde de vaste vriendenkring van het huis zich sterk uit, het vlottende bezoek steeg er met sprongen. Wat er aan celebrities in Dortendam rondliep, haalde Myriam binnen. Het waren meerendeels venten van een ontzaglijke ruigte, het hoofdhaar woest golvend naar achter, vallend over de schouders, het baardhaar vlak onder de jukken beginnend, vol, gespleten of in zinnelijke sik, reikend tot op den buik. Schilders waren het, etsers, houtsnijders en instrumentalisten; geweldige, breed-gebarende, roerige manschappen uit het keur-schoone vendel dat diende de kunst; ijlhoofdige impotente parasieten, die in ruil voor lekkere eetmalen en een weekje gesoigneerde logies in dat gezegende overdadige huis, wat stuntelige theorie, afgunstige critiek en een doorlopende groote bek gaven. Maar ook zaten er vaak een arrebeier, verward epigoon en mislukte copie van de in die dagen waarlijk grooten revolutionnair strijder, een maniacale, half demente phrenoloog, die als een begeerig-naarstige, op vlooien beluste orang dadelijk op iederen hersenbol aanvloog

en een heel knap, heel pedant, bleek en fijn, goud-gebrild medisch doctorandusje, redacteur van het met de kunst coquetteerende en alle kunstenaars ophemelende studentenblad 'Studiosa'.

Door heel dit concentrisch cirkelende gezelschap, waarvan de binnenste kring de 'vaste', de buitenste de 'losse' mannen waren, bewoog zich Myriam, met Ko altijd als het mysterieuze wonder in haar mond, gelijk een koningin onder haar onderdanen, glanzend en hoog, minzaam voor wie haar vleiden, in hoonende geeseling neerslaand ieder die haar maar even weerstond. En Ko, die zoetjes-aan zijn oude, prachtige vitaliteit had herwonnen en langzamerhand ook beter en helderder was gaan beseffen, wat de kring en vooral Myriam begeerde dat hij eigenlijk zijn zou, had zich, gesterkt en gesteund door Myriams felle leeringen in al die dagen van isolatie, met zoo'n vervaarlijke snelheid nu aangepast, dat hij het ineenen ook wàs. Zijn hevige, in hem weer omhooggejaagde heerschersnatuur had hem met een ruk over alle schuchterheid, mijmerij, droefnis en verbijstering heengetild. En feite-

lijk was de van hem begeerde taak geen eereding dat hem werd geschonken, maar een rijk en machtig stuk zelfbezit, dat hem werd afgevraagd. En grandioos jongleerend met zijn vlot verstand en eminente intuïtie, die twee fameuze krachten in hem, verblindde, domineerde hij nu ook dien veel groteren menschen-kring, uitgezonderd natuurlijk Myriam, die even meer zelfs dan zijn partner was. Heel de oude bent - de als van ironie en sarcasme magere Drijzel; de vale, altijd als in inspiratie wegdroomende Lou Struik; de lompe kluit der Pardo's; de week-bleeke, als pudding drillende Van Caspels; de altijd lachend-gewetenlooze Leon Pakkedrager en de diepe, warme vriend-idealist André Rosetta - lei nu in een nog verhevigde adoratie voor hem plat. En de korenblonde, halm-slanke Lydia en zigeunsch-donkere, rijzig-zware Edith ook, zweefden als een paar jong-onschuldige boeleerstertjes in extravagante gewaadjes, haar broze, wankel kuischheid hem als biedend, in zwijmelende vereering rondom hem heen. Myriam alleen, om haar kleinen, geestigen mond een strakke lach en op haar loodrechte

voorhoofd een koude berading, stond ongebogen, fier.

Toch, om te *wezen* wie ze wilden dat hij *zijn* zou, uit eigen oude wetensbegeerigheid ook, en ondanks de ijdele, leêge hel rondom hem, als de aanloop maar even stakte en hij van Myriams duurzame overweldiging even los kwam - doordat ze zoo eens terloops langs de dingen van de zaak en het huishouden ging, of als een hysterische maniak voor een krankzinnig prulding aan het door de stad rijden was - had Ko kans gezien velerlei tot zich te nemen van wetenschap en kunst. Het waren zijn reëele, gezonde ijverigheid en arbeidzaamheid - overgebleven eigenschappen uit het dwang-leven van zijn proletarische jeugd - die hem zoo'n kloek-heerlijken voorsprong boden op heel den van luiheiden liederlijkheid en allerlei aberraties doorziekten kring. Zijn grootste geestelijke functie hierbij was nog maar memoreeren. Voor het diep doorschouwen, het visueel associeeren en het vestigen van het ware begrip was zijn greep naar de bemeestering nog te fel. En het was bovendien de naïeve autodidact in hem, die,

vooral tegenover den hem zoo bar omhoog dringenden kring, er ontembaar naar haakte, het zichzelf bijgebrachte in allerijl naar buiten te storten, op de manier als welhaast iedere zelfbekwamer: in den blinden waan dat het alles *uitgedachte* en niet maar *overdachte* dingen waren. Maar plots temperde de davering van zijn hen een voor een in schaamte zettende kennis. En hoe veelvuldiger hij er nu toe kwam van allerhand in zich te zamelen, hoe spaarzamer hij lust toonde, telkens als in een roes zich tegenover een enkele van den kring individueel te uiten. Geen terugtrekkende inkeer was dit, noch groeiende bescheidenheid. Het was de tactiek van een snel onbevredigde, de maatregel van een wantrouwend-laatdunkende, de saamgestrengelde werking, voor het eerst, van zijn innerlijk met dat van Myriam. Allengs was de bijval uit den mond van één hem te schraal geworden, en, wat erger was, had hij geweten, dat ze onder elkaar hem naspraken zonder te zeggen, dat het zijn gedachten en gevoelens waren. Toen daalde in hem, behalve de diepe behoefte aan een meerhoofdig gehoor, het verlangen naar

de tezamene erkenning, dat al wat er door de vrienden- en kennissengroep aan geestelijke waarden ging, onvervreemdbaar was van hem.

Het was op een verschen, onbesmetten morgen in Mei, het goud viel op de aarde als brocaat en onder het strakke, zacht-blauwe gewelf stond er een luwte die warmendzegende al wat er leefde, dat Myriam en Ko, als door eenzelfden wensch tegelijk ontwaakt, elkaar stil en lachend leien te kijken in de oogen. En terwijl zoet en zacht en zonder een enkel woord de liefde tusschen hen stralen bleef, koesterden ze, nog even dralend, elkaars zelfde gedachte en volvoerden ze plots elkaars eenderen wil. Ze waren vief overeind gekomen en het bed uitgestapt, hadden hun nacht-plunje in zalige bevrijding fluks laten vallen en waren als een Adam en Eva kwiek ter reiniging gegaan. En toen ze blank en geurig in hun zomersch-lichte kleedij gereed stonden om stil, als vluchtend, den lenteochtend in te gaan, toen omarmden en kusten ze elkaar.

Door de heldere, stille ochtendstraatjes waren ze naar de Dort gegaan en terwijl ze liepen langs den klokkend-kabbelenden, blauw-blanken stroom, spiedden naar het aanen wegschietende zilver van een plompenddartelen visch en bijna ademloos luisterden naar het zachte wereld-wee schreiende ruischen dat rillend door de licht-wuivende oeverbiezen voer, brak Ko's hart bevendontroerd, bijna snikkend open.

...Dat liefde dit was, hij had het niet geweten; dat het zóó verhief en veredelen kon, zachtvaardig, geduldig en vergevensgezind maakte, hij had er geen voorstelling van gehad. Het was de diepste zielsvervulling, een onstoffelijke rijkdom. Er was geen kwaad dat er niet verre door bleef, geen goed dat het niet naderbij haalde. Alle schoonheid zou hij uit zich winnen en haar, zijn Myriam, schenken. Voor haar zou hij leven en door haar ieder zijn mildste menselijkheid geven. Denken zou hij voor haar en dichten; schrijven, werken, omvatten, tot zij hem haar schoot bood om te slapen.

Schreiend en lachend dooreen had hij zijn

hoofd, vleiend, op Myriams schouder gelegd. En zij, de gouden oogen groot, starend voor zich uit, liet hem. Maar haar hart scheen koel te zijn gebleven en iets als een zweem van duisteren afweer was langs haar steile, peinzende voorhoofd gegaan. En in bedaarde, zachtzinnige baldadigheid heel de pracht van het diepste dat er in hem was omgegaan en hij spontaan naar buiten had gebracht, ontluisterend, wendde ze, als had ze even op zijn rijk geschenk koud gestaard en er zich toen zonder een woord van afgekeerd, zijn denken; vroeg hem, als geheel verloren in het natuurliefelijke om haar heen, of hij al die kleine naald-fijne spitsjes in het rond wel zag en het felle blinken van de zon daar op dat eene venstertje; dwong hem, zich met haar diep voorover te buigen, terwijl ze in extase naar een verzworven, verbijsterd in het gras zittenden kikker keek, dien ze beschermend op haar hand nam en toen zoetjes de sloot in glijden liet.

Even heel kort, was er een diepe smartelijkheid over Ko's gezicht gevaald en er als een brandend wellen van tranen in zijn oogen geweest. Maar in een nog even na-bleekende

grauwheid van zijn wangen had hij het kort doch hevig opgeschokte wee, van dat Myriam hem met zijn diepste en heiligste liefdesuiting smadelijk-koel zou hebben laten staan, als een waan uit hem weggedrongen, was al liefde voor haar opnieuw over zijn kopkomen glanzen en hij in een haar verheerlijkenden mijmer weer verrustigd. En Myriam, ziend zijn peinzende verrukking weer, steenhard-afkeurig van nog meer liefdeslyriek, greep behendiger nu in, om, zekerder dan zoeven, zijn gedachten te keeren. Haar hoofd fijn neigend naar hem heen, kwam ze met haar oogen vlak voor de zijne. Toen zei ze:

- Je hebt de kop van een toon dichter, maar ik voel je 'n schrijver... je lijkt op Beethoven, maar je wordt 'n Balzac...

En inderdaad, als met één slag, was Ko's abstractheid nu vernietigd. Een juichende verheuging was er ineens over zijn gezicht gestraald. Heel het matte, fijn-vergeestelijkte van zijn hoofd was in de rôze verblijding van zijn zelfliefde weggetrokken. Geen mijmer, geen inkeer waren er meer, alleen een tintelend zelfgevoel.

Hij trok Myriam naar zich toe, Ko, vurig, en zoende haar.

- Stop even jog, niet al te rijkelijk van dat Oostersche nou... je laat me niet uitspreken...

Zoetjes drong ze hem terug.

- Eigenlijk staan alle mogelijkheden op geestesgebied nog voor je open... 't Is vooruit heel, heel moeilijk te zeggen welke baan of banen je nog zal gaan... je bezit aan talenten is zoo groot... je hebt even goed aanleg voor denker, orator, volksleider, als voor schilder, componist en beeldhouwer...

Met een guitig lachje onderbrak ze zich plots. In haar oogen stond de gouden weerslag als een trillende bezieling.

- Zooals Rockefeller een petroleum-magnaat is, ben jij een geestemagnaat...

In Ko stortte het geluk nu binnen. Zijn oogen schitterden, zijn mond, kleintjes getrokken, lachte. En weer viel hij op haar aan.

Maar met haar geel-ivorige, teer-beenige handjes tegen zijn borst gespreid, lachend, gracieus-machteloos, hield ze hem weer terug.

- Nee, wachten nog en niet zoo Mordechai Santeljano's-burgerlijk royaal zijn met je

liefde... ik heb nòg niet uitgesproken, luister...

Even zon ze; toen, fluks en spits, knoopte ze weer aan:

- Maar zooals die schat-en-schatrijke Amerikaansche gauwdief zijn bezit beheert en hanteert, doe jij het niet en op geen stukken na... Jij smijt er te veel mee, aan de koffie, bij de thee en onder het eten...

- Wat moet ik dàn, Myr, pruilde ineens Ko klachtelijk en hulpeloos naar Myriam toe;... wat moet ik dan, vroeg hij dringender nog eens.

En Myriam, zijn machteloze overgegevenheid dadelijk grijpend, adviseerde wreed, gedecideerd:

- De heele bende het huis uitvegen en jij je meer isoleeren...

- Myrrie, poetlief, hoe kan ik dat, jammerde Ko in overdreven kinderlijken weerzin.

- Ja, pas op vent, deed Myriam nu plots spottend zorgzaam, terwijl ze fijntjes naar hem toevleide, ... pas vooral op en verzwik jij er dan maar niet je ethisch-sentimenteele ruggetje aan... Als jij het dan niet kan, m'n

week atavistje, zal ik het wel voor je doen...

En als in een half beschonken duizel van overmatig geluk om het vele heerlijk dat Myriam hem gezegd had, in diep dankbare, moede overvuldheid ook om het groote dat ze van hem verwachtte, had hij zich als een kind door haar in een rijtuigje laten troetelen, waren ze, hand in hand onder het dekzijl, door de vredige rijkheid der stille groene ochtend-landen en weer het zilver-schitterende Dortje langs, naar huis teruggereeden.

En dadelijk bij haar thuiskomst stond in Myriam het snoode werk: den vrijen aanloop van den kring in gesloten overmacht finaal te keeren, ze allen uit te drijven eerst en daarna dan het bezoek te organiseeren volgens haar wil, als een heerlijk stuk levendige actie vol en frisch overeind. Met het geweld van een turbine ging ze door het huis. Ze had Ko's kamerdeur van binnen gegrendeld en van buiten gesloten. De als luie harem-vrouwtjes verwende, in haar sferige, welriekende boudoirtjes altijd wegduikende zussen, was ze, tot wezenloosheid ze verschrikkend, plots op het lijf gevallen. Ze joeg de boeien achterna als

een gewisselijke hospita die slooft voor haar boterhammetje, overlegde telkens weer zoetelijk-zachtzinnig met Anna, wier superbe lichaamskracht en strakke brutaliteit ze op deze wijze het best voor haar doel mobiliseerde. In haar kloek en fraai, imponeerend handschrift schreef ze dozijnen brieven; ze verstuurde telegram na telegram, overlaadde het zwakke, spichtige hitje met kattedelletjes en boodschapjes, dat het van zenuwachtigheid en inspanning hijgde, liet nog vier kruiers voor haar draven dat ze groen zagen, de kerels al maar geld toestoppend voor trams, voor een rijtuig als het moest, en deed van allerlei zelf in een bakje nog af. Maar in een paar dagen tijd had ze haar vredelievende razzia onder heel den vrienden- en kennissenkring volbracht. En zoo onwrikbaar-gestrenge werd Myriams bevel ten uitvoer gelegd en gehandhaafd, dat Drijzel, die het bericht van Myriam voor een weepsche grap had gehouden en heel lakoniek er toch was heengegaan, door de pootige Anna vierkant van de stoep gedrongen was, de lieve Lotje, door Myriam in de opwinding als een onbenulligheidje ver-

onachtzaamd en die er in alle onschuld dus was heen gestapt, enkel om den in weken niet geziene Ko even een kusje te brengen, tusschen de kierende straatdeur was teruggestuurd.

Daan had het forsche pleintjeshuis met zijn handen kunnen sloopen.

En terwijl in het royaal-rijke huis de stilte weer suisde, de boeien weer slopen en het gebarenspeel herbegon, was in den kring de hel der woede gaande, roddelden en konkelden ze daar in ongebreidelde hartstochtelijkheid, zwoer de een al waardiger dan de ander, er niet, er nooit meer heen te gaan.

Een week later, het laat-dagsche lentelicht stond in strakke, blauw-groene klaarte wijden diep boven de stad en week, week heel aarzelend in scherp contourende silhouettering van gevellijnen, daken en spitsen, brandde de rijke gaskroon feestelijk-vroeg en als verinnigd getemperd in de gordijn-opene, nog valavond verlichte huiskamer der Pakkedragers en zat gansch de kring in zijn meest uitgebreide vertakking van relaties en contacten er in pratende en lachende welgemoedheid bijeen.

Eenige dagen tevoren had Myriam den vrienden en kennissen hautain-kort doen weten, dat voortaan eenmaal per week één dag en den avond van dienzelfden dag, het huis voor ieder die in Ko Santeljano belangstelde, zou open staan. En nu, een hoffeesst geleek het er. De rozen, de seringen, de lathyrus geurden bedwelmend de vazen uit. Er was een felle kamp tusschen het koele schuldelooze rood van den vroegzomerschen ooft-overvloed op de fijn-porseleinen vergieten en de hooge, zilvervoetige schaal-kristallen en het wulpsch-brandende, dreigend-lokkende rood van den wijn in de vele slanke flonkerende schenkkannen. Er stonden groote, diepe, Delftsch-blauwe kommen boordevol met blanken, even getinten room en rijk-geslepen coupes met stil-gloeiende gember. En de fijne dressoir, als een aanvullend buffetje, droeg dan nog heel gedegen de dof-zilveren theebouilloire, de schotels groot gebak en de gevlochten hengselmandjes petit-fours.

Bij de Pakkedragers, het was in half Dortendam bekend, ontbrak nooit in het minst iets aan wat den buik in stand hield. Maar de

verbijsterende overdaad nu leek een schreeuwende opzettelijkheid, een cynisch overleg van Myriam, die als bij het voorbereiden van den avond had gedacht: ziezoo, eet en drink jullie je nu te bersten. En wie gevoelig was voor haar houding en lette op de ironie, waarmee ze, rondgaand, het opgetast-uitgestald gebodene nu monsterde, die wist dat dit hoonende, beleedigende vermoeden een felle zekerheid was.

Leon Pakkedrager, als heel onverschillig en zonder de minste bedoeling van zijn stoel wegdraaiend opgestaan, was heel tersluiks en telkens omloerend, een extatische inspectie langs het uitgebreid-eetbare op den dressoir begonnen. En terwijl hij telkens boog en keek en rook, had Drijzel hem gesnapt.

- Leon, riep hij luid en een heele groep had dadelijk Pakkedragers kant uitgekeken, ... blijf d'raf met je harsige cel-fikken... ik eet liever iets dat plat op straat heeft gelegen, desnoods vlak naast het achtergelaten stilleven van een paard, dan iets waar jij met je handen hebt angezeten... parole d'honneur...

Pakkedragers, geschrokken, beteuterd, keek om. Een vaal, verwezen lachje drentelde nerveus rond zijn snor; en toen hij iets ter verdediging wilde zeggen, kreeg hij plots van vele anderen de volle laag en stond hij ineens te midden van een rel. De guitig-zwarte oogjes van Drijzel glommen in voldaanheid en zoetjes had Pakkedrager zich uit de hem havenende lol weggedraaid.

De gesprekken met ernstige en bedaarde gedachte-uitwisseling, met heeten strijdlust en kantige twisterigheid, met aanhoudend gegrinnik en domme lach-salvo's soms en met lijzige hiaten van verveling en ongemakkelijkheid, bleven in groepen nog gaande, terwijl al maar werd gegeten en gedronken wat de boeien, onder het zwijgend-waakzame toezicht van de breede, volle Anna, dienden.

Ko, iets te welgedaan, zijn blanke kop met het zachte, sterke, luisterrijke voorhoofd fijn gevat in de bruin-donkere glanzigheid van het vol langs zijn ooren en over zijn kruin naar achter golvend haar, zat er wel zoowat als *de* man en aller heer, hoewel nog heel stilletjes en nog maar sober omgeven door My-

riam, Balront, Halm en Lydia. Zijn mannelijkbottende gezetheid sinds kort leek zijn voorhene ijle knapenslankheid hongerig-snel te hebben opgeslorpt. Loom, vermoeid, het groote gezelschap onverschillig negeerend, praatte hij kinderlijk-grappige woordjes zacht voor zich uit, waarover Lydia en de twee blonde kerels hartelijk lachten, en vleide hij iederen keer naar Myriam toe, haar naam telkensinandere verklein woorden verteederend.

De drie Pardo's en de beide Van Caspels zaten om zoo te zeggen vlak onder den adem van het groepje met Ko. Jef en José Pardo hakten, ruziënd in het Fransch, op elkander in; de Van Caspels, verveeld, gaven elkaar traag een woord en de oude Pardo, met hartklopping volgend de twist van de zoons, stuurde nu en dan, als zat hij volkomen op zijn gemak, een masker-valsch lachje naar Ko, die het weelderig negeerde. En dan was er het clubje van Drijzel, Leon Pakkedrager en Edith; daar ging telkens de lach stuipig doorheen. Drijzel, zelf dood-rustig, zat vlak in de zwarte, groot-open, gloeiende oogen van Edith de koddigste dingen te vertellen. Edith's

forsche volle boezem was telkens in een onbedaarlijk zinnelijk deinen en Leon viel iederen keer gierend voorover. Naast Drijzel, wien hij lomp-afgewend breed zijn rug gaf, begon met Struik, het medisch doctorandusje, de vlodderdassige arrebeier en de gore phrenoloog een nieuw kringetje, waar het hoog-intellectueel en hevig sociaal toeging. Raf Santeljano marcheerde berend heen en weer, alsof hij in een verkooppokaal was en wat afzijdig, alleen, heel stil, zat André Rosetta.

De armen-rijke, ranke lichtkroon stond nu vol in zijn gouden luister en had door de spiegeling der vensters heen zijn prachtig beeld in den nog bleek-verbijsterden, smartelijk groen-verblauwenden, lentelijken avondhemel opgehangen.

Met een formidabel stuk gebak in de eene en een pas aangestoken groote sigaar in de andere hand, zijn baard trillend van spreekdrift, hield Lou Struik een hevig gericht over de vivisectie. En hoe meenens en verheven-verontwaardigd zijn betoog ook was, telkens, om en om, deed zijn mond een gretigen hap in de taart en een kwaadaardigen haal aan zijn

sigaar. Zijn tegenstanders in het groepje waren de phrenoloog en het fijne, bleeke, goudgebrilde medisch doctorandusje, dat, in tegenstelling met den vol tics zittenden schedelkundige, heel effen deed, heel sec ook zijn kersjes zat te eten en Struiks brallenden toorn niet ongezellig over zich heen liet gaan. De man, wist hij, was zich met een vaart vast aan het doodpraten; zijn voortdurende hakkende herhaling en het smeekerig-begeerig even wachten dan op één woordje tenminste van instemming, waren er de stellige symptomen van; dat stuiptrekkerige, zoo'n onschuldig doodstrijdje, hij vond het erg genoegelijk wel. Niet tegen hem in betoogen dus, geen gebaar van protest of zelfs maar van zachte afkeuring maken, enkel verrukkelijk hardnekkig blijven zwijgen; dat alleen zou het proces niet onbelangrijk verhaasten.

- Het is welbewuste moord op levende schepselen, riep Struik weer, zich krampachtig overeind houdend aan de krachtige bravoure van dien eenen zin; ...wreede, gemeene moord... moord op weerloos gemaakte wezens... heeft 'n hond, 'n kat, 'n muis, 'n kikker

geen gevoel...? Gevangenisstraf moest 'r verdomme op staan aan al wat er doceert en studeert...

Even wachtte hij; toen, nietunnende eindigen, in al erbarmelijker woord-tekort en met zijn rechtervuist, duim omhoog, de lucht beprojecteerend, schreeuwde hij al heftiger:

- Onnoodige slachting is het... slachting zonder eenig nut... vuile lafhartige martelmoord!... Van verheven opwinding stikte hij bijkans, maar ook van een stuk taart, dat ongelooflijk eigenzinnig en sarrend regelrecht den verkeerden kant was uitgegaan.

Het studentje wrikte niet, wist niet zeker of het al *de* crisis was, wachtte. Maar Drijzel, ook niet al te gehaast, kwam met een glas water. En terwijl Struik naar lucht snakkend nog te hijgen zat, zei prikkelend Drijzel:

- Lou, je zal je, in een beetje behoorlijk gezelschap zijnde, één ding moeten af- of anleeren... Of je leert je onherroepelijk af, te praten met al zat er maar het bagatelletje van zoo'n achtduims stukkie taart voor je keelgat, zooals nou, of je leert je an, zonder kuchie of spatje te spreken, al had je een tienponds rol-

lade in je mond... Zoals je nou doet, is miserabel indecent...

- Barst jij, smerige muzikant, verweerde zich Struik tegen hem met nog tranen in de oogen wat bijkomend.

Toen, heel zacht, heel fijn, maar helder, was de stem van den doctorandus gekomen:

- Er zit in uw betoog, meneer Struik, iets geschifts... ja, deed hij peinzend, als overwoog hij nog even dat beetje gekke woord, het is juist en zuiver wat ik zeg; iets geschifts... iets dat melk zuur maakt en kostbare soep oneetbaar... Iets ontbondens dus... Dit moet langs intellectueel-chemische weg hersteld...

De oogen van den student twinkelden malicieus achter de glanzing van zijn brilleglazen. Maar over den perplexen kop van Struik snelde een grauwe woede aan.

- Dank u, schreeuwde hij plots, toen het studentje luchtig wilde voortgaan; en in fiere gebelgdheid, maar hoogst baloorig hulpbehoevend, keek hij hevig recht voor zich uit.

Doch zijn afweer, als een bijtende blaf door de kamer gescheurd, had de gesplitstheid van het gezelschap ineens tot een in aandacht

naar hem toegaande eenheid gemaakt; en toen ze gezien hadden Struiks hopeloos vertrokken, naïef-onmachtig baardgezicht en er tegenover het gnuivende, spits-slimme, gladde snuit van het doctorandusje, was er een geweldige lach opgedaverd.

De Pardo's en de Van Caspels, om Struik nog meer op stang te jagen, deden alsof ze niet tot bedaren konden komen, smakten zich pardoes voorover, besloegen zich de knieën. Maar in de meeste anderen proestte waarlijk het vermaak nog na en zelfs André Rosetta, die als in een triestige gesluierdheid nog geen woord gezegd had, zat in zijn eentje zachtjes schuddend te lachen nog.

Daar verhief zich plots de arrebeier. Dadelijk stond hij als een 'spreker', de borst vooruit, de schouders naar achter, een hand in de zijde, de andere op de rugleuning van zijn stoel. Om zijn kogelronden, kort geknipten van boven afgeplatten kop aureoolde een bellefleur-glanzige kreupele verwatenheid.

Hoog zette zijn stem in.

- Ik constateer de afwezigheid hier van de vrije gedachtewisseling en tot mijn leed-

weze de aanwezigheid van de hilariteit... ik breng zodoende de vorige spreker hulde voor de moed van zijn overtuiging in zake zijn tegenstanderschap betreffende de vivisectie, die, ook na mijn bescheide meening, moord in koelen bloede is... En ik wil wel zegge, zette zijn stem zich nog luider nu uit, dat ik het een veeg teeke vin... ik zeg, 'n veeg teeke, dat hier mensche van de weteschap zitte, die een tegestander in plaats behoorlijk te antwoorde, in de fijnte zitte te beduvele...

Hij ging zitten, armelijk-heroïsch en stevigzelfvoldaan; en een vreemde, wankel stilte was gevallen nu, waarin het gouden kroonlicht zoetjes de beklemming suisde.

Als uit een wierook-walmende nis van enkele levende menschen, waarin hij heel den tijd niet of half zichtbaar was geweest, trad Ko nu opeens naar voren. Zijn grijs-blauwe oogen schitterden zacht en zijn mond hield het altijd dadelijk er omhene ijdel-vlugge lachje, als te gemeenzaam nu tegenover zijn ernst, gestrengelijk op een afstand. En terwijl zijn edel-blank uit den zwart-fluweelen mouw komende hand even zachtjes naar het zware glanzende over

zijn oor golvende haar tastte, werd de stilte van adorerende aandachtelijkheid onwankelbaar, was zelfs het licht-suizen vervluchtigd en kwam fijn omfloerst en sympathiekaarzelend, in heel lichte vibratie, zijn stem:

- Pijpjes, je hebt gelijk... je oprechte gegriefdheid benader ik niet alleen, maar voel ik als jijzelf... hilariteit verwekken is verachtelijk... en dat het een man met zoo'n eenvoudig hart en ronde inborst als jij, met zoo'n weezin aangrijpt, bewijst hoe door en door voos het is... Er zou 'n prachtig essay te schrijven zijn over het wezen van de hilariteit... ik kom daar stellig toe... nu en heel terloops wil ik er van zeggen, zwol zijn stem geleidelijk aan, dat het laf machtsmisbruik is... 'n soort geestelijke geweldpleging... brutale, zelfzuchtige succes-jagerij, die ieder en alles onder de voet loopt... demagogie van het allerlaagst allooi... de hybridische geestesgesteldheid van de vlakkopen de hansworst...

Even wachtte hij; en zijn laatste luidere woorden versterkten zich in de ongestoorde enkelheid van hun zachte galming. Gedempt ving hij aan weer:

- Maar zoo kern-juist als je meening is, Pijpjes, over de hilariteit, zoo'n ontzaglijke misvatting is je oordeel, en dat van mijn hevig gebelgde vriend Struik, over de vivisectie... Vivisectie, Lou... Lou, luister je, dwong hij den nog stug voor zich uitzierenden Struik naar hem te kijken, ... vivisectie is de methode van experimenteel onderzoek oplevende dieren...

- Dat is het gemeene juist, viel Struik hem opgewonden en fel in de rede; en de kogelkop van den arrebeier verschudde gretige instemming.

- Ho, bedaar wat, Lou, maande de groote Balront op slag zwaar van stem vóórdat Ko zelf nog iets kon zeggen, als was voor dien het vulgaire, weinig geestelijke van waarschuwen geen werk, - bedaar wat, asjeblijft... Je hebt fatsoenshalve niemand, maar allerminst Ko, plomp te onderbreken...

Ko, even verstrakt zijn gezicht, had heel bedaard gewacht tot Balront als zijn geestelijke marechaussée de gestoorde orde, voor het stoepje nog maar van zijn verheven woon, behoorlijk en onberispelijk had hersteld.

- Ik zei, was hij weer begonnen, dat vivi-

sectie de methode is van experimenteel onderzoek op levende dieren, toen mijn vriend Lou Struik bijna een beroerte van woede kreeg en Pijpjes zich ernstig blootstelde aan een hersenschudding van hevig instemmingsbetoon met Struik...

‘Je ware, onvervalschte hilariteit, die overdrijving’, dacht de nòg minder dan Eliazer van Caspel intel zijnde klamme Joppe van Caspel; maar hij wachtte er zich wel godzalig voor het te zeggen; en ongestoord liet hij Ko voortgaan.

...Maar ik wilde er toen dadelijk op laten volgen: ten behoeve van het veel volwaardiger dier: de mensch...

- Juist, juichte het van alle kanten enthousiast.

Nu zat ineens dat gekke, kleine lachje onafweerbaar om Ko's mond; en zacht ging hij voort:

- Als we dieren slachten tot de fysieke instandhouding van de gezonde mensch, zouden we ze dan niet mogen afmaken ten behoeve van de zieke mensch.... Jullie verdwaasde ethiek houdt de bloedstroom naar jullie her-

sens tegen... jullie kunnen niet denken.... Wat bazel jij, Lou, van martelen en pijnigen... Klets, prachtige impressionist en kleurenzwelger, hou je er buiten.... De reacties bij het dier worden als bewuste affecten door eminente biologen ernstig betwijfeld, zelfs al ontkend.... Het is volstrekt niet bewezen dat het sensorium in de bewustzijnsfeer van het dier valt.... Jullie snappen niet, dat wij met onze bewuste sensaties van pijn en ongemak en de ons bekende somatische parallel-verschijnselen geneigd zijn, enkel uit die verschijnselen bij het dier, tot een met de mensch analoog psychisch proces te besluiten....

- Uitnemend!, schreeuwdeineens vlak middenin, vervoerd de doctorandus. Opgestaan was hij en zijn oogen schitterden achter zijn brilleglazen.... Bravo! Prachtig die uiteenzetting.... Ik, met m'n Loeb of Haeckel voor me, zou het met moeite d'ruit gehakkeld hebben... en bij u, meneer Santeljano vloeit 't er uit en is er geen sprake van lucernam olet, omdat het levende wetenschap is.... Had ik wat te zeggen, u promoveerde honoris causa tot doctor in de biologie....

Een glanzende vreugd trok er in diep relief over Ko's gezicht. Myriam kuste hem, Lydia streelde zijn haar, Halm had zijn hand gegrepen en Balront, hoog over hem heen, beklopte hem den rug. Door heel den kring zoog zich zacht nu een roes. Behalve door Struik en de arrebeier, om wie alles begonnen was en die nu als vergeten nog wat bedrukt zaten te kijken, werd er niet anders gedaan dan gegeten, gedronken, gesproken en gelachen. Zelfs de flegmatieke Drijzel lei soms overmand achterover in zijn stoel ter neer.

- Als we 'n kroegzaal hadden, zei de doctorandus gul en luid in het rond, dan vroeg ik, als contra-paerstatie voor die prachtige avond, het heele gezelschap 'n avond er mee heen...

- Heb jullie dan geen kroegzaal, vroeg teleurgesteld-begeerig Leon Pakkedrager.

- Nee, schudde slap-hopeloos en als heel spijtig de student, ... we zijn er pas van één letterlijk afgetrapt, met de politie d'ruit gejaagd... we sloten ons op in de privaten en klemden ons aan de deurkrukken vast...

- Waarom dan toch, vroegen dringend meerderen nu gelijk.

- Och, het ouwe liedje, zei heel sober en kurkdroog de medicus, we consumeerden te weinig en we braakten te veel...

Een lach joelde op.

- Leon, riep Myriam, fel en vurig, haal je cello, vooruit...

- Allez Leon, nam Drijzel Myriams verlangen dadelijk hoffelijk over, vooruit... ga nou eens niet zoals altijd op het gemak van je ingebeelde impotentie zitten, maar speel nou eens met de broek van je werkelijke muzikaliteit ordentelijk omhoog, het Largo van Haendel...

Ze gierden.

Maar dit was het sein. De geridiculiseerde beeldspraak tolde nu lach-slap door de kamer, als een wijdbroekige clown in het circus.

- Och kerel, weerde Leon Pakkedrager Drijzel af, laat jij de wind van je extase altijd zoo bol door de knollentuin van je idealen blazen...?

- Nee Leon, wierp zich Myriam nu lachend tusschen Drijzel en haar broer, 't geeft je niets of je de emmer van je verontwaardiging nu al diep laat zakken in de donkere put van je

schaapachtige onnoozelheid, spelen moet je...

Toen het verhalend-zwaarmoedige Largo van Haendel door de kamer had gezongen, waren ze allen eerst onbeweeglijk en stil voor zich heen blijven staren. Maar langzamerhand, als de geledingen van één lichaam, waren ze dichter in elkaar geschoven en was het wijder-heterogene hunner afzonderlijkheden tot het compacte van een verinnigder eenheid saamgekrompen. De rijpe, diepe, soms hooguitweenende klacht van het Largo had den roes tot stilstand gebracht. Geen lach ging er meer op, geen woord viel er meer hard. In peilenden en leerenden, aandachtigen ernst, zonder bewijsvoerderij en spitsvondigheid, stond er een bijna fluisterende kout, waarin van alles werd aangeroerd, waarbij aller oogen groot glansden, ze elkaar telkens willig helpend steunden tot klaardere benadering der dingen en in kinderlijke innigheid, naar den meestwetende onder hen, iederen keer weer, de zacht gestelde vragen gingen.

Het was in deze stemming dien avond, dat de kring vol innerlijk trillende vreugd de ont-

wikkelingsclub stichtte, die 'De Ploeg' werd gedoopt.

Als een zich door heel het Joodsche stadsdeel heen geruchtende gebeurtenis, was toen Ko's en Myriams trouwdag gekomen. De straatjes en de grachtjes waren er al vroeg in den ochtend oproerig van en van mond tot mond gaven ze de elkaar eraan herinnerende verheuging door, dat vandaag die groote goppe was, die rijke goepah van de oudste dochter van Bram Pakkedrager met den jongsten zoon van Mordechai Santeljano. Ze liepen in ongeduld de trapjes op en neer en kropen uit de onderhuizen op, leien bij risten uit de vensters en stonden bij groepen op de stoepen.

En de groote, stille synagoge, hoog en vierkant boven den gordel van zijn lage dienstgebouwtjes uit, wachtte statig en plechtig met zijn wijde poort breed-open en zijn beklinkerde binnenplaats grauw-strak.

Toen kwam de stoet. En ineens, als een uittocht, was er in de straatjes en over de grachtjes een ijlende vlucht van benieuwde mannen,

licht-ontroerde vrouwen en zacht-verheugde kinderen, alles naar den synagoge-toegang heen. Wel vijftig, zestig koetsen, dubbel bespannen, waren aangereden en ook de stroom van genoodigden te voet nam geen eind. Tegen het volle, jong-zomersche licht, dat als een blanke klaarte in de synagoge stond, droomde stil en devoot het teer-wuivende licht der duizenden kaarsen. Het was er een ineenstromen en dooreenvloeien van al het goud te zamen, dat de wereld bezat.

En toen na enkele uren het huwelijk dier twee heidensche kinderen met al de godsvrucht en de praal die met geld maar te betalen was, was ingezegend en het opzienbarende paar met zijn meer dan koninklijken stoet het godshuis verliet, stond er buiten een zich verdringende massa. En eerst toen de laatste koets was weggereden, kwam voldaan de rust over heel het wijkje weer.

Nog nooit was Myriam in zoo'n geldroes weggeduizeld, nog nimmer was Ko's naam zoo op aller lippen geweest.

Amsterdam 1918-1920.

De lezers willen het den auteur ten goede houden, dat het hem pas achteraf gebleken is, dat de stof voor het zevende deel niet in één deel kon worden verwerkt, zoodat dit moest worden gesplitst en verschijnt als Deel VII, Boek I en II.

J.M.